

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata

16. (IV/4.) szám

2008

Szerzők

Batta Bogáta
Dr. Boda László
Dr. Demjén Péter
Fr. Hován Ágoston
Járai Zsigmond
Jókai Anna
Kocsis Fülöp
Dr. Mezei István
Dr. Orbán Sándor
Prohászka Ottokár
Soós Sándorné
Dr. Székely János
Tőkés László
Zsugyel János

A szerkesztőbizottság:
*Demjén Péter, Kozslikné Szabó Mariann, Mezei István,
Papp András, Mariscsák István, Sasvári István,
Taraczközi Gerzson, Zsugyel János, Várbelyi Krisztina*

Felelős szerkesztő: *Gróf Lajos*

Szerkesztőség (levélcím):
3535 Miskolc, Puskás Tivadar u. 1.
Telefon: (46) 337-598
E-mail: lajos.grof@freemail.hu

Kiadja a Keresztény Értelmisségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és Értékek Alapítvány támogatásával
Felelős kiadó: *Mariscsák István*

Janus Pannonius versei

NÉVVÁLTOZTATÁSÁRÓL

János volt a nevem, s Janus, ki e verseket írta!
Megmondom, ha netán, tudni kívánod okát.
Nem buta gógból hagytam cserben a régi nevem, nem!
Tudna-e bárki különb s szebb nevet adni nekem?
Ezt hittem magam is s lásd, Janus lettem, amint a
Múza magához emelt s megkoszorúzta fejem.

PANNÓNIA DICSÉRETE

Eddig Itália földjén termettek csak a könyvek,
S most Pannónia is ontja a szép dalokat.
Sokra becsülnek már, a hazám is büszke lehet rám,
Szellemem egyre dicsőbb, s általa híres e föld!

MENTEGETŐZIK, HOGY NEM ELEGYEDIK A HARCBA

Bajnok urak, mikor én a királyt táborba kísérem,
Nem kell gyávának szidnotok engem azért,
Mert magam ellenségre kivont karddal sose rontok,
Nem kuszom ostromlott vár meredek falain
És rest nézőként szemlélem a más veszedelmét:
Nem félelmem tart vissza, csak érdeketek.
Minden férfi dicső, nem múltó hírnevet óhajt,
Így lesz a seb könnyű, kedves a hősi halál.
Ám ha a költő is harcol s odavész a csatában,
Hősi halálotokat versbe ki szedje vajjon?

ANYJÁNAK, BARBARÁNAK SÍRFELIRATA

Élete inkább, mint főpap fia tette híressé
Azt, kit e márvány föld: Barbara volt a neve.
Míg lehetett, az anyát fönntartá hú fia gondja,
Néki halála se fájt, hogy fia élve maradt.
Mostan is egymásért könyörögnek ketten: a földön
A fiu és az anya fönn az egekbe könyörg,

GALEOTTÓHOZ

Ábécére tanítod a gyermekeket, Galeotto;
Oktass hajfestést, s fölvet a pénz mihamar.

A HALDOKLÓ JANUS PANNONIUS

Együtt lett prédád élet s hírnév, te sötét nap.
Kincset mért gyűjtünk, ó, mi szegények? Ezért?

*(Janus Pannoniust, Pécs püspökét október 21-én temették újra a pécsi
székesegyházban)*

A IV. Miskolci Nemzeti Estély

A KARTAL–VECZÁN-DÍJ KITÜNTETETTJEI

Regéczy-Nagy László

Azóta megváltoztak az idők, megváltoztak a körülmények. „Jó evangélikusként” felejtethetlen karácsonyi és húsvéti koncerteket szervezett a selyemréti katolikus templomban, megszervezte az egyházi kórusok évenkénti találkozóját (az idén a 15. alkalommal örülhettünk az énekszónak), bevezette a népszerű diákpünkösödöt.

E két küldetéses személyiségről nevezte el a KÉSZ miskolci csoportja a Kartal–Veczán-díjat, amelyet immár negyedik éve, az 1956-os októberi forradalom és szabadságharc évfordulója alkalmával adunk át egy-egy neves miskolci és határon túli közéleti személyiségnek. A bronz plakett, amit a kitüntetett személyek kapnak, önmagában is gyönyörű. Makoldi Sándor Gyula szobrászművész készítette. A plaketten a névadók kettős arcképe mellett egy kenyérhez és hegedűhöz is hasonló címer látható – mindkettő kedves jelkép a számunkra.

Az idén *Mihályi Molnár László* volt a határon túli díjazott, aki jelenleg tanár a híres kassai iparban, sok neves magyar személyiség fölnevelő intézményében, de volt már népművelő, iskolaigazgató és parlamenti képviselő is Prágában két évig. Szepsiben él, három gyermekének és már három unokájának örülve. Az ünnepség alkalmával saját versével köszöntöttük, amit Miske László színművész adott elő, nagy átéléssel, hi-

Mihályi Molnár László

Dr. Csukás Zoltán

szen ő meg erdélyi református lelkészként kezdte pályafutását, mielőtt a színi mesterségre adta volna a fejét.

A másik kitüntetett *dr. Csukás Zoltán* miskolci állatorvos volt, aki a rendszerváltás politikai zűrzavarában szervezte a keresztény-keresztyén nemzeti erők összefogását képviselőként és sok civil szervezet alapítójaként, tagjaként, vezetőjeként.

Mi úgy fogjuk fel ezt a nagy nemzeti ünnepet, hogy akkor, 1956-ban a mi országunknak sikerült először sikerrel föllépni a kommunista rémuralommal szemben. Elzavartuk az ávosokat, kiűztük az oroszokat. Ha rövid időre is, de újból szabad ország lettünk. Igazi örömműnnp ez, ami erőt ad megélni napjaink kudarcát, az elzavart uralkodó osztály visszatértét. A megemlékező beszédet Regéczy-Nagy László, a Történelmi Igazságtétel Bizottság elnöke mondta.

Az est hangulatát meghatározta egy igazán neves együttes, a Cardinal Mindszenty Kórus föllépése Gergely Péter Pál karnagy vezetésével. Kodály-műveket adtak elő, és közben – a sok közül – a strassburgi bemutatkozó fellépésük képét vetítettük mögéjük a falra.

A sok száz jelenlévőnek jó volt látni, ahogy Kartal Ernő atya öccse, Kralovánszki Péter és Veczán Pál özvegye, Judit asszony kezét fog a kitüntetett személyekkel, a szónokkal, jó volt érezni a közös éneklés erejét.

Reménykedünk.

(A IV. Miskolci Nemzeti Estélyt október 22-én az ITC-székházban rendezte meg a KÉSZ miskolci csoportja)

TŐKÉS LÁSZLÓ

A nemzeti kisebbségek a Kárpát-medencében, európai kitekintéssel

Áldás, békesség!

Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus!

Sok szeretettel köszöntöm a jelenlévőket, mindenekeelőtt megköszönöm, hogy meghívtak. Már márciusban eljövendő voltam, de akkor egy tragikus esemény megakadályozott abban, hogy látogatást tegyek. Most végre sikerült eljőnnöm. Ezt megelőzően a megyei kórházban avattunk fel egy kis harangot az ottani kápolnában a római és a görög katolikus egyház papjainak társaságában, és elmentem arra az osztályra, ahol kezeltek annak idején, '90 augusztusában, amikor Szerencsen szenvedtem balesetet.

Gratulálok a Miskolci Közéleti Akadémia megalakulásához, íme, erősödik a civil szféra, nagyon fontos, hogy az ország polgárai ne csak hallgassanak, hanem cselekvő módon kivegyék részüket a közéletből és ennek bizonyossága az akadémia megalakulása, melyet több civil szervezet összefogásával alakítottak meg. Örvendek, hogy a jezsuita iskola mellett a református egyház is kiveszi a részét ebből az alapításból. Ide kívánczik még,

Tőkés László

hogy Erdélyben a közélet három pilléréről szoktunk beszélni. Az egyik a politikum, a második a civil szféra, a harmadik pedig az egyházak. Nálunk élesebben elválnak egymástól a civil szféra és az egyházak, melyek önálló aktorként, közéleti szereplőként jelennek meg a társadalmi életben. Erre szorított rá kisebbségi sorsunk, és ezzel már el is érkeztem a mai előadás témájához.

Előrebocsátom még, hogy milyen érdekes emlékek kapcsolnak Miskolchoz. Már említettem, hogy a balesetem kapcsán tartózkodtam hetekig a városban, és most az jutott eszembe elsősorban, hogy milyen sorsra jutott a magyar közegészségügy. Aztán hadd idézzem fel, hogy egyik első látogatásom a Földes Ferenc Gimnáziumban volt, oda hívtak meg egy Erdély iránt érzékeny lelkű tanárnő, vele és diákjaival volt alkalmam találkozni, és amikor erre gondolok, az is eszembe jut, hova jutott ma

Magyarországon a közoktatás. Emlékszem rá, hogy a Földes gimnáziummal kapcsolatban is milyen viták voltak a névadásról. Erről a templomról is sok olyan alkalom jut eszembe, amikor egyházaink gyűltek össze. Most sajnos azt kell mondanom, hogy eddigi, 18 éves történetének legmélyebb pontjára jutott az állami és egyházi kapcsolatok helyzete is, tehát szomorúan állapítom meg, hogy a kezdeti lelkesedés, összefogás, egymásratalálás az élet minden terén visszaesett. Az akkori reménytelen változások visszajára fordultak. Ezzel nem ünneprontó akarok lenni, épp ellenkezőleg, fel akarom hívni a figyelmet arra, hogy ilyenkor szükséges az az éthosz, amelyről Kós Károly kiáltó szava is szólt. Ebben a sokrétű, bonyolult helyzetben senki nem teheti meg, hogy tétlen, vesztig üljön, hanem arra kell készítenie bennünket ennek a helyzetnek, hogy mindannyian tegyük meg a tőlünk telhetőt a változtatás érdekében.

Makkai Sándor püspök mondta annak idején – 1926-tól ’36-ig volt Erdély püspöke, utána arra kényszerült, hogy elhagyja hazáját –, hogy számára Erdély nem politikai, hanem erkölcsi kérdés. Amikor arról beszélnek, hogy politizáljon-e az egyház, vagy ne, akkor erre a választ olyanképpen tudom megadni, gondolom, az itt lévő keresztyén testvérekkel egyetértésben, hogy az egyház nem a szó pártpolitikai értelmében politizál, hanem egyfajta erkölccspolitikát folytat. Számunkra erkölcsi kérdés az, hogy mi lesz az iskoláinkkal, az egészségüggyel, milyen sorsra jutnak a határon túli nemzetrészek. Olyan erkölcsi kérdések ezek, mint az irgalmas szamaritánus számára, hogy segít az út szélén vérben fekvő felebarátján. Szabadon alkalmazva a bibliai példát, noha ez individuális esete a kölcsönös segítségnyújtásnak, mindazáltal a példa jól kiterjeszthető közéleti téren is. Hiszen nem teheti egy hívő ember, nem engedheti meg magának az egyház, hogy kivonja magát a politikából, a közéletből, azon a címen, hogy úgymond nem tartozik reá, nem tartozik az illetékességi körébe. Az egyház még akkor is politizál, ha nem politizál, sőt nagyon rosszat jelent, ha az egyház nem politizál. Természetesen meg kell találni azt a helyes politikai irányvonalat, mellyel a leghatékonyabban és leghívebben szolgálni tudja nemzetét.

Kós Károly biblikus módon egy igét választott 1921-ben kibocsátott kiáltványra címül és az egyháznak ilyen kiáltó szavá kell válnia: a kutyát is azért tartják, hogy ugasson. A néma eb, és az elnémult egyház nem tölti be hivatását ebben a társadalomban. Nemrégem emlékeztünk meg nemzeti ünnepünkön Szent István királyról, aztán Nyíradonyban, az izraelita hitközség szervezésében tartottunk egy ökumenikus találkozót, a kiutat keresve a jelenlegi helyzetből. Érdekes módon Erdő Péter bíboros érsektől kezdve Bölcskei Gusztáv debreceni püspökig, az izraelita hitközségtől a görög katolikusokig, mindannyian ott voltunk, ékes példajaként annak, hogy vállalnunk kell a szerepünket a társadalmi és közéletben. Elég, ha megemlítem Mindszenty Józsefet, vagy Máron Áron erdélyi püspököt, elég, ha azt mondom, hogy 1921-ben az első erdélyi magyar egyetemet az erdélyi történelmi egyházak hozták létre, miután bezárták a kolozsvárit. Az más kérdés, hogy ’22-ben már be is csukták a román hatóságok. Mi ’89-ben hoztunk létre egyetemet Nagyváradon, majd később, ugyancsak a történelmi egyházak Erdélyben a Sapientia egyetemet,

ez most áll akkreditáció előtt. De gondoljunk a temesvári egyházi kiállásra, a lengyelországi katolikus egyház keresztyére, vagy II. János Pál pápának Európa életében betöltött történelmi szerepére – kell-e még folytatnom, további példákkal bizonyítanom, hogy milyen fontos szerepük lehet az egyházaknak a nemzetpolitika és az erkölcspolitika terén.

Most folytatom az Európai Parlament vonatkozásában. Mikor elkezdtem a képviselői munkámat, néhány témát tűztem magam elé, mert nem lehetünk mindenben szakemberek. Van legalább húsz bizottság, amelyekben Európa, a világ, a társadalmak minden kérdése napirendre kerül, a képviselők nagy része csupán néhány kérdéshez ért, mindent szakemberek készítenek elő a szavazásra, hogy aztán a bizottsági szakértői munkára mi rámondhassuk az igent, vagy a nemet. Például a hadászati, vagy gazdasági kérdésekhez én magam sem értek. Olyan témákat választottam magamnak, amelyek életbevágóan fontosak a kelet-közép-európai országok, a kárpát-medencei magyarság, az erdélyi magyarság, Románia számára. Ilyen például a keresztyén értékek képviselete a keresztyénségtől elidegenedett Európában. A másik a kisebbségi kérdés, a határon túli magyarság képviselete, a kommunista múlt ügye, hiszen nem elképzelhető a volt szovjet birodalom alá tartozó országok csatlakozása Európába, nem jutunk túl a kommunista múlton, a posztkommunizmus örökségét nem tudjuk átadni a múltnak. A kultúra, a környezetvédelem, a vidékfejlesztés kérdéseivel is foglalkozom, és ezen felsorolt témák közül kiemelt helyet foglal el a kisebbségi kérdés, és pedig mint keresztyén hivatás jelenik meg számomra a kisebbségbe szakadt magyarság ügyének képviselete.

Nemzeti kisebbségek a Kárpát-medencében, európai kitekintéssel – hangzik a cím, természetesen adódna a kérdés, hogy beszéljek a görögországi, vagy bulgáriai madeónokról, akiknek még a létjogosultságát sem ismerik el. Beszélhetnék a Románia határain kívül élő románokról, hiszen például a szerbiai románoknak sem ismerik el román identitásukat, és beszélhetnék a magyarországi kisebbségekről, vagy a román parlamentben hivatalos képviselettel rendelkező 18 kisebbségről, azonban gondolom, a cím megfogalmazói sem arra gondoltak, hogy általában a kisebbségekről beszéljek, hanem szűkítsük le a kérdést a kisebbségek és Európa általános, illetve a magyarok és Európa közvetlen vonatkozásaira.

Ennek megfelelően én a magyarság helyzetéről szólnék kiemelten, és pedig az európai összefüggésben és megközelítésben. Fontos ezt a különbségtételt megtennünk, hiszen a magyarság nem egy a 19 kisebbség között, hanem teljesen egyedi a helyzete és a státusa Romániában, a többi kisebbségnek soha nem volt országuk Románián kívül, legfeljebb a bolgároknak, de területi igényeik ezeknek nincs, a németek elfogytak, a zsidók vagy elpusztultak, vagy eladták őket Izraelnek, a magyarság egyedül maradt, mint jelentős számbeli kisebbség.

A magyarság helyzete kivételes történelmi, földrajzi, geopolitikai szempontból, hiszen nemcsak kisebbségről, hanem egy, az országrészétől megfosztott nemzetközösségről szólhatunk. Igazán az a vélemény alakult ki bennem, és általában az Európai Parlamentben is, hogy a magyarság kérdését a maga egyediségében kell nézni. Ha

csak egy vagyunk a hús, vagy az ötven között, vagy ahány kisebbsége van Európának, akkor eljelentéktelenedik a mi ügyünk. Ezért használjuk az utóbbi időben azt a kifejezést, hogy *a magyar kérdésről* kell beszélni, nem ilyen vagy olyan kisebbségi kérdésről. Annál is inkább, mert egy erőteljes tendencia mutatkozik Európában, amely a kisebbségeket egymással összemossa, egy szintre hozza. Így sorolják fel a dokumentumok, hogy faji, vallási, nemzeti, szexuális kisebbségek... A kisebbségekhez sorolják a cigányokat is, a bevándorolt nyugat-európaiakat is, sőt legutóbb már azzal is találkoztam, hogy a fogyatékosok is egy kisebbséget képeznek, a homoszexuálisokkal együtt. Könnyű elképzelni, hogy ha mi ebben a nagy egyvelegben egy vagyunk a sok közül, akkor olyan figyelemre érdemesülünk, mint egy a sok közül.

Mi arra a meggyőződésre jutottunk – és itt említhetem a magyarországi európai parlamenti képviselőket, Schmitt Pállal, Szájer Józseffel az élen, vagy Gál Kingával, aki erdélyi származású ügyvédje a határon túli magyaroknak –, hogy a magyar ügyet határozott névelős *a magyar* ügyként kell kezelni, úgy, ahogy *a* koszovói ügyről, *a* tibeti ügyről beszélnek. Igen, a kárpát-medencei ügy *a* magyarság ügye, nem 300 ezer délvidéki, vagy 500 ezer felvidéki, vagy 200 ezer kárpátaljai, vagy másfél-kétfélmillió erdélyi ember ügye, hanem a 13–14 milliós magyar nemzet ügye az európai nemzetek körében. Könnyű belátni, hogy milyen más minőségben léphet fel valaki, ha nem szerényen, kezét tördelve jelentkezik az Európai Parlamentben, hogy mi 150 ezren, vagy 300 ezren vagyunk, hanem mi a 13–14 milliós magyar nemzet vagyunk a Kárpát-medencében, és a környékünkön egyik nemzet sincs nagyobb létszámban, súlyban képviselve, mint mi. Lásd Szlovákiát, Ausztriát, Horvátországot, Szlovéniát. Egyedül a románok és az ukránok vannak többen nálunk, tehát a súlyunknak megfelelően akkor képviselhetjük magunkat, ha egységes nemzeti felfogással jelenünk meg az Európai Parlamentben. Ezért is nagyon dicséretes, hogy a magyar néppárti delegáció a maga 13 tagjával – a Fidesz és az MDF képviselői egy néppárti frakciót alkotnak – befogadott bennünket. Meghívták a határon túli erdélyi, felvidéki képviselőket, és egységes közösségként lépünk fel és szólalunk meg a közös ügyeinkben. Egységesen szólalunk fel, ha Szlovákiában újból tobzódik a magyarellenesség, mely ma szinte a verbális antiszemitizmus szintjét éri el, vagy ha Ukrajnában le akarják építeni néhány év távlatában a magyar nyelvű oktatást.

Így lépünk fel a romániai magyarverés kérdésében, együtt szólalunk meg a csángók védelmében. Ez a jövő útja, hogy a nemzeti kisebbségi kérdés nemzeti kérdésként jelenjék meg. Ez egy fontos stratégiai változás, mert már elégünk van abból, hogy himihumi kisebbség legyünk, amikor mi egy nemzetalkotó közösségként Európa egyik legrégebbi országa és nemzettudattal rendelkező népe vagyunk. A „bűnös nemzet” sémája a sokszorosan megalázott nemzeti önbecsülésünkben rabolt meg és ez a nemzeti érdekképviselőnk rovására ment. Európában annál is inkább erre az egységes fellépésre van szükségünk, mivel a kisebbségi kérdés rendkívül alacsony szinten áll. Nincs az Európai Uniónak egy kisebbségvédelmi szabályrendszere.

Az állattartásnak a ketrecek méretére is kiterjedő szabályai akkurátus pontossággal le vannak írva, hogy milyen szögben dőljön meg egy ketrec padozata, hogy

jól érezzék magukat benne a jószágok, vagy hogy milyenek legyenek egy disznóól európai standard körülményei. Hogy az istállók kialakítására nézve is rendezett szabályozás létezik, ezekről nap mint nap szavazunk, órák hosszát például arról is, hogy milyen szögben dőljön meg egy traktor farlám-pája, ami fontos a maga helyén, hiszen közúti balesetet is okozhat, ha nem szabályozzuk a járművek kivilágítását. Igen ám, de az már végképp szegényen, hogy több gondunk van a lábas jószágokra, mint a kisebbségekre.

A kisebbségi ügyek szabályozása terén sokkal jobban áll az Európai Tanács. Ez ugyanis önálló intézmény, az Európai Uniónak viszont semmilyen jogi szabályozása nincs erre nézve, ezért komoly küzdelem folyik azért, hogy az EU legalább vegye át az Európai Tanács szabályozási rendszerét bizonyos elemeiben és az EU tagországokban élő kisebbségeknek ezáltal védelmet nyújtson. A lisszaboni szerződés lett volna az első, amely kisebbségpolitikai rendelkezést tartalmaz, ha jól emlékszem egy mellékmondat erejéig. Már ez konkrét hivatkozási alapot jelentene a kisebbségek számára. De mivel ez a szerződés zátonyra futott Írországban, még ez a sovány hivatkozási alap sem létezik, így hát az etnikai kisebbségekre alig figyel Európa, nincsenek jogi eszközeink ezen ügyek kezelésére. Ezért is volna fontos, hogy a magyar ügy szintjére jussunk, hogy mindennap mondhassuk, hogy szükségünk volna egy tervre – akik a politikában járatosak, tudják, van egy Ahtisaari-terv, azzal szabályozták Koszovó helyzetét, ennek mintájára jöjjön létre egy hasonló szabályozás –, amely a kárpát-medencei magyar kisebbségben élők helyzetét rendezi és szabályozza.

A másik téma, amire kitérnék, a kisebbségek meghatározásának kérdése az Európai Unióban. Ha felszólal valaki az Európai Parlamentben, vagy elbeszélget egy nyugati politikussal és kiejti a szót: kisebbség, elsősorban arra gondolnak, hogy a bevándorlókról van szó. A marokkóiakról, az arabokról, a muzulmánokról, a feketebőrűekről. Vagyis nyugaton még nem jutottak el odáig, hogy egyáltalán tudatosítsák magukban, mit jelent Trianon után elszakadni az anyaországtól. Nem mondom talán újat, de kihangsúlyozom, mert még mindig sokan nem értik, hogy nyugaton minket románoknak néznek. Miért csodálkozunk ezen, amikor sokan még Magyarországon is úgy emlegetik az erdélyieket, mint románokat. Sokan úgy szavaztak, mintha 2004 decemberében a románokat nem kellett volna beengedni a magyarországi munkaerőpiacra. Milyen nagy út áll előttünk, ha arra gondolunk, hogy nem tudják felfogni, hogy mi a kisebbségi kérdés. Ha nem tudják, mit jelent az asszimiláció, az erőszakos beolvasztás. Arról már nem is beszélve, hogy mit jelentettek a tömeggyilkosságok, mit jelentett a málenkij robot, vagy a deportálások Csehszlovákiában, vagy a Tito partizánjai által többszörösen megismételt hideg napok, vagy a Fekete-Körös-völgyi magyarság ellen elkövetett tömeggyilkosságok.

A globalizmus sem használ a kérdésnek, mert valami furcsa idealisztikus-eufémikus, de ugyanakkor egyneműsítő, nivelláló szemlélet uralkodik el Európán, amely a nagy egész oltárán feláldozta a kicsinyeket, a népi identitásokat. Ez kicsiben egyes nemzetállamokban is megfigyelhető, a kisebbségek maguk is be akarnak olvadni, kényelmesebb nekik, ha hasonulnak a többséghez. Egy globális, sajnos nem integrált, hanem

globális Európába – mert az integráció örve alatt a globalizáció tör előre –, kényelmesebb beolvadni. Ez a globalizáló, ez az egyneműsítő hatás is ellenünk dolgozik.

Képzeljétek el, hogy ilyen közegben milyen nehéz érvenyt szerezni a követeléseinknek, elérni céljainkat, milyen bibliai, dávidi állapot, mintha Dávid találná szemben magát Góliáttal, de hát a számszerű kisebbségünk, a csökkent önbecsülésünk és a gyenge nemzeti érdekérvényesítő képességünk nehezé teszi a feladatunkat. Nem csak otthon vagyunk kisebbségben, határon túli magyarok, a mi ügyünk Magyarországon is kisebbségben van. Úgy szoktam mondani, hogy mi, erdélyi magyarok Romániának és Magyarországnak is kisebbsége vagyunk, kettős kisebbség, két szék közt a pad alatt, ha népiesen akarom kifejezni magam, vagy két ország senkiföldjén, ahogy a határzónát szokták nevezni.

Sokszor nem tudom megállapítani, hogy Bukarestben szeretnek-e minket jobban, vagy Budapesten. Elég ha arra utalok, hogyan bontották le, számolták fel azt az egész kisebbségvédelmi, a határon túli magyarok javára felépített rendszert, amely a határon túli magyarok hivatalából, a magyar állandó értekezletből, a határon túli magyaroknak hathatós támogatást nyújtó közalapítványokból állott. Ma már ennek híre-hamva sincs, egyedül a Kárpát-medencét képviselők fóruma, a Szili Katalin nevével fémjelzett eme új testület létezik, árral szemben. Fenntartásaink is vannak, mert az elnökasszony ugyanannak a pártnak tagja, amelyik lebontotta, felszámolta ezt a rendszert, de meg kell állapítanunk, hogy az ő határon túli politikája éles el-lentétben áll az uralkodó kormánypolitikával. Ez szabadszemmel is látható, ebben a KMKF-ben együtt vagyunk képviselők, részt vesznek benne a kormány tagjai, ugyanannak a kormánynak tagjai, amely leépíti a rendszert, abban a fórumban, amely a határon túli magyarok ügyét nyíltan vállalja, és egy törvénytervezetet készít elő a határon túli magyarok védelmében. Furcsa helyzet alakult ki, és hozzászám, valamennyi határon túli nemzeti kisebbség képviselői jelen vannak ebben a szervezetben. Ennyi jót mondhatok el a magyarországi támogatásról, nekünk viszont arra volna szükségünk, hogy Európa előtt egy egységesen fellépő Magyarország, és a vele szövetségben álló határon túli magyar nemzeti közösségek szólaljanak fel és cselekedjenek. Egy teljes körű magyar összefogásra lenne szükségünk, valahogyan úgy, ahogyan a státustörvény megszavazásakor 93 százalékot tett ki a magyar országgyűlés szavazataránya, csak az akkori SZDSZ tartózkodott, illetve szavazott ellene ennek a törvénynek.

Ez már a múlt, ahogy említettem, 2004-ben, a december 5-i szavazáson az a fajta együttállás is megszűnt. Képzeljük el magunkat Európában. Azt kérdezik, hogy mit akar ez a szedett-vedett népség. Egyet akar a magyar európai néppárti képviselő, élén Schmitt Pállal, mást akar a szocialista frakció, egyet akar a parlamenti képviselő egy része, mást akar a kormány, egyet akar az országgyűlés elnöksége, mást akar a kormány. Jönnek a magyarok Romániából, én független képviselőként jutottam be, és az autonómiáért harcolok, amelyről Kós Károly írt annak idején, jön az RMDSZ, az a hivatalos listán jutott be, együtt a román néppárti delegációval. Noha ott tizenöt-húszan össze tudunk fogni, néha még Tabajdi Csaba, Szentiványi István,

az MSZP, az SZDSZ részéről is együtt szavaz velünk, de valójában nincsen olyan összefogott magyar érdekérvényesítés, amely azt mondaná, hogy itt van a kárpát-medencei magyarok ügye, követeljük, hogy az Európai Parlament napirendjére, asztalára kerüljön.

Amíg mi erre nem vagyunk képesek, addig nem tudjuk elérni, hogy nyugaton, az európai fórumokon komolyan vegyenek bennünket. Én hiába mondom el, hogy mi a helyzet Romániában, hogyan folyik tovább a magyarok térvesztése, a kirakatpolitika, a kivándorlás, az asszimiláció, a csángók elrománosítása, erre azt mondják, mit panaszkodom, hiszen az RMDSZ benne van a kormányban. Hatalmon van a magyarság...

Ameddig nem tudjuk úgy képviselni magunkat, hogy egyet mondjunk, ugyanazt képviseljük, noha különbözők vagyunk – én elfogadom a pluralizmust, de a nemzeti kérdésben nincs helye a nemzet érdekeit sértő politizálásnak –, addig külföldön sem fognak komolyan venni bennünket. Ilyenképpen tekintsenek az európai kisebbségpolitika kérdéseire, a magyarság európai összefüggésekben fennálló helyzetére, és akkor megértik, milyen nehéz dolgunk van és milyen nehezen juthatunk válaszhoz. Mert ahogy az értől nehéz eljutni az óceánig, azonképpen nagyon nehéz eljutni az európai fórumokig, különösen egy olyan, a nyugati nagyhatalmak által meghatározott világban, amelyeknek jogelődjei a trianoni és a párizsi békediktátumot is létrehozták, és amelyek nem érdekeltek a kisebbségi kérdések, a magyar kérdés rendezésében. Azok, amelyek adott esetben szőnyeg alá seprték a jugoszláviai kisebbségi kérdést is, s amíg patakokban nem ömlött a vér, addig nem figyeltek oda a jogos kisebbségi követelésekre.

Záró konklúzióként a következőket mondanám: a határok feletti nemzetegyesítés programja, amelyet az Orbán-kormány kormánypolitikai szinten vállalt, az egyik legfontosabb dolog, hogy együtt képviseljük a magyar nemzeti érdeket, ez töredezett szét átmenetileg 2002 óta. A másik az autonómia kérdése. Ennek a két stratégiai célkitűzésnek az ötvözése és bel- és külföldön való képviselése jelentheti a jövő útját magyar szempontból.

Külön kiemelem még a csángókérdést, nekünk nincs jogunk itt békésen ülni a padban, kávézni, nyugodtan számlálni napjainkat, ameddig tudjuk, hogy egy negyedmillió magyar közösséget számolnak fel Krisztus nevében rendszeresen és módszeresen, a mi szemünk előtt. Sarkítva fogalmaztam, mert mindenkinek kívánom, hogy békés polgári élete legyen, és élvezze életét, de költői túlzással mondhatom, hogy a magyarság nem tűrheti tovább, hogy a csángókat a szemünk láttára fosszák meg magyarságtuktól és számolják fel, mint magyar közösséget.

Sok minden van még, hasonló, de talán ez a legégbekiáltóbb. Az ausztráliai őslakosok, vagy a kipusztuló indiántörzsek mellett sokan felszólalnak, de a szemünk láttára elpusztuló magyar közösség ügyében a magyarság nem tudja, hogy mit cselekedjen. Jó dolog, hogy nemrég ott járt Szili Katalin elnökasszony, most pedig Sólyom László államelnök úr is meghívást kapott. Benneteket is kérlek, hogy figyeljetelek oda. Az Európai Parlamentben én magam is egyik legfontosabb kérdésnek tartom, a Székelyföld autonómiája mellett.

A másik fontos dolog a cigánykérdés. Én most nem a hazai provokációkra gondolkok, a társadalom megosztására, amelyet régi kommunista módszerekkel idéznek elő. Most vonatkoztatunk el a pillanatnyi helyzettől. Én azt mondom, hogy a cigánykérdés magyar nemzetstratégiai kérdés. Ha ezt nem tudja megoldani Magyarország, akkor az halálos veszedelmet jelent az egész magyar nemzetre. Ebben a kérdésben nem lehetünk semlegesek, nem fordulhatunk el, nem legyinthetünk. A cigánykérdés magyarkérdés. Meg kell oldani a cigányok helyzetét. Hangsúlyozom, nemcsak a cigányok iránti szolidaritásból, szeretetből, hanem önös magyar nemzeti érdekből is. Európában egyébként a cigánykérdés most fennforog, ezt is úgy próbáljuk képviselni Járóka Líviával például, hogy az a cigányoknak és a nem cigányoknak is, a magyaroknak és a cigánymagyaroknak is javára szolgáljon. Ha kommunista módra szembeállítanak bennünket egymással, abból semmi jó nem származhat.

Nehéz volna ennél rövidebben összefoglalni ügyeinket. Nem szoltam még európai parlamenti hétköznapijainkról, hogy milyen nehéz ott a bürokratizmus labirintusában kiigazodni, és egyáltalán eljutni odáig, hogy ezer között felvetődjön egy magyar kérdés. Hogy mit, hogyan, milyen szellemben próbálok én magam, és próbálunk mi, magyarok, vagy a magyar képviselők egy része képviselni, ebben a szolgálatban kérem az imádságaitokat. Köszönöm azok támogatását, akiket mindig magam mellett éreztem, és kérem, hogy ebben a határokon átívelő nemzeti összefogásnak a szellemében képviseljük a magyar ügyet akár Miskolcon, akár Nagyváradon, akár Brüsszelben. Én hiszem, hogy érik a változás Magyarországon és Erdélyben is. Most letelik a negyvenévi pusztai vándorlás félideje, remélem, nincs még egy másik, a gyorsuló idő világában a negyven év lerövidülhet. Az idén egy új fejezete kezdődhet el a változásnak, véleményem szerint Magyarországon is ebben a stádiumban vagyunk, gyorsítsuk fel a változásokat. Ha Magyarországon is politikai, társadalmi változás történik, akkor ez meghatározóan, döntő módon kihat a határon túli nemzetrészek életére, és akkor elkezdődik egy rendszerváltozás a kisebbségpolitika képviselőiben is. Legyünk rajta, hogy bekövetkezzék ez a változás.

*(A belvárosi református templomban
szeptember 26-án elhangzott beszéd szerkesztett változata)*

JÓKAI ANNA

Hősök és árulók

Ma október 25-e van. Ezen a napon, talán éppen ezekben az órákban, 52 évvel ezelőtt ártatlan emberek haltak meg a Parlament előtt. Az én korosztályom emlékszik rá. Ez volt az a nagy vérengzés, amiről a mai napig nem sikerült kideríteni, hogy ki, milyen utasításra lőtt abba a tömegbe, amely békésen tüntetett.

Ma itt vagyunk, és elmondhatjuk, hogy nem ropognak körülöttünk a fegyverek. Visszaemlékszünk erre az 52 év előtti napra, és mindarra, ami abban a szűkre szabott két hétben történt. Én szerencsésnek tartom magam, hogy megérhettem azt a két hetet, igen fiatalon és egy csecsemőnek az édesanyjaként, ami talán meg is határozta, hogy nem tudtam olyan affinitással részt venni az eseményekben, mint ahogy esetleg később megtettem volna.

De azért dolgoztam, és pontosan nyitva volt a szemem. Nekem nagyon nehezen tudná bárki bemészni, hogy mi volt '56 ellenkező előjellel, mert én magam láttam, és magam megtapasztaltam.

Éhezett a kis családom, a Rákóczi téri csarnok mellett laktunk, ott, ahol a legsűrűbb harcok voltak – már csak ezért is figyelemmel tudtam kísérni az eseményeket –, és egy harci szünetben leszöktem, de már akkorra üres volt a csarnok. Máig sem felejttem el a kispriccelő ecetet abból a káposztáshordóból, ami mögé elbújtam, amikor lőttek, és a félelmet, hogy az életemnek máris vége, még mielőtt tulajdonképpen elkezdtem volna. Ez csak egy apró epizód volt abban az időszakban. Én akkor a Vöröskeresztbe álltam be szolgálatra, ezt engedte meg a családi helyzetem, és el tudom önöknek mondani, hogy ennek az országnak egy olyan áldozatkészségét tapasztaltam meg, ami, ha ma történe ilyen, már nem volna jelen. Ez az, ami ma igazán fáj az embernek.

Úgy képzeljék el, hogy az ország legkisebb, legeldugottabb helyéről is megindult a magyar paraszt, hozta az ennivalót Budapestnek, és nem pénzért, hanem szeretetből. El tudják képzelni ma? Ott osztottuk el azoknak, akik erre rászorultak. Amikor a mai esemény előtt a televízióban egy rövid beszélgetést készítettem, elmondtam azt a meghatározó élményemet, amit mai szemmel szintén alig lehet elhinni, hogy amikor a harcok első szakaszában a Rákóczi téren betört egy cipőbolt kirakata, és véletlenül letört egy cipőnek a sarka, senki nem fosztotta ki a boltot. Önök tudják, hogy ma mi van országszerte...

Senki nem fosztotta ki a boltot, sőt, ebből a kispénzű magyar népből valaki egy tízforintost tett a törött sarok helyére. Ez tény, ezt láttam, és láttam azokat a ládákat, amelyek le voltak állítva a járdaszélre, és mindenki, a szabadságharcosok megsegítésére

Jókai Anna

beledobálta a forintjait, és senki nem vett ki belőle egy fillért sem. Ez volt az az ethosz, az az erő, ami összetartotta azokat a napokat.

Amikor azonban belegondolunk, hogy milyen volt ez a mi történelmünk – miután én tisztos szakmám szerint magyar–történelem szakos tanár vagyok, megengedik ezt a visszapillantást –, elmondhatom, hogy 1956-nak az én szívemben van egy ikerforradalma, ez 1848/49. Majd kitérek arra, hogy mennyi közös volt ebben a két forradalomban. Gondoljuk végig, mi történt ebben a jobb sorsra érdemes magyar nemzetben ezalatt a majd' 150 év alatt. Jött az úgynevezett Haynau-vézsorszak, amikor leverték a szabadságharcot. Utána úgy-ahogy, 1867-ben létrejött a kiegyezés. Olyanfajta békeévek voltak, amikor a hadügy és a külügy nem volt magyar kézben, de az ipar és a kultúrélet fejlődött. De máris ott vagyunk az első világháborúnál. Gondolják meg, az én szüleim, nagyszüleim közül többen elmondhatták, hogy aki az első világháborúban siheder legényeként megsebesült Isonzónál, az még nyugodtan ott halhatott a Don-kanyarban a második világháborúban. Egy emberöltőn keresztül két ilyen rettenet következett, nemcsak Magyarországra, hanem az egész világra.

Gondoljanak arra, hogy az első világháború után mi történt. Körbecsonkolták az országot. Egyszer azt mondta nekem Duray Miklós, amikor anyaországnak neveztem a jelenlegi helyünket, hogy kedves Anna, ne tessék ezt anyaországnak nevezni, tessék úgy mondani, hogy maradék ország. Én azóta így használom ezt a szót. Tehát itt maradtunk ebben a maradék országban, kétségbeesítő anyagi és erkölcsi körülmények között, és próbáltunk talpraállni. Látjuk, mi minden történt, tudjuk, hogy az a bizonyos gonosz erő, amely a világban mindig másfajta álcát vesz fel, '44-ben valóban felöltötte a náciizmus álcát és pusztított, de amikor véget ért a második világháború, egy rövid fellélegzés és némi utópisztikus reménykedés után belecsöppentünk a személyi kultuszba, és jött a másik arca a borzalomnak, a náciizmus után a bolsevizmus. Ez azt jelenti, hogy mindkettő mögött ugyanaz a gonosz erő áll, csak az egyik azt mondja, pusztítsd el az embert fajtája szerint, a másik pedig, hogy pusztítsd el osztályhovatartozása szerint. Mind a kettő Isten- és Krisztus-ellenes erő ebben a világban.

Amikor azonban a két forradalomról beszélünk, gondolják meg, milyen közös dolgokat fedezünk fel bennük. 1848/49-ben a Habsburg-ház azt a taktikát alkalmazta, hogy húzd meg, ereszd meg. Amikor úgy nézett ki, hogy külpolitikai sikereik tetőfokon vannak, akkor megszorították a magyar mozgalmakat. Amikor meggyengültek, akkor látszólagos engedelményt tettek. Ugyanez történt az '56-os forradalom napjaiban is. Elmentek a szovjetek, és elismerték a Nagy Imre-kormányt, utána, amikor úgy alakult a helyzet, leverték a forradalmat. A ravaszság, a hazugság rendkívül nagy szerepet játszott mindkét esetben. Gondoljanak a két nagyhatalomra, 1849-ben az oroszokra, '56-ban a szovjetekre. Úgy tűnik, szükség volt arra, hogy idegen erővel vessenek véget ezeknek a forradalmaknak. Amikor 1849-ben megtörtént a fegyverletétel, és az orosz cári csapatok bevonultak Magyarországra, meghívták a vesztes tábornokokat egy vacsorára. Dicsérték a hősiességüket, még a kardjukat is megtarthatták, azután eljött a hajnal, és átadták őket Haynau vérbíróságának. Gondoljanak rá, hogy 1956-ban hogyan csalták be a munkástanácsokat, hogy ígérték meg, hogy mindenki büntetlen lesz, hogyan mondták, hogy megőrizzük a

forradalom emlékét, és szépen, lassan lépre csalták azokat, akik ebben részt vettek. Sok esetben még azok közül is, akik óvatosabbak voltak és elmenekültek külföldre, visszajöttek, mert elhitték, hogy szabadlábban maradhatnak. Rögtön a börtön várta őket.

Nem közös-e az elnyomó hatalmaknak ez a ravaszsága és hazugságrendszere, ami minden vesztes forradalom után megtorlásként jelentkezik. Arra is gondolhatunk, hogy valóban azok voltak csak ’56 vesztesei és hősei, akiket felakasztottak, bebörtönöztek, megkínóztak? Ugyanezt kérdezhetjük, hogy 1849 után akik nem Kufsteinben, a várbörtönökben raboskodtak vagy nem Haynau vérbírósága ítélte el őket, azoknak vajon milyen sorsuk volt Magyarországon? Az irodalomból ismerik önök a kallódó, féllábú katonát, a nincstelen, bujdosó magyar honvédet, és azt az 1956 után életben maradt embert, akinek hosszú évtizedeken keresztül titkolnia kellett, hogy mit csinált a forradalom alatt. Lesütött szemmel kellett járnia, beleírták a káderlapjába, esetenként nem jutott jó álláshoz. Soha, sehol, senkinek – ez volt az óvatosság parancsa – ne mondd, hogy te is ott voltál, és mit csináltál. Tehát a közemberek is mindig megfizetnek. Nemcsak a vezetőket ítélik iszonyú sorsra, hanem azokat a közembereket is, akik a nevezetes névtelenségben tették a dolgukat ebben a forradalomban. Rengeteg ember életét törték kerékbe, és ezáltal nemcsak az övéket, hanem a gyermekeikét is, akiket nem vettek fel az egyetemre, akik nem jutottak tanuláshoz.

Elkövetkezett 1849 szilvesztere, hogy az első, nagy szabadságharcunkról beszéljek, összeült Pest–Buda város tanácsa. 1849. december 31-én, amikor még fel sem itta teljesen az október 6-án kivégzettek véré a barna föld, összeült ez a tanács, és díszpolgárokat választott. Mit gondolnak, kik voltak ezek a díszpolgárok? Haynau, Jellasics és Windischgrätz. Ők voltak a magyarok által választott díszpolgárok. Mi mindig ismertük az árulókat? Haynau osztrák volt, de mit csináljunk azokkal, akik magyarok voltak? A saját hazájukat árulták el. Aztán gondoljunk arra, hogy Budapesten díszpolgár lett egy későbbi időben Sztálin. Óriási harcot kellett folytatni éveken át, hogy ő talán mégse legyen Budapest díszpolgára. Tudtommal, most már talán nem az. Az árulók hada tehát mindig megjelent, és letette azt az asztalra, amitől még keservesebbé lett az élet.

Most nézzük meg, mi történt a külfölddel. Be kell vallanom, nem vagyok egy nagy Nyugat-barát. Tapasztalataim azt mutatják, hogy amit mi itt tudtunk tenni, és az jó volt, általában a saját erőnkől csináltuk. Az 1849-es szabadságharc után Kossuth végigjárta a nyugati hatalmakat, többek között eljutott Angliába is, ahol vázolta a szabadságharc eseményeit és kérte a segítséget egy esetlegesen megalakuló egységfront érdekében, hogy újra lehessen kezdeni a harcot Magyarország függetlenségéért. Felállt az angol felsőházban egy Lord Palmerston nevű úr, és tartott egy gyönyörű beszédet. Elmondta, hogy a magyarok hősiessék, a magyaroknak igazuk volt, és miután megtette a pukedliket és tiszteletköröket, azt mondta, hogy igen, de hát Angliának nem érdeke, hogy szembe forduljon a Habsburgokkal. Viszlát, Kossuth apánk!

Vajon nem ez történt 1956 után is? Igaz, befogadták a menekülteket, igaz, az ENSZ-ben tárgyalták az úgynevezett magyar kérdést, de amikor előkerült a Szezei-csatorna birtoklása körüli viszály, a magas diplomácia érdeke azt követelte, hogy levegyék a magyar ügyet a napirendről. Tehát valójában mindig védtelen volt ez az ország, ez a nemzet, de a szabadságvágy kipusztíthatatlan volt belőle.

Beszéltünk arról, hogy 1867-ben létrejött a kiegyezés Ferenc Józseffel. Az én édesanyám és édesapám úgy emlegették ezeket az időket, hogy ezek voltak a békeidők. Azt már a saját fülemmel hallottam, hogy Ferenc Józsefet elkezdték ferencjósának emlegetni. Az idősebb generáció is emlékszik rá. Mi történt? 1849-ben ez a fiatal, és még tájékozatlan császár küldte bitóra a magyar szabadságharc hőseit. 1867-ben, 18 esztendő múlva ugyanezt az embert elkezdjük Jóskázní. Ugyanez történt 1956 után. Az az ember, aki magyar léteére elárulta a forradalmat, aki tegnap még azt mondta a rádióban, hogy egy kis pártot fogunk alkotni a többi párt között, az átállt, és a saját embereit végeztette ki. Hogyan történhetett az meg, hogy Kádár Jánosból, aki mégiscsak hóhér szerepet töltött be ebben a dologban, hirtelen Kádár apánk lett? Tetszenek ezt érteni? Hát mi a baj velünk, magyarokkal? Én azt hiszem, nem az a baj, hogy az úgynevezett Kádár-rendszerben az emberek egyről a kettőre akartak jutni, megpróbálták ügyeskedni, ki-ki a maga posztján megpróbált valamit tenni, akár a másik emberért is, és gyarapodni, ez nem bűn, ez az életrealitásunkat mutatja. A bűn a nemzeti amnézia. Amikor elfelejtjük, teljesen kitöröljük az emlékezetünkéből, hogy mi történt, és a hóhért kezdjük el apánkként dicsérni. Ez megtörtént és még napjainkban is megtörténik. Ez az, ami fájhat azoknak az '56-os, még közöttünk élő embereknek, akik végigcsinálták ezt az életet. Fájhat az is, hogy az elégtételnek abban is meg kellene mutatkoznia, hogy nem kisnyugdíjból kellene nyomorogniuk, mert nem ők azok, akik a mostani bankválságot előidéztek.

Amikor az ember 1956-ról beszél, feléled a lelkében egy nosztalgia, hogy mi lesz velünk? Tényleg olyan helyzetbe kerültünk, hogy minden nemes hagyományt elveszít-hetünk? Azt se felejtsek el, hogy '56-ban a diákság indult el Pesten a Műegyetemtől tüntetni, ahogy itt, Miskolcon is a diákok kezdeményezték ennek a gimnáziumnak a névváltoztatását, s lett rövid időre Széchenyi Gimnázium. Hol van ma a fiatalságnak a jelentős része? Én most szeretettel nézek körül ebben a teremben, örömmel látom ezt a néhány fiatal arcot, aki itt van, az Isten áldja meg őket, mert ők fogják majd továbbadni a lángot. De hol van a többi? Látom az ősz fejeket, a szülőket, nagyszülőket, tanárokat. De hol vannak a mi drága gyerekeink? Mi el fogunk menni, nincs olyan gyönyörű élet, ami egyszer véget nem ér. Mi lesz a folytatással, mi lesz a mi édes hazánkkal? És ezt a jelzőt, hogy édes, nem szégyenkezve és álságosan ejtem ki. Számomra édes. Azt gondolom, mi nem véletlenül születtünk ebbe az országba. Nem véletlenül vagyunk magyarok. Amíg a Teremtés nemzetekben valósítja meg a nagy isteni tervet, hogy valamikor az ember Isten barátja és a kozmosz polgára legyen, addig minden egyes nemzetnek megvan a maga feladata. Ez nem azt jelenti, hogy a másikat gyűlölni kell, csak azt, hogy életrealoan azt akarjuk megtenni, ami nekünk jutott ebből a feladatból. És ezt kik fogják elvégezni? A mi fiataljaink elhiszik, hogy valójában nem is vágnak másra, mint hogy hét végén megigyaák a viszkijüket, és elmehessenek a buliba. Hát barátaim, ez nem életforma. Kedves fiatal emberek, ettől egy borzalmas világ következik be, és nemcsak Magyarországon, hanem mindenütt a világon, ahol ez a tendencia fog uralkodni.

1956-ban ez már csak azért sem juthatott egy fiatal eszébe, mert nem volt viszki Magyarországon, még a limonádét is csak valutáért adták, de akkor egészen más volt az elképzelés arról, hogy mi az ember feladata. Hát belenyugodhat abba a magyar ember,

az európai ember, hogy amikor meghal és őszinte feliratot készítenének a sírja fölé, azt kellene odaírni, hogy ettem, ittam, élveztem, robotoltam, felfordultam. Kérem, ez egy állatnak a sírfelirata. Mi nem állatnak születtünk erre a földre, emberek vagyunk, megszentelt étellel és megszentelt céllal.

A legnagyobb gondunk, hogy azok a remények, amelyekről úgy éreztem a rendszer-váltás hajnalán, hogy részben '56-ot teljesítik be, részben a közben megváltozott világból a jót hozzák be az én hazámba, bizony majdhogynem szétfoszlottak. Most nem is csak az anyagi helyzetről, hanem arról az erkölcsi válságról beszélek, ami ma uralkodik, még egyszer mondom, nemcsak Magyarországon. Megvan az a tendencia, hogy le kell radírozni az emberi létár éléről azt a transzcendenciát, ami az emberiséget a világban fenntartja. Ez olyan tendencia, ami részben közömbösségbe, részben a hatalom kiszolgáltatásába torkollik. Ez a legnagyobb fájdalom, ha körülnézünk ma a világban.

Hiányoljuk azokat a fiatal embereket, akik az önös érdekeiken túl, valami nagyobbban is tudnak gondolkodni. Persze az embernek az önös érdeke is azt követeli, hogy az a hely, ahová született, virágozzon, jó legyen a levegője, mert ott fog élni, és ott fogja majd a családját eltartani, a gyerekeit felnevelni. Mi történt velünk, magyarokkal, hogy beleültették a koponyánkba azt a közömbösséget, hogy semmi sem fontos, az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz, nem kell semmit csinálni, csak élni kell, megszerezni a napi betevő falatot, ami egyre nehezebb lesz.

Valami történt. Ezt a valamit nem lehet hagyni. Azok a fiatalok, akik most itt élnek, valamilyen módon meg kell hogy undorodjanak ettől, és ráébredjenek arra, hogy valami mást akarjanak az életükkel. Tanárok, az országnak eléggé megnyomorított tanártársadalma, szabadságában megnyomorított értelmisége, csak kellene gondolniuk arra, hogy mi az, amit másképp kellene az életükben csinálni.

Azt gondolom, hogy ez az '56-os emlék, bizonyos értelemben kötelez. Aki személyében nem élte át, mert még nem született meg, annak olyan, mint a történelem. Mondtam is fiatal barátaimnak, hogy ilyen alkalmakkor ne azt várják, hogy kronológiaszerűen felsorolják a történeteket, mert azt mindenki unja. Ezért olyan nehéz ünnepi beszédet tartani. A dolgok lelkéről kellene szólni. Arról, hogy mit lehetne ma tenni, hogyan lehetne ma folytatni dolgokat, amiről néha úgy tetszik, megfeneklettek.

Azt is sokan mondják, hogy meghalt a reménység. Tegnap a Művészetek Palotájában beszéltem a kárpát-medencei magyarok zenéjének nagy gálakoncertjén, és azt mondtam, a legnagyobb gondunk az, hogy a reményvesztettség állapotában élünk. Úgy tűnik, mintha mindenbe belenyugodtunk volna, ez a kaparj kurta, neked is lesz elmélet ráülepedett a lelkekre. Márpedig reménység nélkül élni nem lehet. '56-ban a remény még akkor is élt, mikor már nyilvánvaló volt november 4-e után, hogy mindennek vége, hihetetlen hősiességgel még akkor is voltak, akik az életüket tették kockára. Onnan tudtam meg november 4-e után, hogy véget ért a forradalom, s nem lehet már mit tenni, amikor az oroszok kezdték rommá lőni a házakat – azt az albérletet is, ahol én laktam –, és az emberek meghorogták a még ép boltokat és kifosztották. Itt ért véget a forradalom. Megéreztek, hogy itt már nincs hősiesség, valami olyan érzés uralkodott el, hogy akkor legalább életben kell maradni. Ez a mindenáron való életbenmaradás jó ösztön, de azért talán mégsem min-

den áron, minden eszményt feláldozva. És ha most nincs is reményünk... Mondtam én a kedves erdélyi, kárpátaljai, délvidéki, felvidéki barátainknak, hogy ha nincs reményük, gondoljanak arra, hogy az embert néha valóban elfogja a csüggedés. Egy szép augusztusi éjszakán az én erdélyi asszonyom, a Szegény Sudár Anna főszereplője a roskadozó erdélyi házacskáknak a kertjéből fölnez a csillagos égre. (Egy szép augusztusi napon, ha lesz annyi idejük, hogy kimenjenek a kertecskéjükbe, meglátják, hogy nagyon közel vannak a csillagok, szinte bele tudna harapni az ember.) Akkor ezt az erdélyi asszonyt elfogja a kétségbeesés. Arra gondol, amikor nézi ezt a világító, nagy világegyetemet, hogy mi van, ha ezek a csillagok már nincsenek. Mi van, ha a fizikai törvények szerint a fényüket még látjuk, de mögüle már kihalt a csillag. Mi van, ha meghalt az Isten? De akkor az ő kegyelmes ura megadja neki, hogy ennek az ellenkezőjével vigasztalja meg a lelkét, mert ha ez igaz lehet, higgyék el, ennek az ellenkezője legalább annyira igaz, nincs olyan szuroksötét éjszaka, szegény kis magyarok, és a mi édes hazánk felett, hogy ne higgyük, megszülettek már azok a fények, amelyek át fognak törni. Csak még nem értek el ideig. Az a büntető, éltető nyilvánzó már úton van, akkor is, ha még a süvítését sem halljuk...

A reményt a lelkünkől kiirtani nem lehet és nem szabad. Feljebb kell a szívünket emelni. A *sursum corda* nemcsak egy fordulat, azt jelenti, hogy amikor minden lepotyog a napi politika posványába, amikor az ember úgy érzi, hogy megfullad, mert rágalmak és félreértések középpontjába kerül, akkor kell egy kicsit följebb nézni. Nagyon sok barátomnak elmondtam, önöknek is megismétlem, én úgy érzem, már határozott véleményem van, és tudom, mikor, kit és miért támogatok, azt gondolom, hogy az indítékaim nem a politikában gyökereznek, hanem annál sokkal magasabban. A politikának a magasba kellene föltekinteni, ahonnan az életünk értelme származik. Ami ma körülöttünk van, olyan egyszerű lehetne. Amikor a férfi–nő viszonyt nézzük, a családok felbomlását, olyan egyszerű arra gondolni, hogy volt egy mondat kétezer év távlatában, ami úgy szólt, hogy *egymás terhét hordozzátok*. Egymás terhét kellene hordoznunk, megnézni, hogy a másoknak mi fáj, s levenni a válláról.

Amikor arra gondolunk, hogy a rendszerváltás legnagyobb szége megalósult – és ezt itt, ezen a környéken önök jobban tudják, hogy nagyobb lett a nyomorúság, mint előtte volt, és ez nagy szegény –, akkor megint nem elsősorban a politikára kellene gondolni, legfeljebb arra, hogy ezt a politikának kutyakötelessége volna orvosolni, hanem arra, hogy az élő Isten azt mondta, nemcsak kenyérről él az ember, hanem az Isten igéjével. Nem azt mondta, hogy ne egyetek, hanem azt, hogy az élet egyik serpenyőjében ott van a megszentelt kenyér, a másikban pedig ott van az ige. Ha az egyik serpenyőbe penészes morzsák hullanak, a másikba ige helyett hazugságok, lózungok és ígéretek, akkor az élet alaptörvénye sérül.

Amikor 2004-ben, azon a gyászos decemberi napon bizonyos manipulációknak beugorva az ország egy része elhitte, hogy nem kell ígért mondanunk azokra a honfitársainkra, akiket ebből az országból kilöktek, azt az evangéliumi parancsot szegték meg, hogy amit közületek a legkisebbel cselekedtek, velem cselekszitek. Mindig, minden esetben az élet Urának arcára ad az ember egy pofont. Ha ezt tudomásul veszi a közélet, akkor másképpen néznek ki a dolgok. Ha megszűnnek az erkölcsi alapok, nincs olyan

helyzet, amiből fel lehetne emelni az embereket. Ahol nincs mérce, nem tudjuk, mi a jó és mi a rossz, ott szabadság helyett szabadosság van, felelősség nélkül, igazi szeretet helyett felelőtlenység, amely akkor is szeretetről beszél, amikor ott annak helye nincsen, s amíg óriási stikliket úszhatnak meg nagyon enyhe büntetéssel, vagy büntetés nélkül, a kis tolvajok mindig szigorúan megbüntettetnek. Nincs meg az arány. A szabadság, a testvériség, az egyenlőség egyelőre nem valósult meg. És ez kinek a dolga lesz? Azoknak, akik még fiatalok, akik most indulnak el az életbe. Talán sokan ismerik még a latin közmondást: *Fide, sed cui, vide!* – higgy, de nézd meg, kinek. Ez az alapvető kérdése ma az életünknek. Igen, hinni kell, de meg kell néznünk, kiben és miben hiszünk.

És meg kell nézni azt a múltat, ami nagy tanulsággal szolgált mindig is az életünkben. Ha felemeljük a fejünket '48–49 megperzselt zászlóinak és '56 lyukas zászlójának a magasába, akkor egy magasabb tájon találjuk magunkat. Közelebb az élet urához, az istenséghez, aki nem egy fehér szakállú öregúr az ég kárpitján, hanem az egész világmindenséget, az univerzumot igazgató hatalmas szervező erő, aminek mi vagyunk egy része. Azt mondhatnánk, Isten kedves gyermekei – nekem meggyőződésem –, hogy Közép-Európában nagy feladatot kaptunk, s ezt kellene beteljesíteni.

Amikor az 50. évfordulóra készültünk, ami úgy sikeredett, ahogy, akkor én arra gondoltam, hogy az Ima Magyarországért versemnek megírnám a testvérversét. Ez meg is született. Az a címe, hogy Krónikás ének 1956–2006. Vagyis ötven év történetét próbáltam egy krónikás énekben megfogalmazni. Természetesen nem fogom az egészet most felolvasni, csak néhány részletet mondok el belőle, mert úgy érzem, irodalomra fordítva talán még többet is tudok vele mondani, mintha csak a közbeszédnél maradok.

Bimbóban letiportak,
voltunk élők, mostan holtak.
Létjogunkból kitagadtak
– megcsúfolt Krisztus
emlékezz! –
Nem lesz itt megtorlás
fogadkoztak égre-földre
s akiket elkaphattak
összeverték kékre-zöldre.
A hóhérok tetszelegtek
nyájas interjúkban,
puska után kutakodtak
minden pincelyukban.
Kelepce, csalétek
a hűség itt a legnagyobb vétek.
– Elárult Krisztus,
Júdás csókja éget,
miért ismétlődik
az ősrégi történet? –

Akasztófa, börtön
csak holnap, nem rögtön.
A taktikánk ravasz
várd ki a tavaszt!

„Csibe üzeni szabadföldről
Tyúkanyónak, szerencsésen
átértem, Karcsika nem,
Karcsika nem!!!”

Májusi nagy seregszemle
zár alatt a lázas elme,
megvédtük a népuralmat
drága népünk újra hallgat.

Tizennyolc perc haláltusa
hurokkal a nyakban,
dróttal kötve ott fekszenek
arccal az agyagban.

– Feltámadott Krisztus
érintsd meg őket
a rendíthetetlen
halálba-menőket! –

Nyuszi ül a fűben
fűben szundikálva
Hogy sírna szegényke
ha emberré válna.
(...)

Tettek? Tettek
szinte sosem voltak.
Forognak forognak
a temetetlen holtak.

Süss fel nap, fényes nap
országodban a magyarok
megfagynak!
– Krisztusunk, te hiteles Liberátor
lendíts a keréken, nem lendül magától,
vedd ki a tűzgolyót a Gólem homlokából
szabadíts meg minket a lassú haláltól! –
...mert ha minden is meghal
a remény még élhet
sorsunk, teljesedve,
nem érhet így véget!

Tavaszi szél vizet választ
virágom, virágom
hát én immár kit válasszak
világom, világom?
(...)

Megrágtak a gondok, bajok
szegény voltam, szegény vagyok
folyton fáztam, folyton féltem
de hazát nem cseréltem
fél vesével omló házban
semmi sem lett, amit vártam.
(...)

Voltunk élők, legyünk holtak?
A jelenből kiraboltak
a múltunkat átfestették
a jövőt is magukévá tennék!
...De ha meghal minden is
a remény még élhet.
Sorsunk, akarásunk
nem érhet így véget.
Várjuk hát, várjuk
a cselekvő ígéket.
– Krisztus a Jézusban:
kérünk, kérünk Téged.
Mária, Mária: amiért
a fiadat s fiaink megölték,
legyen az az Élet. –

Jaj de ködös, jaj de rögzös
az az út
amelyen az édes hazám
elindult
édes hazám, térj vissza
a ködös utadról
emlékezz
a be nem váltott szavadról!

A Bárány történetünket
beírta már a Könyvbe
pecséttel lezárta
keresztrel jelölte
törölhetetlen onnan
mindörökre

Arra csörög euró,
erre lyukas mogyoró
kendővel a szemedben
bújócskázni mire jó?
Új játékban hej-haj
te légy a fogó!

*(A Földes Ferenc – Széchenyi – Gimnáziumban
október 25-én elhangzott előadás szerkesztett változata)*

JÁRAI ZSIGMOND

Lépés-kényszerben

A kérdésnek, hogy mitől van az ország ilyen rossz helyzetben, csak az első felére tudok válaszolni. A gazdasági okokról tudok beszélni, de a társadalmi okokról nem, holott tudjuk, hogy ma gazdasági és társadalmi válság van Magyarországon, és ez a kettő egymással összefügg. Azért (is) van gazdasági válság, mert a társadalmunk is szétesett, nem látjuk a célokat, nem szeretünk dolgozni, mert nem érezzük, hogy a saját jövőnkért, vagy a családunk boldogulásáért dolgoznánk. Azért is esett szét a társadalom, mert rossz helyzetben van a gazdaság és nincs meg a gazdasági alapja egy erősebb társadalom felépítésének. Hogy mindez miért alakult így, én csak gazdasági

Járai Zsigmond

szempontból tudom elmondani önöknek, de volt, akitől azt hallottam, hogy ez a helyzet egyfajta büntetés a 2004. december 5-i népszavazás miatt, amikor megtagadtuk a testvéreinket. Én ilyen messzire nem merészkednék.

A társadalomtudósok közül sokan azt mondják, hogy ez a helyzet a Kádár-rendszer és 1956 egyfajta következménye. Ezt abból vezetik le, hogy 56 után kialakult egyfajta konszenzus a magyar társadalomban, már nem volt olyan nagy elnyomás, mint más, szocialista országokban, egy kicsit jobb légkör alakult ki, amikor a technokrata karrieristák és nem a hithű kommunisták kerültek előtérbe, akik aztán

megpróbálták átmenteni a hatalmukat a rendszerváltás után. Ebben is elég sikeresek voltak, de nem mennék a kérdésben ilyen messzire. Persze nekem is van véleményem, de mégsem a társadalmi, hanem a gazdasági oldaláról közelíteném meg a kérdést.

Gyakorlatilag 2002 óta folyik rossz gazdaságpolitika Magyarországon, és hat év alatt eljutottunk oda, hogy már a közgazdászok számára is világhosszá vált – először a társadalom és csak később a közgazdászok számára –, hogy rossz volt az elmúlt időszak gazdaságpolitikája. Egy volt jegybankelnök mondta nekem, hogy a Medgyessy- és a Gyurcsány-kormányoknak egyetlen jó gazdaságpolitikai döntése sem volt. Még én próbáltam megvédeni őket, hogy azért csak akadt egy-kettő, erre azt válaszolta, na jó, mondjal egyet...

Hogy miért alakult ez így? Mert nem volt víziójuk ezeknek a kormányoknak arról, hogy milyen országot akarunk építeni, hogy milyen egy modern kelet-közép-európai gazdaság a XXI. században, és azért, mert nem az ország felemelkedése volt a fő céljuk,

hanem a hatalom megszerzése, megtartása és a körülöttük élők gazdagodása. Ennek a rövidtávú politikai célnak rendeltek alá minden intézkedést és azóta is ezt teszik, s ez az esetek döntő többségében összeütközésben van a gazdaság és a társadalom hosszútávú céljaival.

A gazdaságpolitikában az elmúlt esztendőkből egyértelműen kitapintható volt a választási szavazatvásárlás politikája, elsősorban a szociális támogatások növelése és a rájuk szavazó rétegek támogatása. Ehhez azokat a rétegeket kellett keményen megadóztatni, akiktől a gazdaság felemelkedése függ. Ezért magasak az adók Magyarországon, ezért nagy a bürokrácia és nagymértékű a korrupció, ami a körülöttük lévő rétegek meggazdagodásával járt. Ezek együttesen húzták a gazdaságot egy mély mocsárba, ami a társadalmat is maga után vonta. Nehéz az összefüggéseket világosan megfogalmazni, lehet, hogy a társadalom válsága, kilátástalansága alakult ki előbb, de úgy gondolom, a kettőt együtt lehet megoldani, és a gazdasági és társadalmi válságból együtt lehet Magyarországot kivezetni.

Ez nem is látszik megoldhatatlan feladatnak. A kulcskérdés a jó kormányzás. Ha az lesz az országban, akkor lehet felemelkedő gazdaságot létrehozni, akkor lehet intézkedéseket hozni a társadalom egyes rétegeinek a megsegítésére. Először meg kell termelni, hogy el lehessen osztani, ennek pont a fordítottját próbálták ki az elmúlt esztendőkből, szétszórni a pénzeket, hogy megvásárolják a szavazatokat, de nem termeltük meg ezeket a kiadásokat.

Ilyen volt a száznapos Medgyessy-program, a második száznapos program, ilyen volt 2004-ben a Gyurcsány-program, 2006 elején az adócsökkentési program, ami mind a szavazatvásárlásra vezethető vissza. Miután az ország tönkrement, ez a szavazatvásárlás csak rövid távon működik, hiszen már azok is kezdenek rájönni, hogy baj van, akik korábban rájuk szavaztak.

PÁRBESZÉD A TÁRSADALOMMAL

Meglátjuk, hogy mit hoz a jövő, én egynéhány elemét felvázolnám annak a gazdaságpolitikának, ami az én megítélésem szerint kivezethetné az országot ebből a bajból. Nem állítom, hogy ez a Fidesz gazdaságpolitikája. Én ugyan beszélgetek a Fidesz vezetőivel, gazdasági vezetőivel, és látom, hogy sok tekintetben nagy az átfedés, de egy politikai pártnak más szempontjai is vannak, mint egy közgazdásznak. Amit tehát most elmondok, úgy vegyék, mint egy közgazdász magánvéleményét.

Azt gondolom, először is egyfajta vízióra és társadalmi célkitűzésre lenne szükség. Ezt őszinte és tisztességes párbeszéddel lehet kialakítani a társadalom széles rétegeivel, mert senki sem tudja egyedül, egy íróasztalnál – Gyurcsány Ferenc sem, Orbán Viktor sem és Járai Zsigmond sem – kitalálni, hogy mire van szüksége az országnak különböző területeken. A munkaadókkal és munkavállalókkal kell párbeszédet kialakítani, aztán a nyugdíjasokkal, az orvosokkal, a pedagógusokkal, az egyházakkal, a fiatalok és oktatók képviselőivel és nem tudom, még ki mindenkivel. A tudomány képviselőit kihagytam, velük is, hiszen közöttük is vannak tisztességes

emberek. Erre szükség lenne, hogy világosan értsük a problémákat, aztán megtaláljuk a kivezető utakat.

A különböző országokban különböző tapasztalatok vannak, nálunk is sokan ismerik, hogyan csinálta Finnország az egészségügyi, Lengyelország az oktatási reformját, hogyan lábalt ki Svédország 92–93-ban a gazdasági válságából. Ezeket kellene összegyűjteni, ezek alapján valamilyen programot kialakítani. Azok a programpontok, amelyeket elmondok, csak vitaalapot szolgálnak, de még sok ilyen vitaalap van. Ma Budapesten már részt vettem egy fiatal közgazdászokból álló csoport tanulmányi napján, aminek Kilábalás volt a címe, és alapvetően egyetértettem a véleményükkel. Sok mindenben azért talán nem voltak eléggé bátrak, de azokban az alapkérdésekben, hogy például kisebb államra lenne szükség, amely kevesebbet is költene, csökkenteni kellene az adókat, és ezzel ösztönözni a gazdaságot és növelni a foglalkoztatást – tehát az alapfilozófiájukkal teljes mértékben egyetértettem.

A legfontosabb vízió tehát, hogy milyen államot akarunk. Azt már látni kell, hogy körülbelül az 50 százalékát vonja el az állam annak a jövedelemnek, amit megtermelünk, ez azt jelenti, hogy 8 óra munkából 4 órát az államnak, 4 órát magunknak dolgozunk. Más országokban ez az arány jobb. Szlovákia, Lengyelország, Csehország esetében ez az arány 40 százalék, ami azt jelenti, hogy 3 órát dolgoznak az államnak, és 5 órát maguknak. Ez óriási különbség. Az első lépés tehát az, hogy nekünk is látni kell, hogy a bruttó hazai termék 40 százalékánál többet nem lehet újra elosztani és újra átcsoportosítani, tehát kicsi, hatékony, költségtakarékos, de erős államra van szükség.

Azon lehet vitatkozni, hol lehet az államnak költségeket megtakarítania. Néhány ötletem nekem is van: kevesebb minisztérium, kisebb parlament, kevesebb párttagmozgás, kisebb kormányzati alapok, kisebb fizetés a minisztereknek (én azt mondanám, hogy a miniszterek csak a fizetésük felét kapják meg, amíg a gazdaság nem nő legalább 5 százalékkal, és ha ezt elértük, megkaphatják a másik felét; a bankban, ahol dolgoztam, ezt így csináltuk), tehát vannak ilyen ötletek. Az biztos, hogy sokkal kisebb államapparátusra van szükség, kisebb bürokráciára. A kettő együtt jár, mert ha egyszerűbben lehet elintézni a hétköznapi ügyeinket, kevesebb alkalmazott kell. Hamarabb megkapjuk például az útlevelünket, nem egy hét, hanem 2 óra alatt elintézik – Indiában egyébként 30 perc alatt kiadják –, ez az államnak is jó, kevesebb adót kell fizetnie, mert kevesebb alkalmazottja lesz. Ma nyolcszázezren élnek állami fizetésből, ami nagyon sok, 21–22 százaléka a munkavállalóknak, ami az egyik legmagasabb az Európai Unióban. Ennyi alkalmazottat a magyar állam nem tud eltartani.

KISEBB ÁLLAMAPPARÁTUS

Ez az első terület, az államnak ebben vissza kell szorulnia. Ugyanakkor persze többet kell magára vállalnia és azt hatékonyabban kell megoldania. Ma az az egyik legnagyobb probléma, hogy pont ott akarnak privatizálni, ahol nem kellene: egészségügy, oktatás, közszolgáltatások, onnan szorítják ki az államot, ahonnan nem kellene, hiszen ezek állami feladatok, persze kisebb létszámmal és kisebb költséggel kell ezeket ellátni.

Oda próbálják irányítani az állami alkalmazottakat, ahová nem kellene. Olyan emberek tömegét vették fel, és olyan pártbürokratákat többségükben, az állami apparátusokba, akiket nem kellett volna. Amikor a Medgyessy-kormány megalakult, hirtelen 40 ezer fővel, 780-ról 820 ezerre nőtt az állami alkalmazottak létszáma. Ezt nem szabad, ezeket nem kellene fizetni. Ehhez az első területhez hozzá tartozik egy második, az adórendszer átalakítása.

Az adók visszafogják a vállalkozásokat, mindannyian magas adót fizetünk. Azért, hogy a magyar államot, a sok állami kiadást, és amit ellopnak belőle, tehát a korrupciót el tudjuk tartani. Erre nincs szükség. Kevesebb adót kell fizetni, egyszerűbb, átláthatóbb adórendszerre, alacsonyabb adókulcsokra van szükség. Magyarországon a bruttó hazai termékhez viszonyítva a teljes adó- és járulékterhelés, tehát amit az állam elvon ötvenvalahányféle adón keresztül – a legújabb ötlet a nyakkendőadó, de ezt most mégsem vezetik be –, 38–40 százalék, de az újabb adók kitalálásában is mérhetetlen fantáziát mutat az apparátus. Ezek mind a megtermelt jövedelmek egy részét vonják el különböző csatornákon, személyi jövedelemadó, áfa, benzinadó, dohányadó, pálinkaadó és még sorolhatnám. A lényeg az, hogy körülbelül 38–40 százalékát vonja el az állam adóként a bruttó hazai terméknek, míg a velünk versengő Szlovákia, Lengyelország, Románia esetében ez 30 százalék alatt van.

Ki kell mondani, az adóelvonás 30 százalék alatt lehet, mert akkor leszünk csak versenyképesek, a befektetők azért nem jönnek ide, mert magasabb adót kell fizetniük, mint más országokban. De még a magyar befektetők is elmennek azokba az országokba, ahol alacsonyabbak az adók. Sőt, még a magyar munkavállalók is elmennek oda, ahol jobban lehet keresni, alacsonyabb az adó. A kettő egyébként ugyanaz, a munkaadó fizet egy összeget, és őt nem érdekli, hogy ebből mennyi marad a munkavállalónál, és mennyit visz el az állam. Ezt ők úgy tekintik, hogy ez az állam és a munkaadó osztozkodása. Ha valakinek mondjuk 1000 euró a munkabére, akkor ebből Magyarországon körülbelül 70 százalékot von le az állam, marad 300 euró, míg más országokban ebből megkap 600 eurót. Fordítva: ahhoz, hogy 300 euró legyen a munkabére, az Magyarországon 1000 euróba kerül a vállalkozónak, míg Szlovákiában ugyanez a munkabér csak 600 euróba kerül, tehát sokkal olcsóbb a munkavállalás.

Az adórendszert gyökeresen kell átalakítani, nem toldozgatni-foldozgatni, hanem kidobni az egészet, úgy ahogy van. Romániában 2004-ben az új kormány megalakulása után egy héttel bevezették az egykulcsos adórendszert. Egy ilyen egyszerű adórendszert meg is lehet csinálni egy hét alatt, azt még én is el tudnám vállalni. 1999-ben mi is megcsináltuk a Pénzügyminisztériumban, 2000-ben be is akartuk vezetni, elsőik lettünk volna vele Európában, de nem sikerült, sok volt az ellenzője. Egyedül a miniszterelnök támogatta, és végül ketten maradtunk. Mindenki támadta, mert most nagyon sok adókedvezmény van, és aki valamilyen kedvezményt kap, mind azt mondja, nagyon jó az egykulcsos adórendszer, csak a mezőgazdasági őstermelők, az életbiztosítottak, az önkéntes takarékpénztári tagok és még ahány adókedvezmény

van, az maradjon meg. Ez így nem működik, mert vagy egy alacsony kulcs van, és nincs semmi kedvezmény, vagy van a mai rendszer.

Igaza van Orbán Vikornak, amikor azt mondja, hogy kisebb adóelvonással kell a magyar gazdaságot versenyképesé tenni, persze ehhez az is kell, hogy az állam kevesebbet költjön.

A következő probléma, ami ezekkel is összefügg, a bürokrácia, amely megöli a vállalkozásokat. Megöli a magánszemélyeket is, például az adóbürokrácia. Nem tudom, kinek hogy sikerül az szja-bevallását elkészítenie, nekem még szinte soha nem sikerült, elsőre legalábbis nem, de nagyon rendesek az apehos kollégák, mert eddig minden évben ellenőriztek.

BÜROKRÁCIA ÉS KORRUPCIÓ

Egy következő terület, amiről szót kell ejtenünk, a korrupció. Ez negatív termelőerő lett Magyarországon, csökkenti a versenyképességünket. Mindenhol van korrupció, ez igaz, sőt mondják, hogy Romániában, Szlovákiában talán még a magyarnál is nagyobb, a probléma az, hogy mi lefelé megyünk, ők meg felfelé mennek. Előbb-utóbb keresztetni fognak bennünket, és el fognak hagyni ebben a kérdésben is. Nálunk nő a korrupció, és csúszunk lefelé a korrupciós ranglétrán, más országok pedig emelkednek.

Ennek a hihetetlen korrupciónak két hátránya is van. Egyrészt drágává teszi az állami beruházásokat, egy jobboldalinak nem nevezhető elemző cég szerint Magyarországon 25 százalékkal magasabbak a közbeszerzések, mint amennyinek lennie kellene. Ez azt jelenti, hogy 25 százalékát ellopják az állami pénzeknek. Ez vonatkozik az állami és önkormányzati beszerzésekre is. Bármilyen kegyetlenül is hangzik, ez nem néhány milliárd, inkább ezermilliárdos nagyságrendet jelent. Elképesztő számok ezek és jószerével felfoghatatlanok, el sem tudja képzelni az ember, hová lesz ez a több száz milliárd, de sok helyre vándorol.

Az állami korrupció csökkentésének egyik módszere, amit kiszivárogtatott Orbán Viktor, hogy az állami nagyberuházásokat felül kell vizsgálni és csak arra lehet pénzt költeni, amire valóban kell, azokat a csatornákat, ahol elfolynak a nettó beruházásokból a pénzek, be kell tömni. Ezt meg kell csinálni és ehhez egy nagyon kemény korrupcióellenes törvénycsomag kell, átláthatóvá kell tenni az állami pénzek költését. Ez is egy olyan kérdés, amit meg kellene vitatni, hogy más országokban hogy csinálják. Az Állami Számvevőszék elnökét kérdezgetem, hogy mit kellene tenni nálunk a korrupció ellen, és vannak neki is ötletei. Ezzel azt akarom mondani, hogy ezt sem tudja egy ember kidolgozni, beszélgetni, vitatkozni kell róla, meg kell határozni, mit akarunk csinálni.

Sokan azt mondják, hogy a pártok finanszírozásával függ össze a korrupció, ehhez nem értek. Orbán Vikortól azt hallottam, hogy ez nem így van, annyi pénzből, amennyit a Fidesz kap az államtól, a brit konzervatív pártot is el lehetne tartani, nem igaz, hogy nem elég a pártoknak az a pénz, amit az államtól kapnak a működésükhöz. A választási kampányra valószínűleg nem elég, arra óriási pénzeket költenek el, újság-

hirdetésekre, a Népszabadságra, a televíziós hirdetésekre és óriásplakátokra, de a pártok fenntartására elég. Persze valahogy vissza kellene szorítani a választási költségeket, de ahogy ő mondja, azok, akik a vállalkozóktól, a befektetőktől a pénzt elkérik, ugyan többnyire arra hivatkoznak, hogy csak akkor kapjátok meg a megrendelést, ha ennyi és ennyi összeget átutaltok a pártomnak, de nem azoknak adják a pénzt, hanem a saját zsebükbe megy. Ezt kellene visszaszorítani, mert a korrupció egyik hátránya, hogy drágává teszi az állami beruházásokat, és az állami pénzköltést megnöveli, a másik, hogy nem azok a vállalkozók emelkednek ki, akik a leghatékonyabban működnek, hanem akik eligazodnak a korrupció rejtelmeiben. Ez az egész gazdaság hatékonyságát csökkenti.

Ezek tehát azok a területek, amelyeken viszonylag gyorsabban lehetne lépni, egy társadalmi-gazdasági megállapodás kellene, a szóba került gazdasági kérdéseket néhány társadalmi lépéssel ki kellene egészíteni, hogy például kiket kell támogatnunk. Két ilyen témát emelnék ki, az egyik ma, különösen ebben a térségben divatos, a szociális támogatások rendszere, a másik pedig, amely szerintem az ország számára a legfontosabb, az oktatás kérdése. Sőt, a tudásalapú társadalom kialakítása, tehát nemcsak az oktatás, hanem a kutatás-fejlesztés kérdése is.

Szociális támogatásokra Magyarország sokat költ, körülbelül a bruttó hazai termék 2–3 százalékával többet, mint más, hasonló országok, látszik tehát a feladat, hogy a szociális támogatásokat csökkenteni kell. Nem úgy, hogy kevesebbet kapjanak azok, akik rászorulnak, hanem úgy, hogy kevesebben szoruljanak szociális támogatásra. Ehhez munkahelyeket kell teremteni. Ez a gazdaságpolitika kulcskérdése, és azért is egyetértek a Fidesz kezdeményezésével, hogy tíz év alatt egymillió új munkahelyet kell teremteni, mert ezt én mondtam először annak idején. Az igény könnyen levezethető közgazdaságilag, Magyarországon ma tízmillió lakos van, 3 millió 900 ezer munkavállaló, ez azt jelenti, hogy a lakosság 39 százaléka dolgozik, ebből 800 ezer az állami alkalmazott, tehát körülbelül 3 millióan termelnek bruttó hazai terméket, mert az állami alkalmazottak ugyan dolgoznak, de ők abból élnek, amit a többiek adóként befizettek. Ez azt jelenti, hogy egy dolgozónak annyi bruttó hazai terméket kell megtermelnie, amiből rajta kívül még ketten megélnék. Ez a másik kettő lehet az ő saját gyereke, vagy a szülei, tehát a nem dolgozók, a munkanélküliek, a nyugdíjasok, és mindenki más, aki valamilyen formában az aktív lakosság által megtermelt GDP-ből él.

Az a probléma, hogy ez a 30 százalék, ez az egyharmados arány rendkívül alacsony. A hasonló szintű, fejlettségű országokban 50 százalék az alkalmazottak aránya. Óriási különbség, hogy még egy embert, vagy még kettőt kell valakinek eltartania. Azért is vagyunk ilyen szegények, mert kevesen dolgozunk. Aki dolgozik, annak sok adót kell fizetnie. Az a baj, hogy van egymillió munkaképes ember, aki nem dolgozik. Vagy azért, mert ebben ő maga a hibás, de a döntő többség azért, mert a gazdaság nem fejlődik és nem teremt új munkahelyet. Ez a kulcskérdés. Az aktivitási ráta annyit jelent, hogy a 15–65 éves korú népesség hány százaléka foglalkoztatott, ez Magyarországon 57, az Európai Unióban 70 százalék. Mi is ezt tűztük ki célul, alá-

írtuk Koppenhágában az egyezményt, és semmivel nem léptünk előre azóta, pedig ha ezt elérnénk, akkor 5 millió foglalkoztatott lenne Magyarországon, ez jelentené az 1 millió új munkahelyet.

MUNKAHELYTEREMTÉS ÉS SZOCIÁLIS TÁMOGATÁS

Ezt az 1 millió munkahelyet szerintem nem az államnak, hanem a vállalkozásoknak kell megteremteniük, ehhez kell alacsonyabb adó, befektetőbarát környezet, szolgáltató állam és kisebb bürokrácia. Akkor több lesz a vállalkozás, és több munkahelyet tudnak teremteni. Akkor a külföldi és a magyar befektetők nem más országokba mennek, hanem ide jönnek és itt teremtenek munkahelyeket. Ilyen egyszerű az egész. Ehhez persze olyan szociális rendszert kellene kiépíteni, ami nem a munka elkerülésére, hanem a vállalására ösztönzi az embereket. Nem értek hozzá, ezért a részletekbe nem mennék bele, de az nem jó sem a társadalomnak, sem az embereknek, ha nem akarnak dolgozni, mert jobban megélnék, ha különböző segélyeket kapnak. Olyan szociális rendszert kell alkalmazni, ami munkára ösztönzi az embereket és lehetővé teszi a munkavállalást.

Ennek sokféle módja van, az egyik a monoki kezdeményezés, hogy akkor kapnak szociális segélyt, ha dolgoznak. Nem is jó kifejezés a szociális segély, mert azt annak kell adni, aki nem tud dolgozni. Ez inkább a munkanélküli-segélyezésnek egy formája, szerintem az a helyes szándék, hogy az embereknek munkát teremtsenek és adjanak, ez vezet előre. Nem biztos, hogy közmunkával kell munkahelyet teremteni, inkább a gazdaságnak kell, bár én teljesen nem vetném el a közmunkát sem. Ehhez persze rendes közmunkaprogramok kellenének, és ezt nem helyi, hanem országos szinten kellene megteremteni. Ez lehet például egészségügyi szolgáltatás, öregek gondozása, társadalmi és beteggondozás, tehát sokféle közmunka lehetséges. Svédországban azt is annak tekintik, hogy fiatal munka nélküli diplomások az önkormányzatnál elvégzik az adminisztrációs feladatokat. Nagyon sok, ehhez hasonló munkahelyet lehetne teremteni.

Én biharkeresztesi vagyok, ott beszélgettünk egyszer a polgármesterrel és fiatalokkal is, akik elmondták, nem értik, miért nem lehet a kultúrházba betenni néhány pingpongasztalt, és egy héten kétszer-háromszor játszhatnának úgy, hogy két szociális segélyből élő felnőtt vigyázna a gyerekekre. Biharkeresztesen régen még volt program, amikor én jártam iskolába, most nem tudnak mit csinálni a gyerekek, tévét néznek, vagy kábítószereznek, ilyen egyszerű közmunkaprogramokkal sokat lehetne segíteni. Biztos, hogy ezer más ötlet lenne, gondolom, ebből is kiderül, hogy a munkahelyteremtés a gazdaságnövekedés kulcskérdése, hogy egymillióval többen fizessenek adót, mondjuk 10 év múlva és ez a társadalmi problémák kulcskérdése is, hogy egymillióval kevesebb lecsúszott ember legyen, akiknek a családjából büszke emberek kerüljenek ki és nem olyanok, akik azt látják, hogy a szülők, nagyszülők egyike sem dolgozik.

A múltkor a tévében láttam, az is probléma, hogy a gyerekek 8-kor elmennek az iskolába, a szülők meg 11-kor kelnek fel. Ez nem nagyon ösztönzi a gyerekeket az

iskolábajjárásra, tehát ennek az egésznek számtalan társadalmi vetülete, problémája van, de hozzá kell kezdeni a megoldáshoz minél hamarabb. Azt gondolom, hogy a munkahelyteremtés a megoldás, de azt is elfogadom, hogy legalább átmenetileg egy aktívabb közmunkaprogram is sokat segítené. Dolgozhatnának, de nem szociális segély helyett, mert a rászorulóknak kapjanak segílyt, aki viszont dolgozni tud, dolgozzon.

Politikailag ezt nem könnyű kommunikálni, én ezt közgazdászként könnyen belátom. A 2006-os választások előtt Matolcsy Györggyel azt javasoltuk Orbán Viktor-nak, hogy a munkahelyteremtést tegye a filozófiájának középpontjába, és azzal kampányoljon. Amikor elvesztette a választást, azt mondta, nem volt jó ötlet. Egy olyan országban, ahol a társadalom 60 százaléka nem dolgozik, nem túl népszerű program a munkahelyteremtés, de akár népszerű, akár nem, azon múlik valamennyiünk jövője, hogy azoknak az embereknek, akik ma nem dolgoznak, lecsúsztak, tudunk-e olyan felemelkedést biztosítani, hogy újabb szakmát tanulhassanak, munkát vállalhassanak és ők is részei lehessenek az egészséges, normális társadalomnak.

Biztosan vannak olyan lecsúszott rétegek, akiknek ez nem jó, nem fontos, de legalább a gyermekeiknek tudjunk munkát adni. Azt gondolom, ez nemcsak gazdasági, hanem társadalmi feladat is. Tehát így lehet átalakítani a szociális rendszereket és kevesebbet költeni szociális segélyre, hogy többen fognak dolgozni és kevesebb lesz a rászoruló.

OKTATÁS, EGÉSZSÉGÜGY, KUTATÁSFEJLESZTÉS

Még egy fontos kérdés, amiről eddig nem beszéltünk, az oktatás. Csak egy célt tűzhetünk ki magunknak, a tudásalapú társadalom megteremtését, hogy tudásalapú gazdaságot építsünk. Másban nincs előnyünk, ha összehasonlítjuk magunkat akár a fejlődő országokkal, akár az európai uniós tagállamokkal. Sajnos, az utóbbi években még a tudásban is lefelé csúszunk. Vannak olyan tesztek, amelyekkel felméri a diákok teljesítményét, s egyre rosszabb helyre kerülünk. Még a nyolcvanas években az első helyeken voltak a magyar diákok, ma már az Európai Unió középmezőnyének a vége felé járunk, a 27 tagország közül a 17–18. helyen vagyunk, ez nagyon szerencsétlen dolog. Ugyanez volt a tendencia Lengyelországban is, ami ott hirtelen visszafordult. A lengyelek 99/2000-ben egy átfogó oktatási reformot készítettek, és most egyre előrébb kerülnek. Nem igaz, hogy mi ezt nem tudnánk megcsinálni, ehhez is társadalmi összefogás kellene. Azt nem tudom, hogy nálunk az jó lenne-e, amit a lengyelek csináltak, 6 osztályos általános iskola, 3 osztályos gimnázium és utána még 4 osztály kiegészítő, vagy valami más, de az biztos, hogy az alapoktatás színvonalának emelésére van szükség, és a középiskolai, egyetemi oktatásban is alapvető reformokra. Nem olyan szakon végzik el a főiskolát, az egyetemet a diákok, amire a gazdaságnak szüksége van, nagyon kevés a szakmunkás, a műszaki végzettségű fiatal. Egyre kevesebb a képzés ezeken a területeken és egyre rosszabb a színvonala.

Az oktatástól, egészségügytől, kutatásfejlesztéstől nem szabad sajnálni a pénzt,

inkább más területeken kell megspórolni. Azt nem tartom eredménynek, amit a miniszterelnök büszkén elmondott, hogy az egészségügyi reform következtében a befizetések meghaladják a kifizetéseket és szufficites az egészségügyi kassa. Jellemző eset volt, amikor egy konferencián a pénzügyminiszter elmondta, hogy 0,25 százalékkal csökkentek az egészségügyi kiadások az első félévben, s aznap azt olvashattuk az újságokban, hogy 7 százalékkal több csecsemő halt meg ebben az időszakban. Lehet, hogy nincs összefüggés a két dolog között, nem tudom. Mindenesetre az egészségügyi és az oktatási rendszer eredményességét nem azzal lehet mérni, hogy mennyivel csökkentek a kiadások, hanem azzal, hogy nőtt-e az átlag életszínvonal Magyarországon. Hogy valami baj van az egészségügyi rendszerrel, épp az mutatja, hogy nálunk a legalacsonyabb a várható élettartamuk az embereknek, miközben az egészségügyi kiadásaink ugyanannyiak a bruttó hazai termék arányában, mint más országban. Baj van az oktatási rendszerrel is, mert annyit költünk rá, mint más országokban és mégis csúszunk lefelé.

Ezekben a rendszerekben tehát nem megtakarításokra van szükség, persze a pénzek tisztességes felhasználására igen, de tudásalapú gazdaságot és társadalmat kell létrehozni. Az, hogy kevesebben kapjanak szociális segílyt, részben oktatási kérdés is, felnőttoktatásra, második, harmadik szakma megszerzésére, egy szolgáltató szemléletű oktatási rendszerre van szükség, hogy találjanak is állást, akik részt vesznek a felnőttoktatásban.

Nagyjából ezek a tényezők, amelyeket szerettem volna felvázolni, hogy mit kell csinálni szerintem a gazdaságban és a társadalomban. Úgy gondolom, hogy két év alatt el lehet indítani a magyar gazdaságot egy sokkal gyorsabb növekedési pályán, én a 4–6 százalékos gazdasági növekedést el tudom képzelni évente. Nem vagyunk semmivel sem rosszabbak, mint a környező országok, ahol 6–8, sőt Szlovákiában 10 százalékos körüli gazdasági növekedés van. Nálunk a kormányok rosszak, ennek a következményeit viseljük. Jó kormányzással, jó gazdaságpolitikával fel lehet lendíteni a magyar gazdaságot.

Még egy utolsó kérdés: az euró bevezetéséről és a pénzügypolitikáról. Amikor beléptünk az Európai Unióba, vállaltuk, hogy bevezetjük az eurót, ami egy stabil, erős pénz. Higgyék el nekem, hogy jót tenne a magyar gazdaságnak is, gyorsabban nő, alacsonyabb az infláció, alacsonyabbak a kamatok, stabilabb a pénz, nincs árfolyam-ingadozás, nincs panaszkodás, hogy gyenge vagy erős a forint, tehát kiszámíthatóbb, stabilabb lesz a gazdaság.

2001-ben úgy nézett ki, hogy 2007-ben be tudjuk vezetni az eurót, ehhez bizonyos feltételeket el kell érni, mert csak azokat az országokat engedik be az eurózónába, ahol fegyelmezett a gazdaságpolitika. 2001-ben ez reális célkitűzés volt, aztán 2002-ben megfordult az egész, egy fegyelmezetlen gazdaságpolitika alakult ki, azóta távolabb kerültünk az eurótól, mint ahol 2001-ben voltunk. Ma már én is azt mondom, hogy nem az elsődleges kérdés az euró bevezetése, előtte gazdasági növekedés nyomán föl kell lendíteni az országot, mert azoknak jó az euró, ahol erős a gazdaság. Az a baj, hogy most a magyarországi magas infláció sok problémát megold,

az államháztartási egyensúly javításában segít. Igaz, hogy ennek az árát általában a szegények, a nyugdíjasok, a lecsúszottak fizetik meg. A civilizált gazdaságokban a nemzeti bankoknak az a feladatuk, hogy ne engedjék az inflációt, mert az azt eredményezi, hogy a gazdaság meg a társadalom is tönkremegy tőle. A szegények nem tudják olyan ütemben növelni a bevételeiket, mint amilyen ütemű az infláció. Ez azoknak a pénzét értékteleníti el, akiknek egyébként is kevés van. Akinek sok van, meg tudja magának szerezni az utakat, amelyeken még többet csinál belőle, és ha nagy az infláció, még nagyobb lehetőségeik vannak erre.

Európa más országaiban nagyon alacsony az infláció, ezért is jó lenne az euró bevezetése. Úgy gondolom, a gazdasági növekedés beindítása, fellendítése lenne az első cél, és ha már jó pályán halad a magyar gazdaság, két-három év múlva, akkor beszélgethetünk arról, hogy mikorra tűzzük ki az euró bevezetését és mit kell ahhoz elérni. Ma azonban nem érdemes erről álmodozni. Reálisan céldátumot megjelölni ma nem lehet, ilyen már többször tettek, de mindegyik sikertelen volt. Az biztos, hogy ez a mai gazdaságpolitika soha nem vezet el bennünket az euróhoz. Ha ez folytatódik, ami most van, nincs értelme céldátumról beszélni. Tehát változtatni kell, és ennek a feltétele egy új kormány, mert a mostani nem képes jó gazdaságpolitikát követni. Ha már háromszor elrontotta, negyedszerre sem tudja megcsinálni, mert nincs meg hozzá a bátorsága, ereje, és társadalmi felhatalmazása sem. Ha valaki háromszor azt mondta, hogy adót kell emelni, negyedszerre hogy mondja, hogy csökkenteni kell?

Egy új kormány majd új gazdaságpolitikát fog követni, a gazdaság érdeke az lenne, hogy minél hamarabb legyenek előrehozott választások, mert olyan reformokra lenne szükség, ami nemhogy egy kisebbségi kormánytól nem várható, hanem a Gyurcsány-féle szocialista kormánytól sem. Most már ha akarnák sem tudnák annak az ellenkezőjét csinálni, amit eddig. Egyébként olyan a gazdasági-társadalmi beállítottságuk, hogy nem is érdekük ezt megtenni.

Ma tehát körülbelül így látom a helyzetünket, köszönöm a figyelmüket.

*(A Fényi Gyula Miskolci Jezsuita Gimnáziumban június 5-én
tartott előadás szerkesztett változata)*

SZÉKELY JÁNOS

A Biblia és az élő egyház

Hadd kezdjem egy verssel, ami a Biblia lényegéből nagyon jól megvilágít valamit.

GULYÁS PÁL: Az evangélium elé

*Egy betlehemi megalázott
ember teremtett új világot,
megteremtette az Igéből,
a szeretet szent semmijéből.*

*Ezt a világot úgy szerette,
hogy ráverték egy nagy keresztre,
általverték kezét és térdét
s a Nap is vérzett, ahogy vérzék.*

*A szél elvitte kiáltását,
vihar széttépte jajgatását,
csend nőtt fölötte, emeletnyi –
és most se tudják eltemetni.*

*Milliók ássák újra sírját,
milliók újra a Sátánt hívják
a Föld óriási tüzéből
a mindent alakító éjből.*

*De Ő alakít most már mindent,
Ő jár fel-alá ereinkben,
Ő támaszt az egeknek létrát,
Ő küld a sötétbe stafétát!*

*Hogy hullt a földön végig vére
az emberiség ős bűnére,
midőn ment vissza a Halálhoz,
ment vissza az Egek Urához!*

*Karját az ég felé emelte
s elszállt fölötte a föld lelke,
új lélek költözött a Holdba,
új teremtés a bús bolygóba.*

*Medréből a tenger kilépett,
feljött a földből az enyészet,
a víz és tűz rendje megfordult,
a természet könnye kicsordult.*

*Ez a könny tartja most a létünk,
ez a könny hoz jövendőt nekünk!
Ha ez a könny most elapadna,
szívünk egyszerre megszakadna,*

*folyók hirtelen megállnának,
elhülne szárnya a madárnak,
szikla zuhanna a zöld fűre
S a levegő elsötétülne.*

A Biblia éve elsősorban nem egy kulturális esemény, nem egy ismeretterjesztési alkalom, hanem mindenekelőtt ünnep. Ünnepejük azt, hogy Isten szólt. Az élő Igét, amely megalkotta valaha a világot. Kezdetben volt az Ige. Minden általa lett, nélküle semmi sem lett, ami lett. A teremtő isteni szót ünnepejük és azt az Igét, amely az idők teljességében emberré lett, testet öltött. Isten szeretetének a szavát, amely teremt és újjáteremt, amiből a mi létünk is származik.

Azt az Igét ünnepejük, amelyik nem betű, hanem lélek és élet. Mócsy Imre volt az olyan utolsó teológusunk, aki Rómában, a Pápai Biblikus Intézetben doktorált. Vol-

tak neki zseniális, rövid megfogalmazásai. Az egyik ilyen nagyszerű mondata az volt, hogy a Biblia megértéséhez három dolog kell. Jó kapcsolatban kell lenni a Szentlélekkel, aki sugalmazta. Jó kapcsolatban kell lenni az emberi szerzővel, aki leírta. Meg kell barátkozni egy kicsit Izajás prófétával, végigjárni Jeruzsálem utcáit abban az időben, ismerni a kultúrát, az akkori földművelési módokat, hagyományokat, mítoszokat, mindazt, amiből Izajásnak a gondolata kisarjad, végül jó kapcsolatban kell lenni az egyházzal, aki a Bibliát megőrzi és a kezünkbe adja. Erről a három dologról szeretnék néhány gondolatot elmondani.

A SZENTLÉLEK, AKI SUGALMAZTA

Jó kapcsolatban lenni a Szentlélekkel, az isteni szerzővel. Onnan kezdeném el ezt a kis magyarázatot az isteni sugalmazásról, arról, hogy Isten megszólalt, hogy a filozófusok sokszor eltöprengtek azon, miért van az, hogy az ember mindent, amit megtapasztal az életében, tökéletlennek tapasztal meg. Soha nem érezzük azt, hogy ne lehetnénk egy kicsit boldogabbak, hogy a dolgok ne lehetnének körülöttünk harmonikusabbak.

Ha az ember őszinte önmagához, akkor a szeretteink halálába nem tudunk bele-törődni. Nem érezzük egészen természetesnek. Az ember a lelke mélyén lázad ellene, és éppen így a saját halálába sem tud egyszerűen belenyugodni. Elgondolkodtak a filozófusok azon, hogy miért van ez így? Miért nem elég az embernek ez a világ? Miért érzékeljük töredékesnek? Sokan arra a megállapításra jutottak, hogy azért érzékeljük töredékesnek ezt a világot, mert van valami, ami ezen a világon túl van. Ha semmi sem létezne ezen a világon túl, akkor nekünk ez teljesen elég lenne. Azért tudjuk töredékesnek érzékelni, mert valamit tapasztalunk a tökéletesből, a teljességből és ehhez viszonyítva érzékeljük a földi világot végesnek, töredékesnek.

Az ember kicsit ügyetlenül, kilóg ebből a véges földi világból, egészen másként, mint az állatok. Azoknak tökéletesen elég ez a földi világ, belesüppedve az anyagvilágba, ebben őket az ösztöneik tökéletesen elirányítják, nincsenek egzisztenciális kríziseik. Az ember nem tud így élni. Mi kilógunk, kiemelkedünk ebből a világból, az embert az ösztönei nem irányítják el teljesen, hogy mit is kell tennie. Az ember megkérdezi azt, hogy miért is vagyok, mi is ez a világ, ami körülöttem van. Van ennek valami értelme és célja? Mít kell benne tennem, mi a dolgom? Az ember számára a léte gondot jelent, és ezért elkezd gondolkodni. Kiemelkedik ebből a világból, mert van valami, ami kiemelve, van egy felfelé ható gravitáció. Az ember szavai gyökeresen mások, mint az állat hangjai. Az állatok hangjai sokszor pontos ösztönjelek, amelyek táplálékot vagy veszélyt jeleznek, hívó hangok, amelyek közvetlen ösztönüzenetet hordoznak.

Az ember szavai gyökeresen mások. Nevet ad a dolgoknak, kitalál olyan szavakat, hogy nap, hold, csillag. Az ember megkérdezi, hogy mi ez, mi ez a világ, mert úgy érezzük, hogy meg kell értenünk, hogy dolgunk van ezen a világon, meg kellene találnunk benne a helyünket. Az ember kérdezi azt, hogy ki vagyok én és mit kell tennem,

Székely János

szóra. Ezt várjuk, az emberségünket ez tudja betölteni, beteljesíteni. Ez tesz minket emberré. Az ennek megfelelő valóság pedig az, hogy az Isten számára – aki alkotja a világmindenséget – a legfontosabb teremtmény az ember, aki legalább egy kicsit képes befogadni az Ő végtelen lényét, gazdagságát, szeretetét.

Az Isten közeledni akar. Nemcsak megalkotta ezt a gyönyörű, hatalmas világot, hanem szeretetből alkotta, egy akar velünk lenni. Megszólal, közel lép az emberhez. Amikor az Isten szól, nem okos dolgokat akar elmondani. A Biblia nem hittankönyvhöz, vagy dogmatika-tankönyvhöz hasonlít. Végtelenül egyszerű dolgokkal van tele, ahhoz hasonló mondatokkal, mint amiket egy édesanya mond a gyermekének. Ne félj, én veled vagyok. Ha tengereken kelsz is át, ott leszek. A folyók nem borítanak el. Isten nem információkat akar velünk közölni. Mindenekelőtt önmagát akarta közölni. Rahner így nevezi a kinyilatkoztatást: *önközlés*. Isten saját magát rejtette bele a szavakba.

Mi keresztények hisszük azt, hogy voltak a történelemnek olyan pillanatai, amikor mintha a véges és végtelen világnak a határa átszakadt volna. Az Isten belépett ebbe a térben és időben élő emberi világba, azt akarta, hogy fölfoghassuk, megérthessük: belépett a történelembe. Pilinszky János így mondja: *átvérezte a történelem szövetét*. Isten közel akart hozzánk jönni. Hiszük azt, hogy voltak emberek, akik erre a kopogtatásra ajtót nyitottak, engedték, hogy betörjön az életükbe és sok mindent felforgasson.

A Szentírás leírja, hogy Isten szólt Ábrahámhöz és azt mondta, hagyj el mindent, a rokonságot, a házad népét, indulj egy földre, amit majd mutatok neked. Áb-

mit remélhetek. Kiemelkedünk ebből a világból és pontosan ez teszi az embert emberré. Ez a kapcsolat a világon túli valósággal.

A Szentatyá a katekizmus kompendiumában rögtön az elején a teremtésről, illetve az emberről szóló fejezetnek a címeként egy kis meghatározást ad erről, hogy mi az ember. Azt írja: homo capax Dei, az ember *képes* az Istenre. Az ember leglényege az, hogy képesek vagyunk befogadni, az Isten-kapcsolatba lépni bele, ez teszi az embert emberre. Ez emel ki minket az állatvilágból.

Az ember hall egy hangot a világon túlról, s úgy érzi, erre válaszolnia kell és megszólal. Rahner úgy határozza meg az embert, hogy *az Ige hallgatója*. Az ember a lénye legmélyénél fogva, pontosan a világ fölötti valósággal való kapcsolata miatt nyitott az isteni

rahám elindult, anélkül, hogy tudta volna, hová kell mennie. Sokszor elgondolkodtam ezen, miért lehetett erre képes? Úgy képzelem, hogy Ábrahám végtelenül boldog volt, amikor ezt átélte, hogy az örök Isten énhozzám szól, a sok ezer és tízezer közül, a tekintete rajtam megakadt. Ezért a hangért boldogan, a világ végéig elment volna. Olyasmit élt át, amiről József Attila ezt írta: *Rámnéztl, s én mindent elejtettem. Meghallgattál és elakadt szavam.*

Ábrahám érzi magán Isten tekintetét és mindent kiejt a kezéből. Ámosz próféta egy helyen megpróbálja megindokolni, miért is lett ő próféta. Azt mondja: *Ordít az oroszlán, ki ne rettegne, szól az Isten, ki ne prófétálna.* Ahogy valaki az oroszlán hangját hallja, egész testében reszket, Ámosz azt mondja, ő is ilyesmit él át. Az Isten hatalmas jelenlétét érzi, egész testében reszket, beszélnie kell.

A próféták ezt a tüzet akarják beleírni soraikba. Akkor kezdjük érteni a Bibliát, ha ezt a tüzet érezzük a sorok közül, a betűk mögött. Akkor kezdjük érteni, ha mi is magunkon érezzük Jézus tekintetét, mint valaha Máté, aki megbabonázva felkelt az asztaltól és indult utána.

A Biblia nem egy kényelmes könyv, amit fotelben ülve, lapozgatva meg lehetne érteni. Csak az életünkkel érthetjük meg. Szokták így is mondani, a Bibliát megérteni nem intellektuális, hanem egzisztenciális folyamat. Az az ember érti meg, aki beengedi az életébe az élő Isten. Gyönyörűen látszik ez Remete Szent Antal életében, akinek az életrajzát Szent Atanáz írta le, aki öregen még látta is Szent Antalt. Elmondja, hogy Szent Antal fiatalon hatalmas vagyont örökölt a szüleitől. Ennek a vagyonnak a kezelésével telt a fiatalága. De érezte, hogy ez nincs így rendjén. Egy alkalommal, amikor ott van az eucharisztia, a szentmisén, hallja, hogy a pap olvassa az evangéliumból, hogy add el amid van, és kincset találsz. Az életrajz szerint Antal azt érezte, ezek a szavak őmiatta hangzottak el. Végig sem várja a misét, kijön a templomból, vagy arról a helyről, ahol az eucharisztia volt, és elkezd a hatalmas vagyonát eladogatni. Sokan azt mondják, megbolondult. Aztán elkezd a remeteéletét. Először egy mesterhez megy, ott a közelben, de annyi kísértés éri, hogy úgy gondolja, bemegy a sivatag szívébe, jó messzire, azért, ha netán elgyengülne a hivatásában, napokig kelljen visszafelé jönnie és eközben újra megerősödjön a döntése és ki tudjon tartani. Úgy írja az életrajz, hogy húsz évet élt úgy, hogy embert nem látott. Aztán visszament a falujába és más helyekre is, a templomokban beszélt – akkor már vége a keresztényüldözésnek –, az emberek döbbenettel hallgatják, mert nem úgy beszélt az Istenről, mint nagyon sokan, akik könyvekben olvastak róla. Antalból sugárzik az Isten ereje, így is nevezték el idősebb korában: Egyiptom fénye. Rengetegen követik, ahogy megy vissza a sivatagba, régi ismerősei, mások is, így szerveződik meg az egyiptomi remeteség.

Mit is jelent az evangéliumnak ez a mondata, hogy add el, amid van? Antal ezt akkor értette meg, amikor eladta a vagyonát. És hogy mi az a kincs, amiről Jézus beszélt, ugyanakkor értette meg, ott kint, a sivatagban, amikor az élő Istenre rátalált. A Bibliát csak az életünkkel érthetjük meg. Ez az első, és legfontosabb dolog, amit a Bibliáról el kell mondani, hogy az élő Isten szava, tabernákuluma, a szavak törékeny cserépedényében az élő Isten rejtőzik, és ajándékozza magát nekünk. Azt hiszem, ezt

nagyon fontos tudnunk, amikor a Bibliáról tanítunk, prédikálunk, hittanórákon beszélünk róla. Amíg az ember csak odáig jut el, hogy szépen elmeséljük az eseménysort, mi hogyan is történt, addig nem a Bibliáról beszélünk, csak a külső burkáról. Akkor beszélünk ténylegesen róla, amikor a gyerek, aki hallgatja, megérzi, itt Isten énhozzám szól, és nekem erre válaszolnom kellene. Nyilván csak akkor tud az ember így beszélni az Isten szaváról, ha a mi életünkben is él, ha engedjük, hogy Isten betörjön az életünkbe, sok mindent felforgasson, ha bennünk is élő az Ige.

Szent Pál apostol mondja, hogy ha bizonytalanul fújják a harsonát, senki nem indul a csatába. Talán lehet vonatkoztatni ezt a mondatot a prédikálásunkra. Azt gondolom, hogy minden pap hétről hétre a saját egyházközösségének megfújja ezt a harsonát. Sokszor nem is gondolunk bele, hogy akik a templomainkba jönnek, sokan milyen hatalmas életküzdelmek közepén vannak, milyen hatalmas terheket visznek és szomjaznak, hogy az élő Isten ígését hallgassák, hogy erőt kapjanak. Újra és újra meg kell fújnunk ezt a harsonát, hogy az élet csatáiban az embereknek erőt adjon. Ha bizonytalanul fújják a harsonát, ki indul a csatába? Nagy felelősség, hogy mit és hogyan mondunk. Nyilván az is, hogyan élünk. Akkor tudjuk az Igét megszólaltatni, hogy ha bennünk is, legalább töredékesen, a magunk jelenlegi képességei szerint léletté válik.

AZ EMBER, AKI LEÍRTA

A második gondolata Mócsy Imrének, jó kapcsolatban lenni az emberi szerzővel. Isten embereken keresztül szól, és az ember nem egy eszköz Isten kezében, nem olyan, mint egy szócső, vagy egy toll. Isten nem diktál és az ember mechanikusan leírja. Az ember soha nem eszköz Isten kezében, hanem mindig a társa. A kegyelem a természetet nem lerontja, hanem fölemeli. Arra épít, vagyis az emberi szerzők valódi szerzői a saját műveiknek, a saját gondolataikkal, a maguk hitvilágával, kultúrájával, órajtuk szűrődik át az üzenet. A Biblia egyszerre Isten és emberek szava. Rajtuk keresztül szólal meg. Az ember szerzőtársa az Istennek és együtt alkotják meg a szent könyvet. Jelenti ez elsősorban azt, hogy meg kell próbálnunk megismerni az emberi szerzőt, érteni azt a hangszerelést, amelyet az Isten szava kap egy-egy emberi szerzőben. A szimbólumokat, amiket használ, a történelmi körülményeket, amik meghatározták. Egészen másként gondolkodik egy ókori ember, mint egy mai. Mi például meglepődünk, hogy miért van az Ószövetségben annyi családfa felsorolva. A modern ember ezt általában gondolkodás nélkül átlapozza. Az ókori ember nem így gondolkozott, nyilván azért írták le, mert fontosnak gondolták. A családfának fontos üzenete volt. A papi szerző gondosan kiszámolgatja, és így alkotja meg a családfát, hogy Mózes az Ádámtól számított huszonhatodik nemzedékben jön a világra. Ez azért van így, mert az Isten kimondhatatlan nevének, amit az égő csipkebokorban Mózesnek kinyilatkoztat, ennek a névnek, a négy betűnek a számértéke 26. Az idők teljességében a 26. nemzedékben megszületik Mózes, akinek Isten feltárja az ő belső lényegét, a nevét. Vagyis a családfa tanít, csak ki kell olvasni belőle a tanítást. Egy hasonló érdekesség egy családfában, Hénochról írja, hogy 365 évet élt, aztán elragadták és nem volt többé.

A 365 nyilvánvalóan utal az év 365 napjára. Azt akarja a szent szerző elmondani, hogy Hénochot az Úristen magához vette, és ő látta, látja a mennyei titkokat, a csillagok, a Nap, a Hold, a 365 nappól álló évnék a titkait. Megismerte a mennyei titkokat. Vagyis meg kell értenünk az ókori ember gondolkodását.

Kis Szent Teréz azt mondta, ha ő pap lehetett volna, akkor az egyik legelső dolga az lett volna, hogy nagyon jól megtanul héberül és görögül, hogy eredetiben hallhassa, érezhesse, ízlelhesse azokat a szavakat, amelyeket a Szentlélek ihletett, a maga eredeti frissességében. Azt gondolom, ha nem is a héberre és a görögre koncentrálnánk, de a papnak nagyon fontos feladata, hogy amennyire lehet, megértsük az isteni szónak az emberi ruháját. Azt a kultúrát, azt a kort, az ókori mítoszokat, szimbólumokat, azt a nyelvet, amin a szent szerzők beszélnek.

Abból, hogy az Isten embereken keresztül szól, az is következik, hogy töredékes, gyarló szavakkal kell kifejezni azt, amit emberi szóval nem lehet. Minden emberi szó véges. Ez azt is jelenti, hogy a Bibliában számtalan töredékesség található, ennek az emberi végességnek a megnyilvánulása. Számtalan kisebb-nagyobb tévedés. Biztosan tudjuk, hogy rengeteg természettudományos és történelmi jellegű, korhoz kötött ruhája van az Isten szavának, tehát tévedések szűrődnek be az üzenetbe. Például felsorolja a Biblia a tiszta állatokat. Az egyik kritérium, hogy amelyik állat kérődző, az mind tiszta, és meglepetésünkre a kérődző állatok között ott találjuk a nyulat. A Biblia így tanítja, hogy a nyúl kérődző állat. De számtalan hasonló dolgot találunk történelmi kérdésekben is, és nem csak az Ószövetségben. Szent Márk evangéliumában például – biztosan ismerős – a tanítványok szedik a kalászokat, a farizeusok mondják, hogy szombaton ezt nem szabad, mire Jézus azt mondja, nem olvastátok, Dávid Abjatár főpap idejében bement a szent sátorba, megette a szent kenyereket, amiket nem lett volna szabad. Amikor az ember utánaolvas, meglepve látja, hogy nem Abjatár volt a főpap ebben az időben, hanem Achimelek. Szent Márk tévedett. Nem volt a kezében Biblia, abban az időben nem volt az olyan gyakori dolog, hogy ott lett volna kéznél, utána lehetett volna nézni, rosszul emlékezett. Ez a tévedés benne maradt az evangélium szövegében.

Szent Máté, aki használta a Márk-evangéliumot, tudjuk, hogy szinte betűről betűre követi, ez az alapszövege, bár időnként kihagy belőle, vagy hozzátesz. Nagyon jól ismeri a Bibliát, tudja, hogy ez tévedés, ezért amikor ideér, Abjatár nevét kihagyja. A Biblia tehát tele van ilyen kisebb-nagyobb tévedésekkel. Nem is csak tudományos és történelmi jellegű tökéletlenségekkel, hanem vallási és erkölcsi jellegűekkel is. Az Isten lassan tudta megértetni, vagy az ember lassan tudta felfogni, amit Isten üzeni akart. Aranyszájú Szent János úgy mondta, hogy Isten nevelte az embert hosszú időn át, mint apa a gyermekét.

A Bibliában eleinte rengeteg erőszak van, a nacionalista szűkkeblűségnek is rengeteg megnyilvánulása, ahogyan akkor felfogták az Istent, az egy néphez való tartozást, mert nagyon sok töredékesség és végesség beleszűrődik az isteni üzenetbe. Lassanként tisztul fel ez az üzenet, lassan érti meg az ember a maga teljességében, amit Isten mondani akar. Egészen tisztává az üzenet csak Krisztusban lesz, akiben az Ige testet öltött.

Benne szólal meg, benne jelenik meg kristálytisztán, és éppen ezért az Ószövetséget mindig Krisztus fényében kell olvasni.

Mi, keresztények az Ószövetséget nem önmagában tartjuk kinyilatkoztatásnak. Úgy gondoljuk, hogy önmagában csonka, nem egész. Az Ószövetség belső lényegénél fogva Krisztusra, a Messiás eljövetelére irányul. Isten ebben az egész folyamatban, és leginkább a Fiában nyilatkoztatta ki magát. Az Ószövetség egyes részletei csak Jézusban kapják meg az igazi, a teljes értelmüket, az igazi helyüket. Nélküle csonkák, vagyis nagyon fontos az Ószövetséget mindig Krisztus fényében olvasni. Ami Jézusra mutat és ami vele egybehangzó, az nyilván Isten üzenete, ami tőle idegen, az ennek az üzenetnek csak a gyarló emberi ruhája.

Nagyon fontos erre a hitoktatásunkban is figyelni, amikor az ószövetségi történeteket meséljük, amikor a gyerek igen gyakran meg is riad, ha végiggondolja a dolgokat. Például elgondolkodik azon, hogy Isten azt mondja Ábrahámnak: vedd az egyetlen fiadat, akit szeretsz, Izsákot, menj, és áldozd fel Morija hegyén. A kisgyerek elgondolkodik, hogy az Isten állíthat egy apát egy ilyen válaszut elé? Ha engem igazán szeretsz, képesnek kell lenned arra, hogy az egyetlen fiadat megöld? Az én apám, ha Isten ugyanezt mondaná neki, megtenné, venné a kést? És a gyerek megborzad, hogy kicsoda ez az Isten.

Nagyon fontos a történet mellé tenni Jézusnak a tökéletes, az általa kinyilatkoztított Isten-képet a mennyei Atyáról, nem önmagában hagyni. Mindig Krisztus fényében olvasni az Ószövetséget.

Isten embereken keresztül szólal meg. Ez jelenti azt is, hogy meg kell ismerni azokat a körülményeket, hatásokat, amik a Biblia szavaira hatottak. Az emberi szerzőre gyakorolt hatásokat, körülményeket. A történetkritikai módszer, a Biblia tanulmányozásának ez a történeti jellegű módszere elsősorban ezt célozza. Vizsgálni, hogy milyen körülmények között született, mi az, amit később hozzátettek, miért tették hozzá, hogyan alakult, tehát a történeti kifejlődését vizsgálja egy-egy szövegnek.

1993-ban a Pápai Biblikus Bizottság kiadott egy dokumentumot, Szentírásmagyarázat az egyházban címmel, és ennek két alapállítása volt. Az egyik, hogy a történetkritikai módszer elengedhetetlen a Biblia magyarázatában. Ha tényleg hisszük azt, hogy Isten embereken keresztül, a történelemben szólt, akkor, hogy a szerzőt megértjük, vizsgálnunk kell mindazt, ami a szerzőre, egyes könyvekre, mondatokra hatott. Vagyis az egyház ezt a módszert helyesnek, sőt elengedhetetlennek tartja. Ugyanakkor ennek kiegészítéseként hozzáfűzi a dokumentum, hogy elutasítja a katolikus egyház a fundamentalista értelmezést. A fundamentalizmus azt jelenti, hogy azonosítjuk a véges emberi kifejezést magával az isteni üzenettel. Nem tudunk különbséget tenni a véges emberi öltözet és a kimondhatatlan isteni kinyilatkoztatás között, a betűt bálványozzuk. Azt gondoljuk, hogy maga a töredékes szó azonos az isteni üzenettel. Az emberi és az isteni szerző között nem tudunk különbséget tenni. Az egyház, éppen azért, mert az emberi szerzőt komolyan veszi, ezt a fajta látásmódot elutasítja.

Ugyanakkor a dokumentumnak a másik fontos állítása az, hogy a történetkritikai módszer önmagában a Biblia értelmezéséhez nem elég. A Biblia üzenete ugyanis sok-

kal több annál, amit a szent szerző leírt, amit felfogott belőle. Izajás próféta például, amikor a Messiásról ír, valószínűleg épphogy egy kicsit sejt abból, hogy miről ír. Az üzenet, amit hordoz a Biblia, sokkal több annál, mint amit a szent szerző maga tudott. Éppen ezért történeti és tudományos módszerekkel nem teljesen megragadható. Úgy nevezik ezt, hogy *sensus plenior*, teljesebb értelem. Hogy mit jelentenek a mondatai, azt a Biblia egészéből, illetve a szent hagyomány és az egyházban élő Szentlélek segítségével tudjuk teljes mélységében megfogalmazni. Vagyis kell a tudományos egzegézis, kell ez a módszer, ami az emberi szerzőt, a *sensus auctoris*-t, amit ő tudott, amit ő akart, azt próbálja kutatni, de nagyon fontos ezen túllépni. A Biblia-tudományoknak és a jelenlegi egzegézisnek nagy elszegényedését és az egyik fő kísértését mutatja, hogy nagyon sok olyan könyv jelenik meg, amelyekben erről a *sensus plenior*-ról nem vesz tudomást a szerző, szelitelgeti a szövegeket, vizsgálgatja a történelmi körülményeket, de nem jut sehova, hogy mi igazából az üzenet, amit Isten az embernek mondani akar. Idáig el sem jut, valószínűleg nem is hisz benne.

Igen gyakran olyan tudósoknak a könyveit tanítjuk, akik nem voltak hívők, vagyis ahhoz a valósághoz, amiről a Biblia szól, nem volt közük, nem is ismerték, mintha színvakok mesélnék el a Raffaello-festmények szépségét. A jelenlegi egzegézis meddősege sok összetevőből fakad. Egy ilyen rosszul értelmezett tudományosság nevében csak az emberi oldalt vizsgálja, a Biblia igazi titkához alig-alig tud közel kerülni.

AZ EGYHÁZ, AKI MEGŐRZI ÉS A KEZÜNKBE ADJA

A harmadik dolog, amit Mócsy Imre a lelkünkre köt: jó kapcsolatban lenni az egyházzal, aki a Szentírást őrzi és a kezünkbe adja. Isten nem egy könyvet küldött le az embernek az égből, mindenekelőtt az emberek szívébe írt. A Szentlélek egy népet hozott létre, emberek életét alakította, aztán utólag az Isten népe mindazt, ami vele történt, amit átélt, írásba is foglalta. De előbb volt az egyház, és ennek az isteni kinyilatkoztató cselekedetnek az egyik gyümölcse a Szentírás. Mind a kettő ugyanabból a Szentlélekből származik, ugyanaz élteti. Azért vagyunk Krisztus teste, mert az Ő lelke él bennünk. A katolikus egyház meggyőződése szerint a szent hagyomány, az élő egyház hite a Bibliának a természetes helye, ahol az igazi, teljes értelmét ez a könyv megkapja.

Az egyházban élő Szentlélek az a segítő, akinek a segítségével a Biblia üzenete igazán meg tud szólalni. Az egyházatyák így mondják, Szent Iréneusz fogalmazza meg először, hogy a *regula fidei*, a hit szabálya a legalapvetőbb bibliamagyarázati szempont. Vagyis a Szentírás nem mondhat ellent annak, amit jelenleg az egyház hisz. A kettő között nem lehet ellentét, mert ugyanaz a Szentlélek vezeti, ihleti most az egyházat, aki valaha a szent szerzőket. Ugyanabból a forrásból fakad mindkettő, tehát nem lehet közöttük ellentét. A katolikus egyház ezt sohasem valami, a Bibliára ráerőltetett külső kényszerzubbonyként fogta fel, hanem a dolgok természetéből, ugyanabból a Lélekből fakad a Biblia és a hagyomány, az élő egyház. Úgy is mondják ezt, hogy a Biblia kongeniális kontextusa az egyház, a hagyomány. Kongeniális, ugyanaz a géniusz,

ugyanaz a Lélek ihleti, élteti az egyházat, a hozzá méltó szövegkörnyezet, amelyben a Biblia az igazi értelmét elnyeri, az egyház.

A Bibliát ugyanis nem lehet önmagában megérteni, ahogyan semmit sem értünk meg önmagában. Ha egy új szót hallunk, úgy értjük meg, ha elhelyezzük egy tágabb környezetben, asszociálunk, az eddigi ismereteinkhez kötjük. A Biblia mondatai sem önmagukban érthetőek, hanem egy sokkal tágabb hit-összefüggésben kapják meg az értelmüket. A katolikus egyház úgy gondolja, hogy ez a kontextus nem más, mint maga az élő egyház.

A reformáció ezt a természetes kapcsolatot akarja megszakítani, amikor azt mondja, hogy sola scriptura, csak a Szentírás. A mondat igazi éle, hogy sine ecclesia, egyház nélkül. Ki akarják ragadni a Bibliát ebből a természetes közegéből, mert Luther és mások úgy érezték, hogy a hagyomány valahogy rátelepszik a Bibliára, elfedi, beszennyezi, ettől, a rátelepedő hagyománytól meg kell tisztítani. A katolikus egyház azt gondolja, hogy Luther kísérlete abszurd, nem lehet a Bibliát önmagában megérteni, maga Luther sem önmagában értette meg, neki is volt egy tágabb hitvilága, ahogyan a megigazolást, a kereszténység lényegét elképzelte, eszerint magyarázza ő is a Bibliát. Neki is van egy hagyománya, ami alapján a Bibliát érti. Hogy ez mennyire így van, látszik például abból, ahogyan a Jakab-levélről Luther nyilatkozik. Azt mondja, az csak egy szalmalevél, és ítélkezik a Biblia fölött. Van egy látásmódja a kereszténységről, ennek nevében értelmezi a Bibliát. Vagy még nyilvánvalóbban látszik a Lipcsei Dispután, ahol Johann Eck domonkos szerzetes kicsit kellemetlen helyzetbe hozza Luthert, idézi neki a második Makkabeus-könyvből azt a részletet, ahol Judás Makkabeus egy csata után az elhunyt katonáért áldozatot mutatott be Jeruzsálemben, sőt, pénzt is küld arra, hogy az áldozati állatokat megvásárolják. Kísértetiesen hasonlít ez az elhunytakért bemutatott szentmisére és az ezzel kapcsolatos adományra. Luthernek nagyon kellemetlen volt a vitának ez a fordulata, és ekkor mondja ki azt, hogy ez a könyv nem is tartozik a Bibliához. Szemmel láthatóan dogmatikus alapon, az ő hitvilága, a saját elképzelése miatt dönt a megigazolásról, a miséről, a szentségekről, ítélkezik a Biblia fölött.

Hogy a döntése mennyire problematikus, ahhoz jó tudni, a rövid kánon – amit a protestantizmus ekkor választ, ahogy mondtam, a Disputa miatt, tehát dogmatikus okokból indul el ez a döntésük –, 90 tájkán, az úgynevezett jamniai zsinaton fogalmazódott meg, egy nagyon erőteljesen keresztényellenes hangulatban. A rabbik, akik próbálják Jeruzsálem pusztulása után a hagyományokat összegyűjteni és a zsidó identitást újrafogalmazni, ezen a zsinaton, vagy ebben az iskolában fogalmazzák meg többek között a 18 áldás-imádságban a tizenkilencediket, ami így hangzik: átkozottak legyenek a názáretiek, vagyis a keresztények. Ekkor dönt véglegesen a zsidóság a kereszténység ellen és átkozza ki a keresztényt a zsinagógából. Ekkor fogalmazódik meg a zsidó kánon. A Talmudban fennmaradt egy ilyen mondás, hogy nem teszisz tisztátalanná a kezet – vagyis nem szent könyv, amit nem lehetne megérinteni, mert akkor tisztátalanná válik az ember keze – sem Sírák fia könyve, sem az evangéliumok.

Tehát egyszerre dönt a zsidóság az evangéliumok, a kereszténység ellen, és a rövid

kánon mellett. Hogy mennyire problematikus ezt a kánont választani, amit egy ilyen légkörben fogalmaz meg a zsidóság, azt nem szükséges magyarázni. Az igazi kritérium nem az volt, hogy melyik könyv van meg héberül és melyik nincs. Azt tudjuk, hogy a deuterokanonikus könyvek közül több nyilvánvalóan megvolt héberül. Sirák fia könyvének egészen nagy részleteit Qumránban és Maszadában is megtalálták, tehát nem ez volt az igazi kritérium, megint csak egy közösség dönt a maga hitvilága szerint, hogy melyik Bibliát fogadja el.

Talán annyit még hozzátennék a protestantizmusnak ehhez a döntéséhez, hogy a Luther-féle lázadásban valamilyen igazság nyilvánvalóan volt. Abban a tiltakozásban, ahogyan látta a korabeli egyház hibáit, és azt is, hogy a Biblia tiszta üzenetére hajlamos az egyházi hagyomány rátelepedni. Volt ebben a törekvésben valami helyes is. A II. vatikáni zsinat részben ezt az igazságrészt a magáévá teszi, amikor a Dei verbum hangsúlyozza, hogy a szent hagyomány és a tanítóhivatal nincs a Szentírás fölött, azt csak alázasosan hallgatja, megőrzi és tanítja. Az egyháznak szüntelenül vigyáznia kell arra, hogy ne akarjon a Biblia fölé kerekedni. A Biblia mindig egy önálló és kristálytiszta megfogalmazása az isteni üzenetnek. Kicsit kritikai szerepe is van az egyházzal szemben, mint egy tükör, amelybe újra és újra belenézünk és amiben megvizsgáljuk önmagunkat, az egész egyházi életet.

A Szentírást a hagyományban tudjuk a maga teljes mélységében megérteni. Rómában volt egy professzorunk, egy jezsuita atya, aki rabbinikus teológiát tanított, és hosszabb időn át egy rabbiiskolában tanult. Azt mondta, hogy a rabbik azt tartják nagy Biblia-tudósnak, aki először magát a Biblia szövegét tudja. Ez az első lépés, hogy a héber szöveget lehetőleg fejből tudja idézni, szinte az egészet. A második, amit elvárnak, hogy ismerje a hagyományt, amit a régi írárok, a rabbik, az Isten népe erről gondol. Csak a harmadik, és a legkevésbé fontos, hogy modern elméleteket, esetleg a saját hozzáfűzött gondolatait is képes legyen egyes részek kapcsán elmondani. Azt hiszem, hogy mi, katolikusok talán tanulhatnánk is ebből, ahogyan a zsidóságnak legalább egy része őrzi és tiszteli a régi hagyományokat.

Modern kommentárjaink nagy részében sok olyan jelenik meg, amelyből úgy tűnik, mintha a kereszténység 1800 körül kezdődne, régebbi magyarázatokat nem idéznek, nem vesznek figyelembe, mintha nem is élt volna keresztény ember 1800 éven át és nem lettek volna egyházatyák, szentek, akiket a Biblia éltetett, alakított. Ez nagy elszegényedés, beszűkülés, talán egy kicsit a modern ember nagyképűsége is ott van emögött, mintha azt gondolnánk, hogy a felvilágosodás előtt használható gondolatok nem is nagyon voltak. Fontos lenne újra felismerni a hagyományok tágasságát, szépségét, megtanulni úgy közeledni a Bibliához, azzal a hittel és tisztelettel, ahogy például az egyházatyáink tették.

(A május 21-én a Szent Anna Kolping-házban tartott papi rekollekció elhangzott előadás szerkesztett változata)

KOCSIS FÜLÖP

Görög katolikus jelen és jövő

A Görög Katolikus Est előadásorozat első őszi vendége főtisztelendő Kocsis Fülöp püspök atya volt, aki a fenti címmel tartott előadást népes hallgatóság előtt a Miskolci Görög Katolikus Általános Iskolában.

Kocsis Péter 1963. január 13-án született Szegeden pedagógus családból. Középiskolai tanulmányait Szegeden végezte. A Hajdúdorogi Egyházmegye papnövendékeként a nyíregyházi Görög Katolikus Papnevelő Intézetben és Hittudományi Főiskolán 1989-ben fejezte be filozófiai és teológiai tanulmányait. 1989. augusztus 20-án szentelte pappá Máriapócon dr. Keresztes Szilárd megyéspüspök. Pappá szentelése után 1989–1990-ben a Pápai Magyar Intézet növendéke volt Rómában, ahol a Pápai Szalézi Egyetemen pedagógiát tanult. Rómából hazatérte után 1990-től 1992-ig a Hajdúdorogi Görög Katolikus Általános Iskola és Gimnázium hitoktatója volt, majd 1992-től 1995-ig a Miskolci Apostoli Exarchátusban a tornabarakonyi egyházközség parochusa. 1995-től 1999-ig a chevetogne-i bencés monostorban élt Belgiumban, ahol felkészült a szerzetesi életre. 1999. november 6-án Chevetogne-ban tett szerzetesi fogadalmat megyéspüspöke előtt, ekkor kapta és vette fel szerzetesként a Fülöp nevet. 1999 karácsonyától szerzetestársával, dr. Orosz Atanáz atyával Dámócon élt, az ott alapított monostorban. 2008. június 30-án Hajdúdorogon szentelte püspökké dr. Keresztes Szilárd nyugdíjba vonuló megyéspüspök, Ján Babjak eperjesi metropolita és Milan Sasik munkácsi püspök.

Kocsis Fülöp püspök atya

Az én helyzetem most elég furcsa, könnyű és nehéz is. Ha ezen a nyáron nincs püspökszentelés, akkor aligha állnék most itt, hogy előadást tartsak. Hallottam az előtttem szóltak neveit – én nem tudnék olyan magvas és tartalmas, tudományos és széles látókörű előadást tartani, mint ők. Inkább csak az elképzeléseimet, gondolataimat mondom el, osztom meg a jelenlevőkkel, bízva abban, hogy ez más gondolatokat is fog ébreszteni, kérdéseket fog serkenteni, amelyek alapján beszélgessünk inkább a jelenről és a jövőről.

A helyzet mégis, meglátásom szerint, eléggé összetett. Azt kérte András atya, hogy

a görög katolikusság jelenéről és jövőjéről beszéljek. De most annyira egybemosódik ez a kettő, hogy nem is beszélhetünk itt jelenről. Nem arra a szofisztikai fordulatra gondolok, hogy a jelen nincs is, hiszen az a múlt és a jövő találkozása, s amikor megragadtam, már el is múlt, hanem arra, hogy május 2-a, vagy inkább június 30-a óta, úgy érzem, hogy magyar görög katolikus egyházunkban valami történt. Valami megmozdult, elindult. Na nem mintha eddig állt volna bármi is, vagy állóvíz lett volna – szó sincs erről. Vagy mintha eddig nem jól mentek volna a dolgok, s na akkor most valami történt. Hiszen én, mint új püspök nem sok mindent tettem eddig, túl azon, hogy már a csapból is Kocsis Fülöp neve folyik, mindenütt itt van, ott van, főleg az elején nagy szenzáció volt, hogy új püspök van. Ilyen értelemben mit is tettem le én az asztalra? S mégis azt érzékelem, hogy a görög katolikus hívekben, és talán még szélesebb réteget is említhetnék, van valamiféle tenni akarás, megpezszdülés, várakozás, lelkesültség – amely nem csak várakozás, hogy most már valami legyen, hanem egyfajta tettekészséggel párosult új atmoszféra.

„Belecsöppentem” ebbe a székbe, majdnem az ismeretlenségből – persze nem a teljes ismeretlenségből, hiszen sok ismerős arcot látok –, nem nagyon számítottunk erre a fordulatra. Én sem, s valószínűleg a jelenlevők közül ugyancsak sokan nem. Tehát valami megmozdult az egyházunkban, amelyet igazából csak tovább kell segíteni, nem szabad elrontani, és akkor itt valami lesz. Isten műve valamiképpen nagyon szép virágzásnak fog indulni. Ezért mondom azt, hogy ha a jelenről beszélünk, akkor már a jövő van itt a küszöbön. Azt is elárulom, hogy én egyszerű szerzetes koromban is érzékeltem ezt. Amikor elmentem egy-egy találkozóra, lelkigyakorlatra, ahol a fiatalokkal együtt imádkoztunk, többször is mondtam, hogy valami készül. Hogy valami megújulás forrong, amely ki tudja, mikor, de talán nemsokára lángra fog lobbanni. A múlttól korábban már sok szó esett, mégis, hogy jobban megérthessük, megpillant-hassuk, hogy mi a feladatunk, hadd utaljak vissza. S most semmiképpen nem a június 30. előtti korszakra akarok utalni, hanem arra az állapotra, aminek változnia kellett, s aminek változnia kell. Arra a korra, amely évszázadok óta alakul már, s amelynek meglátásom szerint a mai civilizáció a mélypontja. Amikor az emberi társadalomban az Isten jelenléte, fogalma nemcsak hogy eltörlődött – ezt próbálták negyven éven át eltörölni ideológiai harcosok –, hanem annyira elmosódott, eltorzult és vakvágányra jutott, hogy lassan azt kell látnunk, elérünk a zsákutca végére és innen nincs tovább. Ezért mondom, hogy azt remélem, lassan a civilizáció mélypontjára jutunk, ahonnan már csak felfelé lehet indulni.

A középkor embere számára természetes volt az, hogy fönt van az ég és lent van a föld. Az Isten megteremtette ezt a világot, Ádám és Éva miatt bűnösök vagyunk, de Krisztusnak köszönhetően meg vagyunk váltva. Krisztus föltámadt és élünk, ahogy tudunk, s majd a mennyország vár ránk. Ez egy nagyon világos kép. S amíg az ember a természetben élt, a természetből táplálkozott, addig ez a fönt–lent, múlt–előttünk álló jövő nagyon világos rendszert alkotott a fejekben, az életben. Attól kezdve, hogy ezt filozófiák megpróbálták, elkezdték átformálni, az ember kezdett talaját vesztett lény lenni. S ma már ott tartunk, hogy a XX–XXI. századi civilizáció embere szín-

A püspök címere

van szó, mire utalok. S erről az annyira szétesett társadalomról vallom én azt, hogy így már nem lehet soká. Igaz, hogy húsz évvel ezelőtt is ezt mondtam, és akkor lehet, hogy még van egy pár év, ameddig mehet. Nem akarom futurologus módján megjövendölni, hogy na meddig megy ez, még tizenöt, vagy huszonöt, ötven évig, nem erről van szó. Hanem arról, hogy ebben az egész helyzetben mi hol találjuk önmagunkat, és mi a feladatunk.

Úgy érzem, hogy nekünk, magyarországi görög katolikusoknak óriási a feladatunk, éppen azért, mert hatalmas kincs van a kezünkben. Azért, mert a magyar társadalomban is egy olyan réteget képezünk, akiknek még vannak hagyományaik. Akiknek még élnek a gyökereik. És nem csak az emberi, társadalmi gyökerekre gondolok. – A városi ember nagyon örül, a gyerekek és felnőttek is, hogyha még visszamehet a nagyszülőkhöz, visszamehet a faluba, ahonnan származik. Vagy meglátogatják a temetőben szüleiknek, nagyszüleiknek a sírját. Ez nagyon fontos lélektanilag, szociológiailag is. – Bennünket, görög katolikusokat általában úgy tartanak nyilván, úgy beszélnek rólunk, hogy mi hagyománytisztelők vagyunk, általában a konzervatív réteghez tartozunk. Éppen azért, mert az egyházunkban éljük meg ezt. Ha például azon igyekeznénk, hogy azt, ami a Búza téri templomban egy szent liturgia során történik – amikor a pap aranyruhát ölt magára, elkezd énekelni, énekben szólnak a válaszok – kivigyük az utcára, egy sportpályára, vagy ahol látják, tehát kiszakítva a környezetéből: nevetségessé válna. Ha a helyi parochus liturgikus ruhában kimenne az utcára, csodálkoznának, hogy honnan jött ez a maskarás ember, nem beszélve a püspökről, ha őt látnák teljes liturgikus díszében. Ugyanakkor a mi közegünkben, a templomban és a körmeneteken, ahol otthon vagyunk, nemcsak a falak között, ez

egy lélekemelő jelenség. Már pusztán a látvány, a bekapcsolódás lehetősége, az ének mind hordozza az érzéseinket, hogy otthon vagyunk az Isten boldogságában. Ami a mai társadalomban teljesen idegen, az számunkra most még közeg, otthont teremtő érzéseket kelt. És itt látom a dolog kulcsát: ha merünk megmaradni ezen a vonalon, sőt, merünk előre menni, vagy még mélyebbről kiánsni a mi saját kincseinket, akkor nagyon sokat adhatunk a magyar társadalomnak, egész Nyugat-Európának. Annak a Nyugat-Európának, amely elveszítette a gyökereit, a kötődéseit, nem érti már a jeleket, amelyek nem kitalált jelképek, nem logók, hanem az emberi természetből fakadó szimbólumok, amelyekben a mi liturgiánk oly csodálatos. S nemcsak az az ember érzi jól magát Aranyszájú Szent János isteni szent liturgiáján, akinek elmagyarázzuk, hogy ez azt jelenti, az azt – a ruhába öltözöttség Krisztus erejét, az evangélium körbevitelét Krisztus tanítóútját –, hanem ha belép egy ember, akinek a szívében megvan a nyitottság, az azt érzi, hogy itt valami rendkívüli dolog történik.

Szegeden történt, hogy egy római katolikus szerzetes lépett be a görög templomunkba és részt vett a szent liturgián. Szegeden nem nagy az egyházközség, a templom is kicsike, de vasárnaponként mindig tele van és több szövegműben szépen zeng az ének. Ez a szerzetes meglepetten kérdezte: – Tudják az emberek, hogy itt mi van, hogy itt őskeresztényi állapotok vannak? Tudnak erről mások? – Belépett abba a kis liturgikus közegbe, és az őskereszténység szele csapta meg. Ezek a mi nagyon nagy értékeink, nagyon nagy kincseink, amelyek most még a mieink. De azért azt is érzékeltetni kell, hogy ha erre különös figyelemmel nem vigyázunk, akkor ez a mi kezünkben is kifolyhat. Mint ahogy, valljuk meg, a római katolikus testvéreinknél ez megtörtént. Ez nem bírálat velük szemben, hanem segítség az ő egyházi életükben. Ugyanezt elmondom római katolikus püspöktársaimnak, másoknak is. Ott követték el a hibát, hogy ők a nagy lelkipásztori buzgóságban szerették volna az egyház üzenetét minél közelebb vinni az emberekhez. Kivinni az utcára, az emberek nyelvén közölni az örömhírt, Isten üzenetét, az emberek eszköztárát felhasználni. Ez teljesen jogos törekvés. De az lett az eredménye, hogy közben elveszítették az ősi szimbólumokat. Az ősi jelképek erejüket veszítették, csupán azért, mert az emberek kezdték elfelejteni, és már nem értették. S ha újra vissza akarják hozni, akkor lehet, hogy idegenül hat, mintha mi kivinnénk Aranyszájú Szent János liturgiáját a város peremére. Ez lehet, hogy nem teljesen helytálló hasonlat, inkább az érzéseket próbálom szavakba önteni. S amikor XVI. Benedek pápa megpróbálja újra előhozni a régi liturgikus szimbólumokat, előtárni az egyház elfelejtett, vagy úgy tűnik, elfelejtett eszköztárát, akkor ez nem egy öreg püspök elhajlása, mint ahogy hallható volt egy-két kritika. Nagyon is jól tudja, hogy a keresztény civilizáció csakis a gyökereiből fog újraéledni. Oly furcsán hat, megmosolyogják papok és püspökök is, hogy megint latinul kell misézni? Visszahozzák a régi ruhákat, a tridenti misét, s így tovább? Keresi az új útjait a római katolikus egyház, s nem könnyű megtalálni. Éppen ezért van ez a sok feszültség.

Nekünk, görög katolikusoknak sokkal könnyebb a helyzetünk, mert még élnek a hagyományaink, még értjük a jeleket, a szimbólumokat. Azt érzékelem rövid

püspökségem ideje alatt, hogy ez sokkal erősebb, mint én magam is gondoltam. Amikor egy püspöki szent liturgiát csodálatosan együtt ünneplünk, ott mindenki érzékeli, hogy valami jelentős dolog történik. Nem tudjuk megfogalmazni, hogy micsoda, de a végén elnyert lelkiállapot, az akkor tündöklő tekintetek világosan beszélnek arról, hogy itt az emberi lélek mélyét érintettük meg, olyan esemény történt, amely a mi életünknek nagyon-nagyon fontos, valóságos eleme. Ezért hiszem azt, hogy nekünk, görög katolikusoknak ez az utunk. Hogy részletében ez mit jelent, még én sem tudom. Nincsen megfogalmazott tervem, hogy mindezt hogyan hajtsuk végre. Lehet, hogy többen is, munkatársaim és paptársaim szeretnének ennél sokkal kézzelfoghatóbb tervezetet látni, hogy akkor mihez is lássunk hozzá. Ugyanakkor én éppen ebben a jelenkori útkereső bizonytalanságban érzem a jövő reménységét. Mert nem az fog történni, hogy egy zseni, vagy egy autokrata megmondja, hogy ezt kell tennünk, s akkor ezzel megmenekül az egyház, megmenekül az ország. Egyszerűen ugyanarra a nyitottságra van szükségünk, mint annak az embernek az esetében, aki belép a templomba és Aranyszájú Szent János liturgiáját életében először hallja. Ha valaki ezzel a nyitottsággal lép a szent titok felé, akkor bár nem látja, nem tudja felfogni, hogy mi a lényeg, nem érti, hogy miről is van szó, de mégis hat, mégis van ereje és valami megmozdul a lelkében. A Szentlélek ereje érinti meg ott azt az embert. Ugyanezt érzékelem görög katolikus egyházunk jelenlegi helyzetében, állapotában. Az lesz a mi feladatunk, hogy akár az egész társadalommal szemben is, merjük vállalni örökségünket, merjük vállalni ezt a nyitottságot a múltból és a jövő felé.

Ehhez valóban nagy bátorságra van szükség. Amikor a mai kultúra csődjéről beszélünk, akkor ez még mindig valami prófétainak tűnik. Pedig rántsuk le végre a leplet! Amit ma szépművészeti kultúrának nevezünk, az minden, csak nem szép, nem művészet és nem kultúra. Tehát amikor festészeti alkotásokat nézünk, már régen elfelejtjük azt, hogy elvárnánk, hogy szép legyen. Meg kell magyarázni, hogy a festő mit gondol, mit fejez ki, ez a rendszer mit alkot, milyen ideológiát lehet belemagyarázni. Az avangárdtól kezdve a festészet egyre inkább elveszítette az Istennel való kapcsolatát. L'art pour l'art lett, önmagáért való alkotás. S ezt sokáig nem lehetett kimondani. Egy évszázadon keresztül hagytuk, hogy az orrunknál fogva vezessen az a réteg, amely önmagát a festészet és a művészet szakértőjének kiáltotta ki. Ugyanez vonatkozik az építészetre, egyéb alkotóművészetre, költészetre. Amikor egy épületet látunk, eszünkbe sem jut, hogy szépnek kell lennie. Nem akarjuk elvárni, hogy szép legyen, mert ez egy ilyen épület. Lehet találgatni, hogy az oszlopoknak, üvegfalnak mi a funkciója, az építész elmagyarázhatja a falak harmóniáját. Egy egyszerű ember ránéz, és sem lakni nem szeretne benne, sem imádkozni, ha történetesen templom az az épület. A szép tehát ma eltűnt az életből. Éppen azért, mert a szépségnek a forrásától távolodott el a mai kultúra. Ezért mondom újra és újra azt, hogy a mi egyházunk és mindannyiunk kezében óriási kincs van. A mi liturgiánk szép, akar szép lenni. Fontos is, hogy ezt a szépséget keressük benne. Ebből tudunk meríteni a hétköznapi életünkhöz is.

Ez az én egyszerű gondolatom, és ez tölt el engem lelkesedéssel, hogy úgy érzem, ebben egyáltalán nem vagyok egyedül. Nem azért, mert van egy baráti társaság, akikkel beszélgetünk és akik osztják a véleményemet, hanem egyszerűen azt látom, azt érzékelem, hogy bennünk, görög katolikusokban él még a fogékonyság ezekre a dolgokra. Ezért mondtam azt a lelegején, hogy a jelen meglátásom szerint már a jövő kezdete. Lehet, hogy túlzásnak hangzik, hogy mi, ez a maroknyi közösség itt Magyarországon, Európa ezen kis csücskében ekkora feladatot vállal magára, hogy jövünk mi hozzá... Márpedig úgy érzem, hogy az az egyetlen ember is, aki Istentől hivatást, megszólítotttságot, az emberekhez küldetést kapott, annak az a dolga, hogy felvállalva ezt a prófétai szerepet, akár az egész világnak legyen képes és elszánt hirdetni az Úr üzenetét. Ezt egy kicsit kiterjesztve a magyar görög katolikuságunkra értem. Prófétai módon kell tudnunk, mernünk felvállalni ezt a hivatást Nyugat és Kelet határán.

Ehhez természetesen segítőtársakra van szükségem. Bármilyen elszántan akarnám ezt meghirdetni, abból az égvilágon semmi nem lenne. De ha vannak mindezt tudatosan vállaló segítőtársak, akkor könnyebb a megvalósítás. Hiszem, hogy ez nemcsak egy fiatal, székbe került ember túlfűtött lelkesedése, hanem egybecseng azzal a hivatással, amelyet születésemtől fogva kaptam, amelyet gyermekkoromtól fogva érzek, élek, hogy az Isten felé vigyem az embereket. És ezzel az új feladatkörrel, amely egyszer csak a nyakamba szakadt, az Isten, úgy érzem, sokkal szélesebbre tárta ki ezt a feladatot. Annyira, hogy ez már egyedül nem megy – bízom abban, hogy a jelenlevők és még szélesebb rétegek között is találok segítőtársakat.

A legidősebb laikus „akadémista” az Úrhoz távozott

Dr. Balás László volt Miskolcon, de valószínűleg országos viszonylatban is a legidősebb, a Nyíri Tamás kezdeményezte laikus Teológiai Akadémiát végzett hittestvérünk.

Balás Laci bácsi élete „gyertyája” otthon, szerettei körében, különösebb betegség nélkül utolsót lobbanva, 2008. szeptember 20-án elfogyott. Négy hét múlva lett volna 98 éves.

Mivel 30 éve közeli jó barátom volt, s 2001-ben az *Érted Vagyok* című folyóiratban egy hosszabb riportot készítettem vele (ÉV. XII. évf. 4. szám 14–16. p.) Isten országáért végzett gyümölcsökben gazdag életéről, szükségesnek tartom ezt a Miskolci Keresztény Szemle olvasóival is megosztani, s Laci bácsit elbúcsúztatni.

Arról is már csak kevesen tudnak, hogy dr. Kovács Endre püspök-plébános atya hajdan a Mindszenti-plébánián az akadémiát végzettekkel éveken keresztül egy posztgraduális továbbképzést tartott, ezért erről is szeretnék írni valamennyit.

Balás Laci bácsi 1910. október 18-án született Miskolcon. Apja, mint hivatásos huszártiszt, az első világháborút végigharcolta, kétszer meg is sebesült. 1920-ban a Királyi Katolikus – későbbi nevén Fráter György – Gimnázium tanulója lett Laci. A felsőosztályokban ők még görögöt is tanultak. Ennek sok-sok évtized után vette hasznát a görög nyelvű Szentírás tanulmányozásakor. Érettségi után a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karának hallgatója lett. Egyetemi évei alatt, mivel a vallási kérdések mindig érdekelték, kapcsolatba került a protestáns indíttatású „Oxford-mozgalommal”, rendszeresen eljárt összejöveteleikre, de továbbra is gyakorló katolikus maradt. 1933-ban szerezte meg jog- és államtudományi doktorátusát.

Bíró szeretett volna lenni, ezért Borsod vármegyében, Miskolcon, majd Debrecenben bocsátották bírói joggyakorlatra. 1937-ben a debreceni Királyi Ítéltáblán lett előbb tanácsjegyző, majd bíró. 1941-ben a visszacsatolt Nagyváradon lett a Királyi Ítéltáblán bíró.

Váradon ismerték és szerették meg egymást a háromszéki székely származású Árkósy Katalinnal, későbbi feleségével. De még közbejött a katonai behívó és szolgálat, a szovjet hadifogság egy éven át. Amikor 1946-ban hazakerült ismét Debrecenbe, rövidesen megtartották az eljegyzést, majd még az év végén az esküvőt. Házasságukból 3 fiú és egy leány született.

1949-ben áthelyezték Miskolcra tanácsvezető bírónak. Mivel a Rákosi-rendszerben bíróként nem volt hajlandó politikailag diktált ítéleteket hozni, eltávolították a bíróságról félhavi fizetéssel. Akkor már 3 gyermekről kellett gondoskodnia. Szüleit kitelepítették a Hortobágyra. Azt megengedték, hogy ügyvéd legyen. Ügyvédként is ment nyugdíjba 1975-ben.

1977-ben leányuk fiatalon és váratlanul meghalt. Első születésével egyidőben szeptikus, kullancs eredetű agyvelőgyulladását kapott, amelyet nem bírt ki. Az újszülött is ugyanabban a betegségben meghalt.

Felesége ezt a gyászt sohasem tudta kiheverni. A lelki csapás testi megnyilvánulása egy súlyos, gyakorlatilag szinte befolyásolhatatlan asztma lett, mely miatt állandó steroid-kezelésre szorult. A következmény: ismétlődő trombózis, csonttrikulázis újabb és újabb csonttörésekkel. Lerokkant, állandó ápolásra szorult. Teremtőjéhez 1998 nyarán tért vissza. Akkor Laci bácsit legkisebb fiáék gondoskodó szeretettel magukhoz vették.

Amikor 1978-ban Nyíri Tamás az Új Emberben meghirdette a laikusok Teológiai Akadémiáját, Laci bácsi azonnal jelentkezett. 68 éves kora ellenére felvették a legelső induló évfolyamra. A II. vatikáni zsinat hatására számos évfolyamtársával együtt többek között a céllal is végezte teológiai tanulmányait, hogy mint akadémiát végzettek segítsenek majd felkavarni az akkori magyar egyház állóvizét. Az akadémia elvégzése után is kapcsolatot tartottak fenn egymással. Leveleztek, hogy kinek-kinek mit sikerült eddig elérnie és hogyan. Biztatták egymást, mert a klérus a legtöbb helyen nemigen akarta igénybe venni törekvéseiket. (Ebben valószínűleg szerepe lehetett az ÁEH-nak is.)

Laci bácsi az újgyőri Szent Imre-egyházközség képviselőtestületének elnöke volt. Kádár érsek úr 1981-es újévi körlevelében többek között figyelmeztette a képviselőtestületeket, hogy el kell mélyíteniük lelki életüket, egyre krisztusibbá kell válniuk, s ezzel példát kell adniuk a plébánia összes híve számára. A mise utáni köszöntőjében Laci bácsi rögtön javasolta a plébánosának az érseki körlevél képviselőtestületi megvalósítását. Megegyeztek, hogy havonta összejönnek, s elkezdik megbeszélni a világiak apostolkodásáról és a kisközösségekről szóló Evangélii Nuntianti pápai körlevelet. Mivel a képviselőtestület többségében idős emberekből állt, akik nemigen szoktak ahhoz, hogy egyházi vagy vallási kérdésekben saját véleményük legyen, fokozatosan elmaradoztak az összejövetelekről. Helyettük meghívta Laci bácsi a rendszeresen templomba járó ifjabb nemzedéket. Ők már mertek és tudtak véleményt nyilvánítani. Fokozatosan átalakult a közösség, melyet Szent Ritáról, a „lehetetlenség védőszentjéről” neveztek el. Havonta 10–15-en jöttek össze. Minden alkalommal más-más elnökölt, a többiek csak tagok voltak, még a plébános is. Az „elnök” kezdte és fejezte be imával az összejövetelt. Ő tartotta a bevezető elmélkedést, amihez téma-vázlatot az előző összejövetelen Laci bácsi szétosztott. Imádságos csönd után a tagok körben egyenként hozzászóltak, vagy hozzáimádkoztak, így mindenki megszólalt, s a hiperaktív locsogók nem nyomhatták el a többieket. Később az egyes evangéliumokat vették át az OMC által kiadott Egger-féle munkafüzetek alapján. Összeadva régi és újabb vallási kérdésekről szóló könyveiket, kölcsönkönyvtárt hoztak létre. Ugyancsak a Szent Rita-közösség leányvállalataként vasárnaponként a 9 órai mise után beindult a „dialogus”. Az egyik mellékoltárnál összejöttek az érdeklődők és a következő, 11 órai miséig megbeszélték az aznapi evangéliumot, kitérve arra is, hogy azt a saját életükben hogyan tudnák megvalósítani.

Laci bácsi javasolta Kovács püspök atyának, hogy a plébániáján szervezzenek rendszeres továbbképzést az akadémiát végzettek számára, de azok részére is, akik a város hitéletében már szerepet vállaltak. 1983-ban indult be ez a csoport. Havonta kb. 10–15-en jöttünk össze. A fontosabb zsinati dokumentumokat, pápai körleveleket beszélgettünk meg. Mindig más és más készült fel és tartott kiselőadást, a többiek azután hozzászóltak. Megismerkedtünk más keresztény felekezetek, mind történelmi egyházak, mind kiségyházak, sőt nem keresztény vallások tanításaival. Olykor a megismerendő egyház egy-egy képviselője is meg lett hívva, hogy ő beszéljen az egyházáról.

A Debrecenben tanuló, majd ott dolgozó lánya által ismerkedett meg Laci bácsi Éliás József református lelkésszel, aki felekezeti elfogulatlan, igen nyitott ember volt, ugyanakkor mélyen hívő keresztény, aki igen sokat publikált külföldön. Sok értékes információt szerzett általa a különböző protestáns teológiai irányzatokról.

Laci bácsi keresztény életét már régen – jóval a II. vatikáni zsinat előtt – az öku-
menizmus járta át. Ebben az Oxford-mozgalom, a vegyes házasságból született feleség – Katóka apja unitárius volt, aki katolikus feleséget választott, így a rokonságban több unitárius lelkész, sőt püspök is volt – és az Éliás Józseffel kialakult barátság segítette. Éliás olyan fekete báránya volt a hazai református egyháznak, mint Bulányi György a katolikusnak.

A Balás házaspár 1948-ban egy debreceni piarista rendezvényen ismerkedett meg Bulányi Györggyel, aki meghívta őket egy családos közösségébe. Ez a kapcsolat nem tartott sokáig, mert Laci bácsit Miskolcra helyezték át. Később hallottak Bulányi peréről, s úgy tudták, hogy kivégezték Gyurkát. Az akadémián tudta meg egyik évfolyamtársától, hogy Bulányi él, megírta a „Keressétek az Isten Országát” (KIO) c. könyvét és újra beindult a közösségi élet. Azonnal felkereste Bulányit, s egy hosszú, örömteli beszélgetés után megegyeztek, hogy az akadémia befejezése után bekapcsolódik Gyurka közösségeinek az ún. „Bokor”-nak a munkájába. Így is történt, a mi Öregek 3. Kisközösségének lett Laci bácsi is a tagja, melyben én a feleségemmel alapító tagok voltunk (1976). Itt ismerte meg a KIO-n kívül a kisközösségi munka módszereit, melyet a Szent Rita-közösséggel kapcsolatban leírtunk.

Aggastyánként is, amikor már közössége nem volt, fiatalokat megszégyenítő aktivitással prófétai küldetésre vállalkozott a különböző egyházi, állami, társadalmi vezetők és újságszerkesztők lelkiismeretét izgató, országos és egyházi problémákat feltáró és azokra megoldást javasoló kiterjedt levelezéseivel. Sokat írt az *abortusz* problémájáról. A legtöbb nőt a nyomorúságos anyagi helyzet készíti abortuszra. A várandósok anyagi helyzetén kellene ezért valami módon javítani (segély, jutalom).

1999-ben javasolta a millenniumi évet szervező Nemeskürtynek, adjon ki képeket megfelelő szöveggel a *magyar szent királynőkről*, kezdve Szent István unokájától, *Skóciai Szent Margittól*, aki Magyarországon született és 12 éves koráig itt élt, *Szent Erzsébeten* át *Szent Kingáig* és *Szent Hedvigig*, beleszámítva Szent László ortodox szent lányát, *Piroskát* is. Ezek a szent királynők igen jelentős szerepet vállaltak az európai kereszténység és kultúra kialakulásában és megerősödésében Skóciától Bizáncig, Litvániától Lengyelországon át Thüringiáig. Nem kell bekéredzkednünk Európába,

hiszen annak alakításában már közel ezer éven át aktívan részt veszünk. Javaslatát persze nem fogadták el.

2000 óta erősen foglalkoztatta a *hazai papi utánpótlás hiánya*. Számos levelet írt ebben a tárgyban papi vezetőknek és egyházi újságíróknak. A legutolsó levelét 2003 júniusában Erdő Péter esztergomi prímás-érseknek küldte. Jézus is egyszerű halászkat küldött az emberek megtérítésére. Nem szükséges ehhez teológiai főiskola. A szeretetben való elkötelezettség, a szív, a térítést hitelesítő életpélda a lényeges. Egyszer nősült, családos is lehetne az illető.

Ezután már tovább nem tudott levelezni. Látásromlása és egy elesést követő bizonytalan kéz már nem volt alkalmas írógépelésre. Attól kezdve már csak nagy családja életének örvendezett, vagy esetleg bánkódott, és sokat-sokat imádkozott. Legkisebb fiáéknál időnként együtt láthatta az egész nagy családját is: 3 fiát, 9 unokáját és 3 dédunokáját.

A végén a látásromlása annyira fokozódott, hogy a legnagyobb betűs Szentírást sem tudta elolvasni. Akkor az Adoremusból a napi szentírásszakaszokat a legnagyobb betűméretben kinyomtatták neki.

A magyarság szeretetére, a családért való felelősségre és az együttimádkozás fontosságára intette fiai.

Kedves Laci bácsi! A volt akadémista évfolyamtársaid, a Kovács püspök úrnál tartott továbbképzés résztvevői, az újgyőri közösséged és más, általad létrehozott vagy látogatott közösségek nevében búcsúzunk tőled. Példaképünk voltál az Isten országáért végzett fáradhatatlan munkában. Hisszük és reméljük, hogy már tárt karokkal fogadott odaát a mennyei Atya, az értünk emberré lett Jézus Krisztus és a paraklétosz (ügyvéd, közbenjáró) Szentlélek. Most már te is légy a mi ügyvédünk odaát!

PROHÁSZKA OTTOKÁR

Fölényes öntudatunk

Bizalomra éppen a világrengésben van szükségünk. Mikor minden inog, s ameddig szemünk ér, romok takarják a világot: akkor kell, hogy szembenállva egyrészt a romlással, másrészt állásfoglalásunk nagy motívumaival, mélyen átérezzük, hogy miért kell így állnunk s miért van igazunk. Más szóval tisztában kell lennünk azzal, hogy mi választ el minket a mai kor leromlásától, s hogy mit tegyünk s mit állítsunk föl ezzel szemben.

Prohászka Ottokár

Az első, ami elválaszt: a mi páratlan lelki világunk, melynek két eleme van, az egyik a hit világa, a krisztusi világosság; a másik a mi történelmi, nemzeti létünk világa, a nemzeti élet, egy nagy múlt, mely bennünk jelen, s mely jobb s dicsőbb jövőt sürget. A hit világát Isten országának, a nemzeti lét világát Magyarországnak nevezem. Az Isten országa az az égbolt, mely lelkünkben ívelődik, s melyen Krisztus a Nap, az örök igazságok és a kegyelmi erők a napsugarak; Magyarország pedig a föld, hol élünk s halnunk s honnan az égbe néznünk kell.

Mi mindnyájan ezt a krisztusi mennyországot hordozzuk magunkban; hogy másrésztől mindenestül e magyar világban élünk, rögeiből növünk ki, e sajátos motívumok szerint alakítjuk ki életünket. Minket az Úr Jézus tanítása, az a legfölségesebb eszmei tartalom telít, melynél értékesebbet és boldogítóbbat nem ismer a világ. Az utolsó kisembert is valamiképpen

ez a szellem éleszti, s a legmélyebb életbölcesség világít neki. Mi mindnyájan oly szellemi közösségben élünk, melyhez fogható nincs, s csak az kívánatos, hogy e sugárzások ne januári csillagfények, hanem életető tavaszi áramok legyenek, s hogy szeretetünkről ne mondhassák a szovjethívek, hogy az holt szeretet, s hogy többet ér nálánál az élő gyűlölet!

Ez a szellemi világ teremtette meg a nyugat-európai kultúrát. Az kiömlött az erőteljes barbártörzsekre mint igazság és iparkodás, mint szeretet és munkakedv, mint erkölcs és tisztaság; épített, nevelt, fejlesztett és remekelt, úgyhogy minden pillantásunk, melyet a középkori harmonikus és virágban fészlő kultúrára vetünk a mi blazírt s piszkos korunkból olyan, mint mikor a nap áttör ölmos felhőn és szürke porrétegeken s egy-egy pillanatra előnti fényével a tájat. Nekünk tehát más a hitünk, más a remé-

nyünk s más a szeretetünk. Ők nem hisznek Istenben, a jóságban s a tisztességben – mi igen; ők nem remélhetnek s nem bíznak másban, mint a világ véletlen fordulataiban – mi remélünk örök jókat s odavezérlő nagy segítségeket; ők nem szeretnek Istent és Istenért embert s az osztályharc indulatát állítják az összefogó s egyesítő szeretet helyébe – mi hiszünk a szeretetben s élünk belőle.

Ezek ugyancsak óriási, kultúrákat elkülönítő különbségek!

Másodszor tudatában kell lennünk, hogy a kereszténység a tekintély elvét mint eleven, isteni erőt állította bele a világba, mely nélkül vagy önkény vagy anarchia uralkodik a tömegek fölött. Az azután mindegy, hogy hogyan hívják őket, vajon római cézárnak, vagy XIV. Lajosnak, jakobinusoknak vagy elvtársaknak.

A tekintély elve a kereszténységben azt jelenti, hogy az emberek testvérek, de hatóságok alatt állók, a hatóságok pedig mind Isten helyett állnak. „Nincs hatalom – mondja Szent Pál – hanem csak Istentől.” Ahogy az Isten teremtett embert, úgy társadalmakba szervezte őket; ez a szervező s egybefűző kapocs pedig az ő akarata: Isten így akarja, így orientált, ily létszükségletekkel szerelt föl minket.

Nézzünk szét e magaslatról a szocialista, kommunista, bolsevik hancúrozásokon, melyekkel államokat akarnak fölépíteni új alapokon. Az emberi szenvedésekkel szemben ők is Jeremiások, mint mi is. Sajnáljuk, siratjuk a bajokat, melyek az emberiséget gyötrik, mi is, ők is; de ha valaki államot, társadalmat, összetartást, hűséget, áldozatosságot akar Isten, hit és Krisztus nélkül, mint ahogy azt ők akarják, az akkor már nemcsak az emberi szenvedések résztvevő Jeremiása, hanem teóriáknak örültje lesz, ki a szenvedést szenvedésekkel tetézi s képtelen állásfoglalását kegyetlenséggel s perverzítással párosítja.

Tudatában kell továbbá lennünk, hogy a kereszténység az egyszerű, igénytelen, önzetlen s munkás élet szellemét árasztotta a világra s kultúráit teremtett, melynek célja és ura volt az ember. Voltak szegények, alattvalók, hűbéresek, jobbágyok, szolgák s alárendelt munkások, pl. inasok, segédek akkor is, de a gazdasági s ipari munka úgy volt szervezve, hogy a termelés ne a pénzt, az uzorát, az egyre növekvő gazdagságot, hanem a közjólétet szolgálja. Csak a munka volt termelő – hiszen most is csak az; de a termelést most a pénzhatalom, a finánc-spekuláció, a mondvacsinált papiros-értékek óriási vámpírhada szívja föl. Ennek nyomában egy új rabszolgaság keletkezett, a gazdaságilag gyöngék hada, a munkásmilliók, kiknek nyomora nem kisebb, mint volt a pogány impériumok rabszolgáinak küszködése, azzal a különbséggel, hogy a modern rabszolgaság a szabadság, egyenlőség és testvériség írott malasztjával vigasztalódhatik. A nagy hazugságok flastroma!

Tudom, hogy ez az állapot a modern világ problémája, mely társadalmi szétzüllést és mindenesetre készületlenséget jelent; de hát éppen az ilyen fejletlen s készületlen társadalom zűrzavarából már csak nem lehet fölényesen lenézni a társadalmi alakulásnak oly remekét, amilyen a XI., XII., XIII. század flamandi, brabanti, észak-franciaországi s a Rajna-vidéki városok társadalmi és gazdasági szervezete volt? Fog-e a világ még valamikor ehhez foghatót látni?

Vége az egész társadalmi és gazdasági fejlődést a vallásos erkölcs hordozza. Erkölcs

és élet az egész vonalon összetartozandónak ítéltetett, s az élet az erkölcs, még pedig a vallásos erkölcs gyökeréből táplálkozott. Ebből fakadt a házasság, a család, az otthon, a nevelés, az ipar, a kereskedelem, a művészet s a közélet. Hol tartunk attól ma, mikor az erkölcs maga egyrészt a melankolikus rezignációnak, másrészt pedig a fiskális csürés-csavarásnak színtere? Minden szabad, vagy legalább is minden érthető, csak a tisztességből s erényből van édeskevés. E részben körülbelül olyan a helyzetünk, mint volna azé a városé, hol sok a család, de gyerek nincs, sok a kórház és szanatórium és bolondház, de egészséges ember alig van. Az ilyen kultúrában tudnak az életről, de az életet nem élik, még pedig azért, mert elherdálták erejét, s piszkos állatok módjára föltúrták forrásait. Hozzá kell tennem a piszkos állatok javára még azt, hogy ezek csak a vízforrásokat, de a dekadens társadalmak az élet forrásait túrják fel.

Így fest a párhuzam a modern s a keresztény társadalmi irány közt. Akinek szeme van, az láthatja a kettő közt való ég és föld-különbséget; akinek pedig a szíve is helyén van, az azon iparkodik, hogy a krisztusi s nemzeti tradíciók benne erős meggyőződésé fonódjanak, mely a fogalmakat realitásokká változtatja s a bevált múltat boldogító jelenné varázsolja.

(Megjelent „A magyar asszony” 1923 szeptember–októberi számában)

Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök 150 éve született
(1858. október 10., Nyitra–1927. április 2., Budapest)

Megemlékezés a szerzetesek elhurcolásának 58. évfordulóján

A minorita rendház falán elhelyezett emléktábla előtt tartott ünnepséget ebben az évben is a KÉSZ miskolci csoportja június 17-én, a szerzetesek szétszórásának évfordulóján. Gróf Lajos titkár köszöntötte a megemlékezőket, majd fr. Hován Ágoston ferences testvér, gyöngyösi plébános mondott beszédet. A koszorúzás után Ágoston testvér mutatott be szentmisét a templomban P. Bogdan Adamczyk minorita plébános és P. Forrai Tamás SJ, gimnáziumi igazgató koncelebrálásával. Közreműködött a Szent Ferenc-kórus Regös Zsolt vezetésével.

Főtisztelendő Atyák, kedves szerzetesek, szerzetesnők, tisztelt egybegyűlte!

A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége miskolci csoportja immár negyedik alkalommal emlékezik meg a szerzetesek szétszórásának emléknapjáról. 1950. június 17-én éjszaka vitték el ebből a rendházból a szerzeteseket, ahogy azokban a napokban országszerte, minden rendházból kényszerlakhelyre száműzték őket, majd a rendek feloszlata, megszüntetése következett, aminek következtében több ezer szerzetes került teljes létbizonytalanságba.

Az idei esztendő azért is különleges, mert hatvan évvel ezelőtt, 1948-ban volt az úgynevezett fordulat éve, amikor a kommunisták átvették a hatalmat az országban, aminek egyik első jele volt az egyházi iskolák államosítása. Tudjuk jól, hogy a korábbi években az iskolák döntő többsége egyházi fenntartású volt, itt Miskolcon is. Bár a rendház mellett álló Fráter György Katolikus Gimnáziumot nem a minorita atyák tartották fenn, de tanítottak benne, talán még állnak közöttünk itt olyanok, akiknek hittanára minorita atya volt, Beck Pál, vagy Szendrey Bonaventúra.

Tegnap emlékeztünk meg az 56-os mártirokról, a forradalom áldozatairól, azokról, akiket koncepciók után végeztek ki Magyarországon. Tudjuk, a rendszerváltás után többféle emléknapról hivatalosan is megemlékeznek, nemrég ünnepeltük a magyar hősök és a holokauszt emléknapját is. A KÉSZ miskolci szervezete úgy gondolta, nem árt emlékeztetni erre az eseményre sem, a szerzetesek szétszórásának emléknapjára. Egyelőre itt, Miskolcon, később talán más városokban, az egyházmegyében, az egész országban.

Az itt elhelyezett emléktábláról leolvashatjuk a neveket, azokét, akiket 58 évvel ezelőtt ezen a napon hurcoltak el innen. Név szerint P. Péchy Alán tartományfőnököt, P. Beck Pál hittanárt, P. Szendrey Bonaventúra házfőnököt, Moksó Gilbert teológusnövendéket, Mézinger Ferenc novíciust, Polonkai Arnold novíciust, fr. Grohmann János organistát, fr. Nagy Sándor sekrestyést, fr. Krizsán Sándort és Szabó József diákot.

Három évvel ezelőtt Kartal Ernő minorita tartományfőnök mondott ezen a napon ünnepi beszédet, tavalyelőtt P. Ádám János jezsuita atya volt az ünnepi szónok, tavaly

pedig Koncz Lajos pápai protonotárius, nyugalmazott teológiai tanár emlékezett az évfordulóra. Most tisztelettel és szeretettel köszöntöm körünkben fr. Hován Ágoston ferences atyát, gyöngyösi plébánost. Ő vállalta a koszorúzás után a szentmise bemutatását is. Felkérem ünnepi beszéde megtartására.

FR. HOVÁN ÁGOSTON OFM

Ha engem üldöznek, titeket is üldözni fognak

Ünnepi megemlékezésre vállalkoztunk, ahol II. János Pál pápának a szerzetesekhez intézett enciklikájából vett idézettel kezdem: a Vita consecrata enciklika 25. pontjának egy részletét olvasom fel. „Istenünk emberszerető jóságának szépségét tükrözi az Istennek szentelt élet, mert a keresztség misztériumához való hűségével arról tanúskodik, hogy hisz az Atya, a Fiú és a Szentlélek szeretetében és belőle él. Így elevenen tartja az egyházban annak tudatát, hogy a keresztség Isten világra áradó szeretetének túláradása. Krisztus üdvözítő jelenlétének nagyszerű jele. Különösen is érvényes ez a nehézségek és bajok közepette. Az Istennek szentelt személyek, akik gyakran nehéz helyzetekben, üldözések közepette is kitartanak, egészen a vértanúságig, csodálatos bátorsággal, nagy számban tanúsítják ezt.”

Ez a tisztelet, és ez a hála hozott minket most össze ennek a három szerzetes

paptestvérnek, orgonista testvérnek, teológus testvérnek, két novícius testvérnek és egy diáknak a tisztelete, és hála Istennek, mert ő adja a hűség kegyelmét. Ha visszagondolunk életünkre, akár a mi szerzetesi életünkre is, mindig úgy érezzük, hogy a mi egész életünk a hűtlenségek sorozata, de Isten hűségének a sorozata is, aki mindig megbocsát. Azért is nagyon tiszteljük ezeket a testvéreket, akik arra vállalkoztak, hogy követik a szegény és alázatos Krisztust, hogy ők nem gondolták, hogy ez a követés annak az esélyét is hordozza, amire Jézus figyelmeztette a hozzájáruló írástudót, hogy a rókának odúja van, a madaraknak fészük, az emberfiának pedig nincs hová lehajtania a fejét. És hogy ebben is követni kell őt.

Hován Ágoston

Ezeknek a testvéreknek, akik Szent Ferenc rendjének konventuális ágához, családjához tartoznak, ami azt jelenti, hogy ők nagyon fontosnak tartották, hogy legyen konventjük, hogy egymással való közösségben, és egy kötött helyen, és természetesen Krisztussal való közösségben éljék meg az örömhírt, hogy Isten velünk van, ezt a konventjét vették el tőlük.

Jól tudjuk, hogy Krisztus tanítványainak ismertetőjegyei közül melyik a két legfontosabb. Mindenki tudja az elsőt, miről lehet megismerni, hogy valaki Krisztushoz tartozik? Arról ismerik meg, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretitek egymást. Aki nem így érez, nem így akar, nincs meg benne ez a jóakarát és szándék, az nem Krisztus tanítványa. És mi a másik fontos ismertetőjegy? Ha engem üldöznek, titeket is üldözni fognak. Ha nem üldöznek, akkor a mennyek országa már általános lett, de ez majd az elkövetkezendő korszakban lesz így, tehát ha nem üldöznek a világi hatalmak, akkor ott valami baj van. Általában ha valami baj van, akkor üldözik a keresztényeket. Az elnyomó rendszerek elsősorban az egyházat üldözik, az egyházon belül is különösen a szerzeteseket, az egy olyan közösség, amely segíti a tagjait abban, hogy kimondják azt, ha valami nincs rendben. Az is küldetésük a keresztényeknek, mindnyájunknak, hogy tanúságot tegyünk az igazságról. Ezért vegyünk megtiszteltetésnek, hogy üldöznek minket, másrészt figyelemztetésnek, hogy valami nincs rendben és még jobban össze kell fognunk.

Nem véletlen napjainkban sem, hogy megtapasztaljuk, amikor az Állami Számvevőszék is kimondja, hogy megrövidítették az egyházi iskolákat, nem is kevés összeggel, és nem akarják ezt kifizetni, miért félnék attól, hogy intézményeinkben ismét arra tanítjuk a növendékeinket, hogy tanúságot tegyenek az igazságról és Krisztusnak hűséges tanítványai legyenek. Mert valami baj van. Addig mindig ragaszkodni fognak a hatalomhoz, amíg összefogással, törvényes eszközökkel, természetesen nem kényszerítjük őket, hogy az önzéssel, igazságtalanul szerzett hatalmat átadják.

Legyünk hálásak Istennek függetlenségünkért. Hazánk függetlenségéért is. Két nap múlva, június 19-én ünnepeljük nemzetünk függetlenségét, hiszen 1991. június 19-én az utolsó szovjet katona is elhagyta végre Magyarország területét. Ha nem becsüljük ezeket az évfordulókat, ha csak a szomorú tényekre, dátumokra emlékezünk, az örvendetesre nem, és nem építjük újjá a templomainkat, nemcsak a kőből épültek – azokat is kell –, hanem az élő sejtekből épült templomainkat, közösségünk templomát, akkor a jó Isten a hálátlanságot nem jutalmazza további adományaival. Isten nagylelkűségben nem lehet felülmúlni, ezért kell megemlékeznünk, összefognunk, megbecsülni, megvédeni és erősíteni egymást, egyházi és szerzetesközösségeinket is, mert a mi saját érdekünkben tesszük. Ismerjük fel, hogy a Szentlélek hogyan akar építeni minket, kövessük az ő útmutatását, hogy Istennek erős, élő templomai lehessünk. Amen.

Az ökológia védőszentje, Assisi Szent Ferenc

„Országunk végveszélyben van. Isten szép világát az ember tartja kezében, rabolja és fosztogatja. Megdőbbsen látjuk, mi történik. Pusztulnak erdeink, vizeink. Az egykor buján zöldellő erdők kiégett dombokká lettek, kiszáradt folyómedrek sírnak az égre ott, ahol nem is olyan rég bővizű folyók hömpölyögtek. Évmilliók alatt megszülető biológiai rendszereket romboltunk szét rövid időn belül. És erre vagyunk büszkék? Mondhatjuk-e, hogy ez a haladás? Emberibbé tettük-e az ember életét? Méltóbbá tettük-e a világot az emberhez? Isten előtt felelős módon mondhatjuk: nem. Meggondolatlanságunkkal és bűvágunkkal vétkezünk Isten és teremése ellen.” A Fülöp-szigetek püspöki kara 1988. január 29-én megrendítő hangú pásztorlevélben adott képet arról a rohamos pusztulásról, mely nem csak az országot, hanem az egész világot fenyegeti. A levél megrázó erejével tudatosította a keresztény világ felelősségét és átháríthatatlan feladatait is a természeti környezet megővéseért.

Az utóbbi évtizedekben egyre nyilvánvalóbbá vált a természetpusztulás. Miközben a fogyasztói-konzumista szemlélet büvkörében élő ember mértéktelenül fogyasztja a Föld és saját életének erőforrásait, a lelkében égő ember belátja, hogy a Földnek és javainak esztelen és pazarló felélése nem csak a túlélését, hanem az utána következő generációk életlehetőségeit is kockára teszi. Ez a tény elemző gondolkodásra és cselekvésre készíti az emberiséget.

A természettudományos kutatás és a filozófiai-teológiai gondolkodás ugyanazt a teremtett világot vizsgálja: az élet védelméért küzd. Bár eszközrendszerük, előfeltevések lehetnek mások, egymással sohasem kerülhetnek szembe. Az erkölcsi-etikai alapok részleges különbözősége – még ha ezek oly fontosak is – nem szabad, hogy elválassza egymástól a szándékában jó kezdeményezéseket. A természettudomány és a teológia egymással karöltve lehet az emberiség javára egy olyan ökológiai szemlélet kialakításában és terjesztésében, mely az „Istenhez rendezett értékrend nyomán a Teremtő szeretetére való válaszként egyszerre igényli, és lehetővé teszi a teremtett világ és benne a test-lélek egységében létező ember védelmét.”

Az ökotológiai gondolkodás a II. vatikáni zsinat irataiban körvonalazódik már, annak ellenére, hogy a zsinat időszakában, a hatvanas években még nem tudatosult olyan szembetűnően a Föld állapotának pusztulása. A későbbi enciklikák azonban nem csak a veszélyre hívják fel a figyelmet, hanem kutatják az okokat, a lehetséges következményeket is, kiemelve a Teremtőtől kitüntetett feladattal felruházott ember erkölcsi felelősségét, morális feladatait is. A Katolikus Egyház Katekizmusa (2415) így fogalmaz: „A hetedik parancsolat a teremtés teljességének tiszteletét követeli meg(...) A világegyetem ásványi, növényi és állati erőforrásainak használata nem választható el az erkölcsi törvények tiszteletben tartásától. Az uralom, amelyet a Teremtő az embernek az élettelen dolgok és más élők fölött adott, nem abszolút:

mértéke a törődés az iránt, hogy milyen lesz az élet minősége a jövőben, beleértve a következő nemzedéket is. Mindezt pedig a teremtés teljessége iránti vallásos tisztelet követeli meg.”

Assisi Szent Ferenc (1182–1226) immár több mint 800 év távolából tanít minket ugyanezekre a gondolatokra. Amikor a teremtett világ minden teremtménye iránti feltétlen tiszteletre és szeretetre int, úgy tűnik, a természetet „védi”. Ferenc gondolkodása azonban más. Barátságos tisztelete a lét és a létező dolgok iránt mélységes meggyőződésből származik: mindennek, ami létezik, megvan az igazsága és helye a mindenség egészében. Ő nem a természetért rajong, hanem a Teremtőért. Azért szeret minden élőt és élettelen, mert a Teremtőjüket szereti. Világának középpontjában a Teremtő áll, akiért és aki miatt illeti a teremtményeket egyforma tisztelet és védelem. Míg a ma embere sokszor önnön érdekeitől vezérelve emel szót a természet pusztulása ellen, s a tudomány érveivel akar meggyőzni, Ferenc „ökológiai szemlélete” intuitív, soha el nem avuló, mert meglátásait az Isten iránti szeretetből nyeri. Az ő igazi iskolája a kontempláció, mert a Krisztustól kapott tudást többre tartja minden tudós okoskodásnál. Ferenc minden tudása az evangéliumból való. Ahogy regulájában írja: *„Maga az Úr mutatta meg nekem, hogy a szent evangélium szerint éljek”*. Nem is tesz mást, csupán az evangélium szavait kelti új életre a 13. század társadalmában és egyházában. Nem értelmezi, nem magyarázza, hanem szó szerint éli az örömhírt. Minden szava és tette az evangélium megvalósulása. Világsszemlélete – melyből természetlátása is források – nem logikai okoskodás eredménye, hanem az evangéliumból élő, örök érvényű tapasztalat gyümölcse: az Isten iránti feltétlen szeretet egyetlen lehetséges válasza. A teremtett világgal való kapcsolatának igazi alapját megértve nevezte ki őt II. János Pál pápa az ökológia védőszentjévé, de őt választották patrónusul az állatvédők is.

Ferenc minden idők egyik legvonzóbb, de talán legfélreértettebb szentje. A kései korok érzelgős–giccses ábrázolásainak sokasága, mely alakját romantikus álmodozónak rajzolja, éppen személyének lényegét hamisítja meg. Azt a kérlelhetetlen szigorúságot kendőzi el, mellyel Ferenc nem csak a világot szemlélte, hanem Krisztust is követte! Nem volt nosztalgikus ábrándozó, megrögzött állatbarát! Ő az életnek – mely Istentől való, s ezért szent és sérthetetlen – feltétel nélküli tiszteelője. Az Isten iránti szeretetéből érthetjük csak meg az egész világot átölelő, ferenci szeretet valódi tartalmát.

A Naphimnusz, Szent Ferenc talán leghíresebb írása ennek a szeretetnek költői szépségű megfogalmazása. Ferenc legegényibb műve, melyben nemcsak énjének legmélyebb titkaiba pillanthatunk be, hanem lelki gondolkozását is megismerhetjük. Igazi mikrokozmosz: Ferenc világának arányokban és a lényegben hűséges mása.

A Naphimnusz szép képei, archetípusai a lélek mélyéről törnek elő, s hoznak felszínre olyan lelki tartalmakat, melyek Isten Szegénykijének csodálatos világába vezetnek. A ma emberének már meg kell tanulnia úgy látni a világot, ahogy Ferenc látta. Mi a test szemével nézünk – ő a Lélek szemével látott. Számára minden újra eredeti, Istentől kapott szépségében, gazdagságában, lényegében ragyog föl, ahogy a teremtés első pillanatában. Ember és világ újra paradicsomi békében talál egymásra lelkében.

Ám ez a béke csak a kiengesztelődött ember gazdagsága, a mindenről való lemondás égi ajándéka. Az ember örök, egyetemes vágya, melyet pénzért megvenni nem, csak eladni lehet...

De hogy is látja ő a világot?

1. A teremtés: Isten láthatóvá lett szeretete

„Az Atya megközelíthetetlen fényességben lakik, és lélek az Isten, és Istent soha senki nem látta.” (Int 1, 5) S bár Ferenc számára Isten mindig kimondhatatlan marad, a megtestesült Fiú emberi arcát szemlélve két imájában is megénekli, kicsoda Isten a számára. Ő maga a Szeretet. Ennek a szeretetnek története van. Ő a Teremtő, a Megváltó, a Vigasztaló és az Üdvözítő. Ez a szeretet válik láthatóvá a teremtésben és ölt testet Jézus Krisztus személyében. Ferenc a világban a Szeretet egyetemességét köszöni meg. Élete örökös hálamondás annak a Szeretetnek, akivel az ember a szíve mélyén és a körülötte lévő világ minden jelenségében is találkozhat. Számára minden teremtmény Isten szeretetét tanúsítja, kézzelfogható, látható, szolgáló szeretetét.

2. A teremtmények: Istenre emlékeztetnek

Istent a teremtésért áldás illeti – Ő „minden dolgok Teremtője”. De áldottak maguk a teremtmények is, hiszen a teremtett világ az Úr „jóságának fényes tükre”. Ferenc Isten arcát látja a napban, fényében, melegében, az önmagát adó isteni szeretetet ünnepli. A nap a „te képed, Fölséges” – írja a Naphimnuszban. Dicséri alázatát és igazságosságát: bőven árasztja melegét és világít mindenkre, jóra és gonoszra egyaránt. Azért lehet minden élet forrása, mert minden élő szolgálja. De Istenre emlékezteti a tűz is, mert felidézi előtte a Világosságot. Még egy kavics is drága neki, mert a Megfeszített szenvedéseire emlékeztette. A köveken is tisztelettel lépdelt, arra való emlékezéssel, aki „sziklának” mondatik. A dolgok Ferenc szemében azért értékesek, mert teremtettek. A világ minden elemében szakralitást hordoz így, s azért érdemel tiszteletet, mert az, ami. Értékét teremtett voltából nyeri! Talán ez Ferencnek és a ferences világszemléletnek az egyik leglényegesebb, legféltreértettebb, és legmegszívlelendőbb vonása!

3. A teremtmények: Isten ajándékai

Ferenc minden teremtményt – élő és élettelen dolgot egyaránt – Isten ajándékának tekintett, az ember iránti szeretetből alkotott ajándéknak, melyek gazdagságában, szépségében magára az ajándékozóra ismerhetünk. Isten ajándékozó-lelkűsége örömmel, felemelő, kiténtetett boldogsággal, halálával töltötte el. Testvérei a „mindig örvendező” jelzővel illették. Túlláradó örömében néha két fadarabbal hegedült, s franciául énekelt az Úr jóságáról. A derű elmaradhatatlan társa volt. Sugárzó öröme az embereket is magával ragadta. Ferenc és majd az Isten-szerelemben magával ragadott társak is szinte dalnoknak érezték magukat, akik örömüket az emberrel is meg akarják osztani. Így járták be Umbriát és Itália más tartományait is, dicsérték és dicsőítették az örömet adó Istent.

4. A teremtmények: az Atya gyermekei, tehát egymás testvérei

A teremtő Isten atyai arca sugallja Ferencnek a teremtmények testvériségének gondolatát. Az egyetemes teremtő atyaság megtapasztalásából forrászik számára az egyetemes testvériség valósága is. Amikor a Naphimnuszban a világ elemeit és jelenségeit testvérnek, bátyjának, nővérének nevezi, s bennük egy emberszolgáló, szeretetteljes családot lát, nem csupán megszemélyesít vagy allegorizál, hanem hitét a tudat szintjén is kifejezi.

5. A testvérek között egyetlen érzést ismer: a szeretetet

Ferenc a nagyobb és okosabb testvér gyöngédségével közelített Isten minden teremtményéhez. Átölelte a fákat, a méhek elé, hogy a kemény télben éhen ne veszzenek, mézet tetetett, a „nyúltestvérnek a keblén nyújtott oltalmat, a gerlicéknek fészket rakott”. Mert szerette, védte őket, s nem azért védte, mert szüksége volt rájuk! Emlékezett a feltámadt Krisztus szavaira: „*Menjetek az egész világra, és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek!*” (Mk 16, 15). Prédikált a madaraknak, minden elemet Isten szeretetére és a neki való készséges hódolatra intett.

6. Az ember: egy az Isten teremtményei közül

Ferenc az emberért is hálát mond az Atyának. De azért az emberért, aki az Úr szándéka szerinti, aki méltó nevére és a Teremtőjéhez: a Miatyánk embere, tehát megbocsátó, békével tűrő. Az ilyen ember lehet csak a béke igazi apostola, s hozhatja el mindenkor a világba Krisztus emlékezetét. Ferenc nem volt lágy és simulékony széplélek! Sok kényelmes keresztényben keltett szorongó érzést keménysége személyes aszkézisében és a másokkal való bánásmódban. Az eszményeiből sohasem engedett. Megértő volt a tévelygőkkel, de kíméletlen a megátalkodottakkal. Szigorúsága az Isten képmását hordozó ember iránti felemelő magatartás. Szeretetből táplálkozó tettei minden pedagógus számára elgondolkodtatók.

7. Az ember testvérei iránti magatartása: az alázat és a tisztelet

Ferenc minden dolgot úgy és annak fogad el, ami. Nem akarja megváltoztatni a dolgok természetét, tiszteli az Atyától kapott tulajdonságaikat. Őszinte és alázatos ember. Az alázatot az egyik legfontosabb erénynek tartja, vétket kizáró erénynek mondja, sőt A főlséges Isten dicsérete kezdetű imájában magával Istennel azonosítja, aki a megváltás műveiben az alázat legteljesebb példáit adta. „*Te vagy az alázatosság*” – mondja. Mivel az alázat az Isten útja az emberhez, ezért ennek kell lennie az ember útjának is Istenhez és emberhez. Az alázat alázatot kíván. Ez az alázat fejeződik ki abban a bánásmódban, ahogy Ferenc a dolgok iránt viseltetik. Nem támaszt velük szemben igényeket, mert nem érzi magát másoknál különbnek. Személyeknek tekinti az állatokat is, akik képesek meghallgatni őt, sőt talán engedelmesebbek, mint az emberek. Ezért folytat velük párbeszédet. Emlékezzünk csak a gubbiói farkas híres legendájára: Ferenc a vérengző fenevadat is testvérnek szólítja, a kereszt jelével megszelídíti, és megbékíti a város lakóival. Tudja, a farkas nem gonosz, csak az éhség

kerítette hatalmába. De megtéríti a rablókat is, mert egy szebb és igazabb világot tár fel előttük szeretetteljes szavaival.

Ferenc kora eretnekmozgalmaival ellentétben azt is hangsúlyozza, hogy a test is Istentől van. Testvért lát benne, néha csökönyöst, ezért nevezi „szamártestvérek”. Élete vége felé bocsánatot is kér tőle azért a sok sanyargatásért, amelyben részesítette.

Ferenc óvakodott attól, hogy visszaéljen az ember hatalmával, uralkodjon a teremtményeken, saját hasznára kisajátítsa őket. Testvéreinek megtiltotta, hogy lovagoljanak, ha ő maga betegsége miatt számárhátra kényszerül, bocsánatot kér a jószágtól, hogy használja erejét. Lemond a birtoklás minden formájáról, hiszen ez megszakít minden kapcsolatot, nem összeköt, hanem elválaszt, védekezésre kényszerít. Ferenc jól látja, hogy Isten az embert nem a teremtmények birtokosául jelölte ki, mert ez egyedül csak maga a Teremtő lehet. Aki bezárkózik a birtoklásba, Istent szorítja ki életéből, még ha nevét gyakran emlegeti is... Akit a birtokvágy hatalmába kerít, már nem látja az isteni távlatokat. A birtoklás így vezet bűnhöz, egy olyan egocentrikus magatartáshoz, amely már nem Istent igényli, csak önnönmagát. Ferenc életének boldogsága sem a birtoklásban, hanem a létezés fölötti örömeiben áll! A birtoklásról való teljes lemondása vezette el a szegénységhez, amely a lélek állapota, a szabadság útja, mely Istenhez vezet. A szegénység ilyen radikális fölfogása nemcsak a ma emberét döbbsenti meg, hanem Ferenc korának hierarchizált társadalmát és egyházát is a legérzékenyebb pontján érintette. Ferenc a testvéreinek adott regulájában megtiltja a tulajdon minden formáját, a testvérek számára kötelezővé teszi a munkát, ám érte pénzt nem fogadhatnak el. A testvérek életformája is a zarándoké: nincs állandó házuk, hanem mint a világba küldött apostolok járják az emberek útjait. Így tesznek tanúságot a szegény és alázatos Krisztusról. Rendjét kisebb testvérek rendjének nevezi, ahol egyik testvér sem állhat a másik fölött. Mert „*aki felmagasztalja magát, azt megalázzák, aki megalázza magát, azt felmagasztalják*” (Mt 23,12). Maga a pápa, III. Ince is túl szigorúnak találta Ferenc reguláját, ám bölcsen meglátta, hogy az „assisi bűnbánók” radikalizmusukkal az evangéliumi ősforráshoz vezetnek vissza. S ez bármennyire provokatív, mégis az egyetlen út, amelyet Krisztus jelölt ki. Ferenc erre az útra hív mindannyiunkat, élete példájával tanít.

8. Az ember értéke szeretetének mértékétől függ

Az Isten iránti szeretet az emberi szeretet tetteiben konkretizálódik: a „szeretet iránti szeretet” legyen minden emberi cselekedet indítója és célja. Ferencet ez a szeretet vezeti el a leprához, a beteghez, a szegényhez, a kizsároltathoz. Ez a szeretet új törvényt szül. Ferenc hirdeti: az ember értékét nem vagyona, nem rangja szabja meg, hanem a múltó javakkal való élés mikéntje, szeretetének mértéke. „*Minden ember annyit ér, amennyit Isten előtt ér, és semmivel se többet*” – mondta. Értékeiben megcsúfolt világunkban a szegények, a megvetettek, a hajléktalanok, a reménytelenek iránti tetteink sem fakadhatnak másból, csak abból a szeretetből, melyet a bennük rejtő Isten iránt érzünk. Ne a szájalom, a „jótett jutalma”, a gesztus, a „szponzori mentalitás” vezessen, hanem a szeretet, mely ingyenes.

Ferenc és testvérei nem hagyták el sem az egyházat, sem a világot. Élő sejtként benne maradtak mindkettőben. Hitvallóként, az emberek között, létükkel tesznek tanúságot az evangéliumról, a frontok között a *Hegyibeszéd* szellemét élesztve. Így vállalnak részt Isten nagy tervéből, az üdvösség történetében.

Assisi Szent Ferenc példaértékű kapcsolata a teremtményekkel csak a mély, Krisztussal való kiengesztelésből érthető, a vele való mély és misztikus kapcsolatának a gyümölcse. Hazugság, ha csak a napsütötte, virágos mezőket láttatjuk Ferenc mellett és nem azt a Krisztust, aki őt a szent sebhelyekkel megajándékozta. Kisajátítjuk saját önző céljaink igazolására szeretett alakját, ha színes természeti képek mögé rejtjük azokat a gazdasági, társadalmi tragédiákkal összefonódott ökológiai problémákat, amelyek mind hozzátartoznak a ma természetéhez.

A ferences rend miniszter generálisa, Hermann Schalück beszédet mondott 1993-ban az Egyesült Nemzetek Szervezeténél New Yorkban, az Igazságosságért, Békéért és a Teremtés Megőrzéséért alakult Nemzetközi Ferences Tanács (FM International Council for Justice, Peace and Integrity of Creation) számára. Beszédében szólt az *„idők jeleiről”*, melyek a veszélyre hívnak föl minden időben: *„Az emberiség családjából jelentős számban egyre inkább tudatában vannak a teremtés többi részével való együttélésünknek. Isten ezért a bolygóért – Földanyánkért – való felelősségvállalással bízott meg bennünket. A visszaélések évei után egyének és nemzetek lépéseket kezdtek tenni a Föld megvédésére és jövőjéről való gondoskodásra.”*

Reményünk a Centesimus annus kezdetű enciklika bátorítása: „Az ember nem vándorol egyedül, mert vele van ura, Krisztus. Ő tette magáévá az ember útját és vezeti, még akkor is, ha nem tud róla.”

ISMERETLEN ARCÉLEK

A Miskolci Keresztény Szemle rovatot indított „Ismeretlen arcélek” címmel. Ebben a rovatban időről-időre, Magyarországon jórészt ismeretlen XX. századi európai személyiségek életútját, munkásságát kívánjuk bemutatni, akik saját működési területükön kiemelkedőt alkottak, valamint kereszténységüket tudatosan vállalták, azt a közvélemény számára tevékenységükkel, megnyilatkozásaikkal is hitelesítették.

Ebben a számban Théodore Monod francia református természettudós és Carl Friedrich Weizsäcker német evangélikus fizikus után Ernst Friedrich Schumacher német származású angol katolikus közgazdász életművét ismertetjük. Bár a 90-es évek elejétől néhány könyve megjelent Magyarországon¹, gondolatai, s főleg keresztény kötődése nemigen ismertek. A tudós életének eseményeire vonatkozó idézetek forrása a lánya, Barbara Wood által írt életrajzi kötet.

ZSUGYEL JÁNOS

Egy világpolgár útja a szocializmustól a kapitalizmusig

ERNST FRIEDRICH SCHUMACHER

(1911–1977)

Ernst Friedrich Schumacher 1911-ben született Bonnban. Édesapja ősei a 14. századtól Bréma Hansa-város tekintélyes patrícius családjaihoz tartoztak, a familia első ismert tagja a város polgármestere volt. Nagypapja azonban szakított az évszázadokig városhoz hű családi hagyományokkal, diplomáciai pályára lépett, s az amerikai földrész különböző államaiban, utóbb New Yorkban teljesített konzuli szolgálatot.

¹ A kicsi szép, KJK Budapest, 1991. 304. o. Jó munkát! KJK Budapest 1994. 141. o.

Édesapját iskolai tanulmányai befejezésére Németországba küldték, majd közgazdász-professzori állást kapott a kieli egyetemen. Ezt követően Bonnban megalapította az egyetem közgazdasági tanszékét, ahol diákjai körében nagy népszerűséget szerzett. 1917-ben meghívást kapott Berlinbe a közgazdasági tanszék vezetésére. Az időközben héttagúvá bővült család letelepedett a főváros egyik elegáns kerületében, s a háborút követő nélkülözések időszakát itt vészelték át. A professor édesapa tanácsadóként meghatározó szerepet játszott a német infláció 1923. évi letörésében, de a családot sem kímélték a gazdasági nehézségek. A család kecskét tartott és zöldséget termelt a kertben, de takarmány híján a kecskék teje elapadt. Ezután albérlők tartásával egészítették ki jövedelmüket, többek között Balogh Tamás, a később világhírűvé vált közgazdász lord is vendégszeretetüket élvezte. A fiatal Ernst Friedrich Schumacher itt fejezte be 1929-ben középiskolai tanulmányait, majd visszatért születése és kora gyermekora helyszínére, és beiratkozott a bonni egyetemre. Akkoriban ott tanított Joseph Schumpeter professor, aki a szülői hatás mellett döntően befolyásolta pályaválasztását. Ezután rövid angliai tanulmányút következett, ahol Cambridge-ben rövid ideig John Maynard Keynes tanítványa volt. Ezt követően visszatért Németországba, és megpályázta a Németország, Amerika és a Brit Birodalom szövetségének erősítését szolgáló Celil Rhodes Alapítvány ösztöndíját, melynek segítségével Oxfordban folytatott tanulmányokat. Bár a kétéves ösztöndíj ideje alatt szakmailag keveset fejlődött, kapcsolatain keresztül megismerte a brit életformát, s a németországi fejleményeket kívülről szemlélve és ezektől távol maradvá alakult világnézete. Erről így ír 1933-ban: *„Anglia felmérhetetlenül értékes volt számomra, mivel nemcsak Angliával ismerkedtem meg, hanem megértettem Németországot is.”*²

1932-ben Amerikába utazott. Spirituális fogékonyságára jellemző, hogy Albert Schweitzer: Életem és gondolataim és Ortega y Gasset: Tömegek lázadása című könyvét vitte magával a hajóútra, melyek meghatározó élményt jelentettek számára. New Yorkban kutatásokat folytatott az amerikai bankrendszer működéséről és az akkori pénzügyi válság kezeléséről, valamint előadásokat tartott a Columbia Egyetem bankárképző intézetében. A hazájától távol töltött öt évet követően, a nemzetiszocialista hatalomátvétel után, 1934 tavaszán tért vissza hazájába. Az otthon töltött idő alatt ismerkedett a körülményekkel, édesapja irányítása mellett doktori értekezésére készült a nemzetközi acélipar és szénbányászat tárgykörében. A közgazdasági problémák szokatlan megközelítése itt jelentkezett először. A munkanélküliség leküzdésére javasolta az állam által garantált és fizetett minimálbér bevezetését a gazdaságban, melyet a forgalmi adó befizetési kötelezettségből tarthattak volna vissza a vállalkozások. Így az állami támogatás túlnyomórészt azoknak a vállalkozásoknak jut, amelyek munkahelyeket teremtenek, s az ezzel kapcsolatos terhek csak elmaradt adóbevételben jelentkeznek, költségvetési túlköltekezést nem eredményeznek, de a vállalkozásokat a foglalkoztatás bővítésének megfelelő forgalom növelésében tették volna érdekeltté. A kreatív ötlet ugyan nem került bevezetésre, de akár máig is megfontolandó megoldási javaslatként értékelhető gazdasági-foglalkoztatási válságok idején. Bár a doktori értekezés az édesapja nézeteivel

² Barbara Wood: E. F. Schumacher, His Life and Thought, Harper & Row Publishers, New York, 54. o.

való egyre jobban elmérgesedő viták miatt nem született meg, a németországi tartózkodás hozadéka a házasság lett. Noha felesége szülei tehetős, beérkezett üzletemberek voltak, akik vállalkozásában a fiatal férj is munkát talált, a németországi politikai légkör hamarosan elviselhetetlenné vált számára. A családi tulajdonban lévő külkereskedelmi vállalkozás kapcsolatain keresztül külföldi munkát vállalt, s ezzel az otthoni viszonyokkal való megalkuvás helyett 1937-től feleségével együtt Nagy-Britanniát választotta tevékenységi térnek, majd végleges hazának. Németországba Hitler hatalmának végéig nem kívánt visszatérni, majd a háború kitörését követően ennek lehetősége is megszűnt. Életének nehéz szakasza következett az emigrációban. Németország megtámadta Nagy-Britanniát, s Schumacher egyszeriben ellenséges idegen lett választott hazájában. Internálótáborba zárták, majd családjával vidéki lakhelyet jelöltek ki számára, ahol fizikai munkával gondoskodott felesége és gyermekei megélhetéséről. Itt kezdett intenzíven foglalkozni a mezőgazdaság közgazdasági problémáival. Arra a megállapításra jutott, hogy a mezőgazdaság legfontosabb nehézsége az emberi tényező minőségéből ered.

„Évszázadokon át negatív kiválasztódási folyamat zajlott. A legkiválóbbak elhagyták a földet és a gyengébbek maradtak hátra. A vidéki lakosság mára kevésbé vállalkozónak, hatékonynak, módszeresnek tűnik számomra, mint a városi lakosság. De a gazdálkodás vállalkozó szellemű, alkalmazkodó és módszeres embereket kíván”³

Véleménye szerint az is gondot jelent, hogy a mezőgazdaság tőkeigénye a legkisebb farm esetén is aránytalanul nagy terhet jelent az egyéni vállalkozók számára. Ezért a földek államosítását és mezőgazdasági munkahelyek állami megteremtését tekintette az egyedüli megoldásnak. Két évtizeddel később, India gazdasági problémáival kapcsolatban az alábbi javaslatot teszi:

„A földtől való menekülés problémája sok kormányzatot foglalkoztat. A törvényhozók első reakciója akadályok gördítése az elvagyakozók útjába, vagy lekenyerezésük a maradás érdekében... De azt gondolom, hogy a lakosság földhöz kötése helyett a kormányzatoknak a városi lakosságot kell vidékre visszacsábítani. A mezőgazdaság friss vért igényel.”⁴

A mezőgazdaság problémái mellett a világbéke gazdasági feltételei is foglalkoztatták. Arra a következtetésre jutott, hogy a gazdaságilag erős nagyhatalmak agresszív kereskedelempolitikája okozza a nemzetközi konfliktusokat. A megoldási javaslata az érdekek kölcsönös egyensúlyát célozza.

„Engedjétek meg minden országnak (Németországnak is), hogy olyan politikát folytasson, melyet megfelelőnek tart, nemzeti jövedelmüket elveiknek, vagy elveik hiányában oszthassák fel, a kívánatos foglalkoztatási politikát gyakorolhassák – csak ahhoz ragaszkodjatok, hogy minden állam egyensúlyban tartsa külkereskedelmét, csak annyit fordít-hasson külföldi áruk és szolgáltatások vásárlására, amennyi áruk és szolgáltatások külföldre értékesítéséből származik.”⁵

A farmon végzett nehéz munkáját követően fáradhatatlanul dolgozott a nemzetközi pénzügyi rendszert koordináló klíring-központ tervezetén. Erőfeszítései nem vol-

³ Uo. 118. o.

⁴ Uo. 119. o.

⁵ Uo. 124–125. o.

tak hiábavalók. Munkájára felfigyelt John Maynard Keynes, aki hasonló szellemben dolgozott a háborút követő időszak nemzetközi kereskedelmi és pénzügyi rendszere megszilárdításának elvein. 1942-ben állást ajánlottak neki az Oxfordi Statisztikai Intézetben. Ez az állás nemcsak kedvezőbb munkakörülményeket jelentett számára, hanem lehetővé tette tervezetének kormányzati körökben történő ismertetését is. Mire azonban tervezetének publikálására sor került volna, Keynes hasonló gondolatai nyilvánosságra kerültek az *Economica* folyóirat 1943. áprilisi számában, így a nemzetközi pénzügyi rendszer átalakítására vonatkozó Bretton Woods-i megállapodás szülőatyjának John Maynard Keynes számít. Bár tanulmányában csak nevek említése nélkül hivatkozik az elképzelések kialakításában segítségére lévő személyekre, halála előtt rendkívül elismerően nyilatkozott Schumacherről. „Ha valaki örökölheti taláromat, az csak Otto Clarke vagy Fritz Schumacher lehet. Otto Clark bármit meg tud tenni az adatokkal, de Schumacher énekre is fakasztja ezeket.”⁶

A világháború alatt mélyítette el ismereteit az akkoriban népszerű szocialista tanokban. Az államosításban, a tervezésben vélte megtalálni azokat az eszközöket, melyek képesek hatékonyan segíteni a világban található betegségen és szegénységen. Ugyanakkor Németország és a Szovjetunió gazdasági modellje sem volt számára vonzó. Úgy gondolta, hogy a szocialista gazdasági gyakorlatot ötvözni kell a szabadsággal és az emberi jogok feltétlen tiszteletével, s azt remélte, hogy Nagy-Britannia lesz a háborút követő időszakban a követendő mintagazdaság. A szocialista tanok híveként fokozatosan eltávolodott a vallásosságtól. Bár továbbra is kedves olvasmánya maradt Albert Schweitzer, a kereszténység számára túlzottan passzív világértelmezést jelentett, nem a szegényeken és a betegeken kívánt segíteni, hanem a szegénység és a betegség ellen akart harcolni.⁷

A világháborút követően a brit szénügyi hivatalban tevékenykedett, nyugdíjazásig vezető statisztikusként dolgozott. Ezenkívül kiterjedt nemzetközi tanácsadói tevékenységet végzett, több fejlődő országban kormánya számára is. Burmai tartózkodásának eredménye az ún. „buddhista közgazdaságtan” kidolgozása, melyet a nyugati világ számára is példaadónak tekintett, s főbb felismeréseiben akár keresztény közgazdaságtannak is nevezhetett volna. Az elnevezést az indokolta, hogy tanácsadói felkérését megelőzően burmai megbízói közölték, hogy nem kívánják feladni buddhista örökségüket, s olyan megoldásokat keresnek, melyeknél nem kerülnek ellentétbe a gazdasági és spirituális értékek. A modern nyugati közgazdasági gondolkodás a jólét minden határon túli növelését célozza, s a jólétet a fogyasztás maximálásával azonosítja. Ez szükségképpen vezet az anyagi javak mindenek feletti tiszteletéhez és a spirituális értékek elvetéséhez, így a materializmushoz és az ateizmushoz. A buddhista gondolkodás az emberi elégedettséget célozza, s az ennek eléréséhez elengedhetetlen minimális fogyasztás lehetőségét keresi. A nyugati gazdálkodás a javak előállításához szükséges munkát ráfordításként kezeli, s mindenáron való megtakarításának lehetőségét keresi. Ezzel ellentétben a buddhista szemlélet a munkára az emberi élet teljessége tartozékaként tekint.

„... a munka i. alkalmat ad az embernek arra, hogy képességeit használja és fejlesz-

⁶ Uo. 135. o.

⁷ Uo. 147. o.

sze, 2. képessé teszi őt önzésének legyőzésére, amikor más emberekkel együtt egy közös feladat megvalósításán fáradozik, 3. létrehozza az élethez szükséges javakat és szolgáltatásokat.⁸

Így a gazdálkodás feladata nem a munka mennyiségének mindenáron való csökkentése. Ez a nyugati gazdaságban a munkanélküliség tömegessé válásával, s a munkavégzésre képtelenek feleslegessé válásának folyamatával jár. A követendő cél inkább a fáradságos és lélekölő munka száműzése, kreatív és egyéniséget fejlesztő formáinak megtalálása lehetne. A javak előállítására és a munkavégzésre sosem kerülhet ellentétbe a természeti erőforrások felhasználásával. A buddhizmusban a szeretet egyetemes parancsa nemcsak az emberekkel szemben, hanem az állat- és növényvilággal, sőt az élettelen környezettel szemben is érvényesül. Az erőszakmentesség ilyen értelmezése a megújuló erőforrások takarékos felhasználására, a nem megújuló erőforrások felhasználásakor pedig lehetőség szerinti visszapótlásra ösztönöz, és lehetővé teszi az emberiségnek a környezetével összhangban lévő, fenntartható együttélést. Összefoglalóan az emberek valós igényeihez igazodó szemléletű gazdálkodás a helyi igények helyi erőforrásokból történő kielégítését helyezi középpontba, ahol a tőkeigényes technológiák helyett a munkaigényes megoldások kerülnek előtérbe, melyek a környezet veszélyeztetése nélkül járulnak hozzá az emberi jólét nemcsak anyagi javak fogyasztásán keresztül mért megteremtéséhez. Bár a gondolat buddhista indíttatású, spirituális, értékközpontú szemlélete tagadhatatlan, s a keresztény hagyományú európai társadalomban is alkalmazható és megvalósítandó. A 70-es évek olajválságának idejére Schumacher gondolatai a nyugati ifjúság gondolkodását is meghatározóan formálták, s az előadásait tartalmazó kötet címe – *small is beautiful* – az egyik legnépszerűbb, máig is emlékezetes közgazdasági gondolata volt a XX. század utolsó harmadában. A *Times Literary Supplement* felmérése alapján könyve a II. világháborút követő időszak 100 legfontosabb közgazdasági jellegű írása között található.

Közben E. F. Schumacher életében számos személyes válság volt. Gyógyíthatatlan betegség következtében elveszítette feleségét, majd másodszer is családot alapított, s számos gyermeke született. Első felesége vallásossága nem érintette meg különösebben, de második házasságában maga is kereste az egyházzal való kapcsolatot. Közgazdasági gondolkodása a katolikus egyház gazdasággal kapcsolatos állásfoglalásaival, különösen XIII. Leo pápa *De rerum novarum* enciklikájával számos érintkezési felületet talált, így tudatos megfontolás és a lakóhelyén élő lelkeséssel ápoltt szoros kapcsolat miatt 1971-ben személyes döntése alapján katolizált és élete hátralévő idejében gyakorló keresztényként élt.

Az igazság és szabadság iránti vágyakozása Németországtól Nagy-Britanniáig hajtotta. A közgazdaságtan kérdéseinek etikai megalapozása iránti érdeklődése, a nyugati országok gazdasági fejlődésének zsákutcsás jellege, valamint a fejlődő országok gazdasági tapasztalatai nyomására a gazdálkodás kényszerű paradigmaváltásának prófétájaként tevékenykedett. 1977-ben, svájci előadókörútja közben szívinfarktusban halt meg. Emlékét őrzi a Brit Schumacher Társaság, számos, életéről és munkásságáról szóló könyv és tanulmány.

⁸ Schumacher, E. F.: *A kicsi szép*, KJK Budapest, 55. o.

Nyelvünk eredetének pere

Az eredetkutatás filozófiájának harmadik, befejező kötetében sorra veszem a magyar őstörténet vitatott kérdéseit, mégis a magyar nyelv eredetére koncentrálok, ami a jelenben újra időszerű (ld. *A magyar eredetkutatás és nyelvünk pere*, 2008, Kráter). Nincs szó a hagyománnyal való látványos szakításról. Azt kell végre fölismernünk, hogy a magyar nyelv nem alárendeltje a finnugornak. A viszony mellérendeltségi. Hiszen köztudott, hogy a magyar nyelv obi ugor gyökérzetű. A döntő ártértékelést a tudomány fejlődésével együtt járó tények alapozzák meg. Ez pedig a régi ugor tabló behelyettesítése az új ugor tablóval, amely jóval tágasabb a réginél és kiterjedésében már az észak-amerikai indiánok penut nyelvcsoportjainak obi ugor nyomait is számításba veszi. A magyar származású Sadovszky-Szádovszky professzor Los Angelesben él. Ő írta meg és adta ki a Magyar Tudományos Akadémia segédletével azt a könyvet, amely részletesen kimutatja az obi ugor nyelv és a díszítési motívumok nyomait az észak-amerikai indiánok penut nyelvcsoportjában, ill. kultúrájában, de csupán Kalifornia térségében. Innen a rövidítés: Cal Ugrian. A „finnugor őshaza” feltevése ezzel túlhaladottá vált. Nem a nyugati ugor az ősbibb, hanem a keleti, amely az Ob folyóhoz kapcsolódik. Ott még a jégkorszak is korábban ért véget.

Angela Marcantonio olasz származású, de már Cambridge-ben tanító professzor-asszony mint hungarológus képviseli az új nézetet, előadásaival, írásaival és könyvével, miszerint a magyar nyelv nem finnugor eredetű, az uráli finnugor nyelvcsalád feltételezése pedig revízióra szorul. Miért? A magam részéről „pánfinniánnak” nevezném a hagyományos „tablót”, amelyet nyelvészek hagytak ránk, s amely jóval szűkebb, mint az új tabló. S ha már az obi ugorról esik szó, amelyből a magyar nyelv kivált, az „uráli finnugor nyelvcsalád” minősítése azért is túlhaladott, mert az Urál hegység kopár, és inkább arra alkalmas, hogy a térképen Európát Ázsiától elválassza. A történelem világtapasztalata azt tanúsítja, hogy a nagyobb kultúrák folyókhoz, ill. vizekhez kapcsolódnak. Ezért kap kiemelt szerepet az ugor nyelvek szempontjából is keleten az Ob folyó és vele az obi ugor, nyugaton viszont a Balti-tenger keleti része, tavaival és a kelet-baltiakkal meg a finnekkal. A revíziót főként az indokolja, hogy Kr. e. 12 000 körül obi ugorok más ázsiai népcsoportokkal az akkor még átjárható Bering-szoroson át eljutottak Észak-Amerikába.

A kérdés most már az, hogy kimutathatók-e magyar nyelvi nyomok az indiánok penuti nyelvcsoportjaiban? Sadovszky kutatásai sajnos megrekednek Kalifornia térségében. Amikor azonban eljutottam a Grand Canyonhoz, azonnal megragadtam a *Havasupai* indián rezervátum neve s hozzá a *Lake Havasu*. Ez markánsan magyar szó. Finn nyelvi megfelelője a „luminen”, s ennek egyetlen betűje sem egyezik a „*havas*” szóval, amely a magyarban alapszó és gyakori családnév. Ezen felül főnév is, nem csupán jelző (vö. havasok). Ehhez csatolható Sadovszkytól – egyebek mellett – a „*ho-*

mokosu” szó, bár jelentése némileg már megváltozott. Az *-u* névvég viszont még az Árpád-kori magyarra is jellemző (vö. *hodu utu* stb.). A Nyugaton élő Csihák profesz-szor fölfedezte a maják nyelvében a „*hunapa*” elnevezést is. A legmeggyőzőbb magyar vonatkozása mégis a „*világ*” kettős jelentésének van, hiszen nincs olyan európai nyelv, amelyben a világ (mint *Welt*) és a gyertyavilág (mint *Licht*) közös volna (vö. „Gyújt-sál világot”). A penuti indián nyelvben a világ = *wilah* és világ(osság) = *wilaha* szó azonossága nyomós bizonyítéka annak, hogy a két különböző jelentésű azonos szó, „világ”, az ugor magyar jellemzője (vö. „*világnak világa*”).

Mindez persze még nem a magyar nyelv 12 000 éves ősiségét bizonyítja, mégis mi őriztük meg az említett szavakat. Nyelvünk eredete Kr. e. kb. 2–3000-re tehető. A finn-ugor és a magyar ugor a közös ugor nyelvből vált ki. Közös „finnugor őshaza” nem volt. A magyar nyelv finn rokonsága a kelet-balti összeköttetés révén magyarázható. A keleti és a nyugati ugorok találkozása már a baskíriai „*Magna Hungaria*”, majd a levédiai tartózkodásunk időszaka lehetett. Árpád magyarjainak legalább 25 százaléka kelet-balti ugor eredetűnek minősíthető. Ugor nevemet illetően a Magyarországon mindenütt megtalálható Bodák főleg Svédországba fölhúzódt balti ugorok rokonai. Ott van külön Boda nevű falu, mint nálunk vannak Boda családnevek. Egyébként karakterét tekintve Charles Bronson, a világhírű filmszínész is kelet-balti ugor. Az ún. „uráli ugor nyelvek” inkább összekötő jellegűek. Hiszen *Moszkva* neve is ugor eredetű. Erre indián helynév is utal.

Hol lehetett a legvalószínűbb eredethelyünk? Dél-nyugat Szibériában! S ebben olyan fogódzópontunk van, mint a Tura, amely folyónak és városkának a neve is, az Uráltól keletre. A közelebbi bázis a Tura folyó, amely a Tobolba ömlik, az pedig az Irtisbe. Tehát a Tura és nem a Turán! Ez a tágas térség a nagy Ob folyó és az Urál hegység között található. Az sem véletlen, hogy éppen a Hanti-Manysi területek alatt. Onnan hoztuk nyelvünkbe helynévként és családnévként a *Turát*, a *Szalárdot*, az *Urajt*, a *Táborit*, a *Kondát* és a *Lajtát*, miközben a *Tápió* ősi finnugor név hazánkban, és még a Kalevalában is megtalálható. Mégis betét csupán.

A magyar ugor tehát nem alárendeltségi, hanem mellérendeltségi viszonyban van a finnugorral. Törökös elemeit részben mongol, még inkább a több évszázados bolgár kapcsolataink magyarázzák. Mindez azonban nem sérti a finnekkel és az észtekkel való baráti kapcsolatunkat, a csupán távolabbi rokonság ellenére sem. Nem felejttem, hogy Turkuba utazva a vonaton a finn kalauz magyarul köszöntött minket, amikor megtudta, hogy magyarok vagyunk. Az észtek pedig jobban tartják velünk a rokonságot, mint mi velük.

Mária volt... és van

SZŰZ MÁRIA ÁBRÁZOLÁSAI AZ EGYETEMES ÉS A MAGYAR IRODALOMBAN A KEZDETEKTŐL A 20. SZÁZADIG (2.)

3.3. A BAROKK KORSZAK MÁRIA IMÁI

A török veszedelem idején a barokk kor a Keresztények Segítőjét hangsúlyozza a Mária-kultuszban. Tisztelik őt mint a Béke Királynőjét, az Irgalom Anyját, a Jótanács Anyját, Hétfájdalmú Szüzet is. Zrínyi invokációja nemzeti, barokk eposzunkban a keresztény műzsához, a Szűzanyához szól, tőle kér és vár segítséget:

„Musa, te, ki nem rothadó zöld laurusból Viseled koszorúdat, sem gyöngé ágbul, Hanem fényes mennyei szent csillagokbul, Van kötve koronád holdbol és szép napbul; Te, ki szűz Anya vagy, és szülted Uradat, Az ki örökkén volt, s imámod fiadat Ugy, mint Istenedet és nagy monárchádat; Szentséges királyné, hívom irgalmadat!”¹

János jelenéseinek egyik passzusa alapján (Jn 12,1) terjedt el a lábát félholdon – később bőségszarun – tartó Szűz Mária képe, akivel a Napbaöltözött Asszony tiszteletét azonosították, aki lábával eltapossa a bűnt, jelképesen magyar híveinek ellenségét – látható a szegedi és a csíksomlyói kegyhely Mária-képén is.

A litánia mint imaforma ekkor élte virágkorát, nagyon megfelelt a barokknak, mert sok kifejező eszközt, felsorolást, díszítő formát képes magába foglalni. Szent István felajánlását II. Ferdinánd a 17. század elején megismételte, a Napbaöltözött Asszony kegyeibe ajánlotta országát, tiszteletére pedig Bécsben emléktemplomot alapított.

Bécs 1683-as ostroma, aztán hazánk felszabadítása a török iga alól a Segítő Szűzanya tiszteletét erősítette meg népünkben, amely Passauból elindulva az egész közép-európai térséget meghódította. A pápa elrendelte Mária nevének megünneplését világszerte. A török alól felszabaduló Péterváradon mecsetre épült a Havi Boldogasszony-kegyhely. (Névadása a májusi hóesésre utal.) A törökök fölötti diadal örömeire rendelte el a pápa az egyházban a Rózsafüzéres (Olvasós) Boldogasszony egyetemes ünnepét.

A pócsi görög katolikus templom Istenszüllő ikonja (és a róla készült számos másolat is) kegyképpé vált. A rajta látható Noé bárkája az egyház egységét jelképezi, a kiengeztelődés és megbékélés galambja csőrében zöld ágat visz. A kegyképet baldachinsátor koronázza, amelynek drapériáját angyalok vonják szét. Mindez jellegzetes barokk díszítmény, amely kegyképháttérként és oltárdíszítményként a heraldika címerpalástmotívumára vezethető vissza. Ismeretes olyan barokk szentkép, amelyen a Patrona Hungariae egy Árpád-házi szent társaságában látható. A képen a felhőkoszorúból

¹ ZRINYI Miklós összes versei, A magyar költészet kincstára, Szerk: LATOR László, Budapest, 1995, 23p.

lenező Patrona Hungariae glóriájának fénysugarai sátorként vonják be a hátteret, követve ezzel is a Raffaello Folignói Madonnája nyomán népszerűvé vált képtípust.

A Magyarok Nagyasszonya a kolozsvári volt jezsuita templom baloldali első kápolnájának oltárképén látható, ahol a gyermek Jézus fogja a Szent István kezében lévő országalma keresztjét. (Hasonló ábrázolás található a győri Szent Ignác-templom, a mai bencés templom baloldali mellékoltárának magyar szentek oltárképén is.) A Szent István felajánlja a koronát a Szűzanyának témakör a 18. században számos változatban bontakozott ki. A Szent Király devóciója közüggé vált. Ezt jelzi a képeken megjelenő magyar hívők tömege – néha Buda látképe is, a magyarok örökös Nagyasszonyának terrénuma –, amely a Regnum Marianum gondolatát érzékelteti. (Az első ábrázolás, amelyen első királyunk a Mennyek Királynéjával együtt szerepel, az esztergomi Porta Speciosa 12. századi márvány-illusztrációjának timpanonja volt.) A Nagyboldogasszony, fölvéve a magyar koronázási jelvényeket, ékszereket, a Patrona Hungariae, vagyis a Magyarok Védasszonya teljes ikonográfiáját képviseli. A magyar Mária-tisztelet történelmi hagyományai között jellegzetes fejlemény, hogy a török hódoltság idején a Napba öltözött, Félholdon taposó asszony nálunk törökellenes jelképpé vált (Jel 12,1).

A Győrben 1623-ban letelepülő, rendházat, gimnáziumot alapító jezsuiták templomában a magyar szentek oltárán Patrona Hungariae feliratú pajzsok fogják fel a törökök nyilait, lándzsáit, kifejezve ezzel a katolikus megújulás honvédő szándékát, amelyre határozott utalásokat találunk a templom és rendház stukkóin is. A Boldogasszony liturgikus jelképei a rendházban lévő patika díszítésein éppúgy megtalálhatók, mint a lépcsőház újonnan feltárt csodálatos szépségű freskóin. Győrről már a 17. században létezett jámbor társulat Confraternitas Beatae Mariae de Victoria néven és már 1642-ben oltárt emeltek a társaság patrónájának az újonnan épült Szent Ignác-templomban. Az oltárképen a Győztes Immaculata jobbában palmaágat tart a lepantói győztes csata (1571. X. 7.) hajói fölé. Mária a barokk korban rendre az oszmán hatalom feletti győzelem palladiumaként szerepelt a művészetekben. Mária segítségének tulajdonították Budavár visszafoglalását is a töröktől. Budam Virginis Dabit Auxilium – Budának a Szűz ad segítséget – vallották az ostromlók és várták a döntő győzelmet Nagyasszony és Kisasszony napja között, amely szeptember 2-án meg is született. Irodalmunk, különösen költészetünk Mária-kultusza a szabadságért küzdő, erkölcsi nemesedést akaró nemzeti érzületet, hősi lelkületet erősíti óriási hittel, bizalommal. Másfél évszázadon át sokszor felhangzott a mohácsi csatában elesett Vásárhelyi András éneke:

*„Rettenetes a mi baj-vívásunk,
Mert kegyetlen a mi ellenségünk,
Rettenetes végső kimúlásunk,
Hogyha Szent Szűz nem lesz segítségünk.”²*

Bartolomeo Altomonte festette a soproni Szent Mihály-templom oltárképét (1739), amelyen a „Magyarok Patrónája” Szent Mihályt küldi a török sereg ellen, a magyarok

² A magyar irodalomtörténet bibliográfiája, I. m.

segítségére. A kép ugyanazt a barokk szellemet sugározza, amely a Cantus Catholici (1651) textusából árad:

*„Ó Mária, nagy Űr Anyja, és mennynek Királyné Asszonya.
Baj vívóknak biztatója, és ellenségünk rontója.
Zászlód alatt vitézkedünk, ne hagyj híveidet el-vesznünk.”³*

A 16. századtól – az ellenreformáció térnyerésével – alakultak ki Európa-szerte az ún. néphimnuszok. Magyarországon a 18. században két néphimnuszként énekelt vallásos dal terjedt el, főleg egyházi, de világi ünnepeken is elhangzott. Régi énekeskönyvekben megtalálható az „Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga...” és a „Boldogasszony anyánk...” kezdetű ének. Mindkettő régi magyar, élő hagyományokhoz kapcsolódik, Szent István, illetve Szűz Mária vallásos kultuszához. Népszerűségük, megmaradásuk alapköve az volt, hogy sokan ismerték, zenei és gondolati tartalmát mélyen átértékelték, egyetértettek vele, s mint egy fohászt együtt tudták énekelni.

A török uralom alóli felszabadulás után felelevenedett a Mária-kultusz, a „Patrona Hungariae” új reneszánszát élte. A kortárs levelek, naplók, röpiratok forgatása azt mutatja, hogy ez a gondolat a korabeli magyarok testi és lelki szükséglete volt, úgy tekintették, hogy segített a török leverésében. I. Lipót (1657–1705) újból felajánlotta Magyarországot a Magyarok Nagyasszonyának 1693-ban. Az énekek kifejeztek egy bizonyos közszellemet, Mária országának eszméjét, az éneklők a magyarság egységét jelképezték. Ezért volt olyan népszerű nálunk is a „törökverő passauai Segítő Mária” (Maria-Hilf) kegyképe, a keresztények segítése, a minden veszedelemtől oltalmazó, köpenyes, illetve palástos Madonna. „A török kiűzése után az országot sújtó pestist a pogány rabiga utolsó átkának tekintették, amely ellen a Szűzanya, az irgalmas szeretet megtestesítője védi meg híveit. (Az Immaculata, a Szeplőtelenül Fogantatott Mária főképpen Murillo képei nyomán vált kedveltté.) A döghalált okozó ösbűntől is mentes Immaculata, a Segítő Mária oltalmát kéri a könyörgés, hogy a Bibliában szereplő három dávidi rossztól, „az éhségtől, hadaktól és döghaláltól ments meg, Uram, minket!” (Eszterházy Páltól tudjuk, hogy a dögletes nyavalyát a magyarok Erdélyben és Várad környékén „Halál-szeplőnek” is nevezték.) A kuruc–labanc testvérharcok idején pedig a Boldogasszony pócsi, győri, nagyszombati, királyfalvi, szentantali kegyképe könnyezve, vérről verejtékezve figyelmeztette, intette megbékélésre, vezeklésre a viszálykodókat...”⁴

A barokk korban alakul ki a magyar történelmi Mária-kegyhelyek többsége. A mai Magyarországon lévő 64 kegyhelyből kilenc középkori, a többi pedig barokk eredetű. Több zarándokhely Mária-kép körül alakult. Szegeden a Fekete Mária, Győrött és Máriapócson a Könnyező Mária kegyképe lett a búcsújárás kultusztárgya. Gyakoriak a Fájdalmas Szűz-kegyhelyek is. A Mária-kultusz teljesen átszövi és meghatározza a búcsújárás magyar hagyományát, a búcsús énekek tematikáját, a körmenetek jellegét. A búcsús körmenetekben a menet élén máriás zászlók lobognak, a menetben pedig Mária-lányok szokták vinni a hordozható és öltöztethető Mária-szobrokat. (A Mária-szobroknak több helyen

³ A magyar irodalomtörténet bibliográfiája, I. m.

⁴ A kuruc kor költészete, Szerk: VARGA Imre, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977, 418p.

is egész ruhatáruk van. Régi szokás szerint a mennyasszony – házasságának boldogságát kérve – felajánlotta a Szűzanyának a menyasszonyi ruháját, vagy egy az abból készült szép ruhát. Újabban módosult ez a szokás, népművészeti ruhákkal kedveskednek a kegyzobornak, így történhetett, hogy például a kalocsaiai által nagyon kedvelt Somogy megyei Andocs Szűz Mária-kegyszobrának több öltözet pompás kalocsa ruhája van.) II. Rákóczi Ferenc imát írt elő katonái számára, valószínűleg ő a szerzője a Rákóczi Ferenc buzgó éneke című kurucdalnak, amely figyelemre méltó Mária-tiszteletről tanúskodik:

*„Ó, te angyaloknak ragyogó csillaga,
Édes Jézusomnak szerelmetes anyja,
Édes nemzetemnek ki vagy pátrónája,
Hívlak segítségül népem oltalmára.
Fogadásod szerint magyar népet ne hadd,
Minden ellenségtől, kérlek, hogy oltalmazd,
Ó, édes Szűzanyám, ellenségem rontsád,
Népem színe előtt futamását adjad.”⁵*

3.4. A 18. SZÁZADI SZŰZ MÁRIA

A 18. században szinte minden tájegységnek támadt búcsújárárhelye. Ezek rendre Mária-kegyhelyek, amelyekhez a hívek ezrei zarándokolnak, amelyekhez különösen a magyar parasztság ragaszkodik mindmáig. Élet- és nőszemléletét sokban meghatározta a Boldogasszony kultuszának hagyománya, amely nem a deklarált, hanem a megélt, vagyis szellemi-lelki Regnum Marianum bázisa.

Évszázadok élni és megmaradni akarása, reménye éled újra bennünk, amikor bensőséges áhítattal felhangzik, Lancsics Bonifác (Demeter) bencés szerzetes szövegével ősi énekünk: „Úgy vagyon mi dolgunk, mintha Egyiptomban Babilonnak tornyát építenénk hazánkban akkor csak az segít, ha így imádkozunk: Boldogasszony Anyánk, régi nagy patrónánk Nagy ínségben lévén így szólít meg hazánk Magyarországról, Pannóniáról, Ne feledkezzél el árva magyarokrúl.”⁶ A magyar katolikusság legkedvesebb éneke ez. Valószínűleg már a 18. század elején keletkezett. Legkorábbi lejegyzett szövegét *Szoszna Demeter*, pannonhalmi bencés szerzetes 1715-ös énekeskönyvéből ismerhetjük. A vers szerzője bizonyára rendtársa, *Lancsics Demeter* (1737) volt. A legrégebbi dallamcsírája a *Deák-Szentés*-féle, lejegyzett egyházi énekeket tartalmazó 1774-es énekeskönyvből ismert. 1793-ban már „nationalis cantitio”, azaz nemzeti énekként említik írásos források.

3.5. „REGINA VITAE ÉS MAGA AZ ÉLET” – A 19. és a 20. századi Szűz Mária-tiszteletről

A magyar költészetben orgonán zeng föl a Boldogasszony-témakör. Csupán néhány íróra, költőre és vonatkozó művére utalok.

Útrakészülés című művében a halálról írja Gárdonyi Géza: „egy ajtó bezárul itt lenn a földön, / s egy ajtó kinyílik ott fenn az égben”. Képzeletben a túlvilágról visszatér

⁵ A magyar irodalomtörténet bibliográfiája, I. m.

⁶ A magyar irodalomtörténet bibliográfiája, I. m.

majd, hogy egynéhány szál gyöngyvirágot szedjen, és felvigye azt a csillagos égbe, hogy megkeresse véle Jézus anyját, akinek képei itt a földön „oly búsak és olyan szenvedők! / Hadd lássam egyszer mosolyogni őt”.⁷

Az Esti harangszó lírai hőse az egri Gárdonyi-ház kertjéből nézi a lemenő napot, az alkonyatban „Csillag ragyog a Mátra tetején / A távolról harangszó száll felém”. A „legszebb violának”, „Isten közöttünk járó angyalának” nevezi Máriát. A hatstrófás vers refrénje imaszöveg: „Üdvözlégy Mária!”⁸

Ady Endre a népeket, szegényeket vigasztaló pócsi Máriáról szóló szép versében hosszú sorokban mennek Máriához az emberek, a „poros, tarlott mezőkön” hozzák tőle a hitet. Ő a „Regina vitae és maga az Élet”. „Egy őszi es emlékes délutánon” a szívében találta meg őt, „a Halált-incselő Életből” érkezett költő: „Óh, Mária... / Áldással, hogy ma találkoztam véled.”⁹

A Madonna fakírja című versben Babits Mihály egy „béna, földön ülő”, „romló szemű költőről” szól, akinek tekintete nem éri el a „márvány / únt díszein túl ama boldog arcot”. Az égre is hiába tekint – „az ember szárnyas vércsét csinált magából” –, csak azt látja, hogy „eltűnik az angyalok kék ruhája”.¹⁰

Juhász Gyula a Májusi áhítatban régi litániák hangulatát idézi. A „Hajnali csillag, szép Szűz Máriához” földi bűnök fiaként fohászkodik, és úgy érzi: „ma újra szép a nagy mennyország”. Ez az érzés teljeseedik ki A híd című versben, Mária közvetítő, közbenjáró szeretete révén: „a végzetten túl / Rózsa virul, / É s általa a végtelen tengeren / Vigyáz reánk az örök szerelem!”¹¹

Weöres Sándor Mária siralma című versében újjákölti, 20. századivá teszi az Ómagyar Mária-siralom téma-, gondolat- és érzelmvilágát: „Jaj nekem, én fiam, / égi virágszál, / igen elváltoztál, / messzire távoztál. / Iszonyú vasszegek / török a csontodat, / facsarják izmodat... (...) Véred hullása / szívem szakadása.”¹² Az anyai örömet, a születés, a bölcső örömet is felidézi ellentétként a szenvedéstörténetben. Weöres Mária-énekeinek koronázó költeménye a Hetedik szimfónia (eredeti címén Mária mennybemenetele, 1952) bonyolult szerkezetű, ötrészes alkotás. Édesanyja emlékére írta, a gyász, a megrendültség mélypontján fogant. A ravatalon fekvő édesanya képétől indul, a teremtő nőiség dicsőítésén át jut el a képzelet a mennybemenetelig:

*„Üdv néktek, imába-zárt kezek,
szentély boruló fal-ívei,
dobozban két sor gyertyaszál,
harmatba-merült tíz hattyuszárny,
viruló éj csukott virága.”¹³*

⁷ GÁRDONYI Géza művei, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1980

⁸ GÁRDONYI Géza I. m.

⁹ ADY Endre összes versei, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1982.

¹⁰ BABITS Mihály I. m.

¹¹ JUHÁSZ Gyula: Összegyűjtött versei, Budapest, 2001.

¹² WEÖRES Sándor: Egybegyűjtött írások I–II., Magvető, Budapest, 1970.

¹³ WEÖRES Sándor I. m.

Weöres Sándor felidézi a Mária speciosa alakját, a karácsonyi misztériumot: „Láttuk őt gyermekével csillag fényen”, a pásztorok idilljében. A váltakozó kórusok énekéből az áhítat mélységével emelkednek ki az alábbi sorok:

*„Magasztalom őt, aki méhemben fogant
és felemelte holdsarlóm az égre
és csillagfűzért illesztett homlokomra
és az égi tej ösvényén viteti leplem
és édesség viharával fúvatja fátylam... / (...)
Kezdetből apám, s én szültem őt...”*

A kórus kéri a „Virágszengők királynéját”, „ha megcsorbul harang-ércünk, / némítsd el hatalmaddal”. Válaszként hangzik el Mária vallomása:

*„Az ítélet nem enyém; mérleg, a bárd
nem az én kezemben; ütni nem tanultam,
csak simogatni; éheztetni sem, csak etetni;
sebezni sem, csak sebesülni; hódítani sem, csak kérni.
A zengő csendben, a jeltelenben
álcák és nászruhák virulnak rajtam,
oroszlán és gida megosztja keblemm.
(...)
Ki dicsőségben látsz pompázni engem,
gondold el: nem tőlem való...”*

A vers záró részében „sugaras szem bűvöletében ... áll a halál, függ az idő”. Megtörténik a megdicsőülés, a mennybemenetel. A kóda a teremtő művészet csodáját rögzíti, kérő fohászt és tanulságot zár magába:

*„Csillag-pályák asszonya, Mária,
oltalmazd Máriát, édesanyámat,
szememtől elszakadt útján
ne érje bánat.
Aki hallottad ezt a dalt,
egy szilánkját annak a dalnak,
melytől a világ szíve szakad meg:
aki hallottad ezt a dalt:
ocsúdj lomha szörnyeidebből.”¹⁴*

A Boldogasszony-kultusz áthatja a magyarság történelmét, jellemzője lett szellemi-lelki fejlődésének, jellegadó ismérve lelki habitusának. Megtartó erőt jelent a kisebbségi létben élő magyarság számára is.

¹⁴ WEÖRES Sándor I. m.

Gyóry Dezső, a szlovákiai magyar irodalom jeles képviselője állapítja meg a Czine Mihálynak dedikált, Ellipszis-pályán egy táborhely fölött című versének alcímében, hogy a Sarló-mozgalom a Palócföldön bontott szárnyat. Azzal kapcsolatban pedig, hogy a mozgalom névadása kizárólagosan a sarló és kalapács jelképéhez kötődött – amint ezt idehaza és a szlovákiai magyartanításban is hirdették –, cáfolatként idézzük a vers utolsó sorait:

*„... álmunk egén megjelent szökén,
hogy újarcú vágy-célt virrasszon,
búzakalász-koszorús hajjal
egy lány:
a sarlós boldogasszony”.*

Móra Ferenc Mária siralma epikus elemeket is magába olvasztó lírai vallomás, amelyben a krisztusi szenvedéstörténetet az Istenszülő szemével látatja:

*„A szomorú estén vigasztalan álom
Vett erőt csendesen az egész világon.
Sáppatagon hullott csillagok sugára
A kopasz sziklára, Golgota ormára.
Golgota ormának magas keresztjére,
A magas keresztfán a világ üdvére...”*

A szenvedésektől kimerült Mária szemére végre álom szállott:

*„Ébredni kezd rögtön a Golgota tája.
Dallos kerubínok friss éneke zendül,
A völgybeli fáknak koronája rezdül,
Napkeleti szellő levelük sodorván
S piroslik a hajnal sötét hegyek ormán.”*

Harsányi Lajos Vers az égi Asszonyról című alkotása közvetlenül a második világháború után keletkezett. Akkor nem jelenhetett meg nyomtatásban, kéz- és gépiratban terjesztették, használták fel a Szűzanya tiszteletének elmélyítésére. A háborút veszített, kifosztott ország kivérett népének nevében fohászokodik a költő az Égi Patrónához, aki úgy tündökölt élete egén, „mint jégvert kert felett a hold”. Láttató erejű költői képekkel jeleníti meg a Szűzanyát, akinek a kisded Jézus úgy függ karjaiban, „mint kagylóban a gyöngy”. A vers utolsó strófái korjellemző vallomások: „Sokat szenvedtem én és árva népem / e baljós tájon egy évezred óta...” Életmécsünk pislá lángját a Szűzanya égi keze óvta. Ezért dicsérik őt mindenkinél jobban „a Bakonyban a celli bucsusok”. Szereti Máriát az olasz, a lengyel, a francia..., a szél, a tenger, a dörgő naprendszer az égen, „de senki nem szeret úgy téged, mint / én és az én kis árva, rongyos népem” – szakad föl megalázott, vádoltak padjára taszított népének a Szűzanya iránti hűségvallomása. A halálfélelemmel, a nihillel küszködő

Kosztolányihoz hasonlóan, Harsányi Lajos is megírta a maga Halotti beszédét, de ő ebben is az örök világosság fénye felé menekül, mint csodálatos költői gyónásában, a De profundisban. Jönnek a barbárok című versének jóslata félelmetesen valóra vált. Ő azonban „a sokszor kegyetlen és véres valóságnál jobban szereti ábrázolni a kegyelemből felmagasztalt lét vigasztaló misztériumait. Hisz a jóságban, szépségben, igazságban, szeretetben: bölcs ember, jó pap, nem mennydörögni és átkozódni jött a világra, hanem áldani és szeretni.”

Mentes Mihály Szűzvirág Szentanya című verse költői eszközeiben, esztétikai minőségében nem éri el Harsányi Lajos művészetét, de esetenként megközelíti azt, bensőséges imádságként is felfogható:

*„Szép ifjú arcod föl ne szántsa ránc.
Meg ne szürküljön dús aranyhajad.
Hegyjáró lábad ne fáradjon el,
Oly frissen szökellj,
Gyermekálmomban ahogy láttalak. (...)
A tavasz benned örökre ragyog.
Csodálatos fa, egyetlen titok:
Gyümölcsöt érlel és virágban áll...
Így csodálhattak az apostolok
És csoda-dolog:
Feléd surranni félt-félt a halál.”¹⁵*

Rónay György 1951-ben, nehéz időben írta Mária éneke című versét, amelyben a Szűzanya döntését mélyeséges átéléssel érzékelteti. Tudatosítja, hogy Mária nem vaktában mondott „igent”, nem ismeretlen sors előtt hajolt meg. A hűség szavában benne volt a megpróbáltatások tudata, az eljövendő szenvedések passiótörténete, a tizennégy stáció, a hétfájdalmú Szűz sorsa, Fia örök agóniája. Mária vállalja az üdvösség rendjében kapott sorsot, a megváltásért a mérhetetlen szenvedést, az irgalmasság oszlopa lesz, szíve csordultig megtelik szájalommal értük, „kik mint a fázó kisdedek, vacogva megváltásukért zokognak”.

Rónay György lírájában a kivételes költői remeklés és a keresztény elmélyülés eredménye: a Himnusz a Boldogságos Szűzhez. Szabó Ferenc Csodálatos anya című litánia-típusú dicsőítő versében Mária „Földünk legszebb éke / bűnösök menedéke...” A Szűzanyához fohászkodik, kéri kegyelemközvetítő közbenjárását: „... míg mi számkivetve / vakon botorkálunk / légy csillagvilágunk // S hogyha majd halálunk / órája közel lesz / szólj érettünk Istenhez / s mindörökre áldunk!”

Az egykori pannonhalmi bencés diák, Tóth Bálint Gyümölcsoltó Boldogasszony című himnusza magasba szárnyal: „Éva lánya, hű jegyes / nemed győztes éke, / angyalszárnyú szél emel / angyalok fölébe. / S hogy Ádám számkivetett / magva felté-kintsen, / testet ölt a szeretet / s megbékél az Isten.”

¹⁵ Új Ember, 1960. 20. sz. 2p..

„A 20. század első felében a régi katolikus vallásos formák helyére egyfajta triumfális, győzelmes katolicizmus lépett, a kialakuló nagy vallásos mozgalmakban előtérbe kerültek a mennyeiségi szempontok. Bár ez a korszak folytatása a 19. század közepén kibontakozó „máriás évszázadnak”, mégis érezhető a különbség: a polgári jellegű kereszténység jellemző rá. Széles körben elterjedt az ún. polgári vallásosság, amelyben jelentősek a formális ismérvek, bár eközben számos előremutató irányzat is kezd kibontakozni szerte Európában.”¹⁶

Tudjuk, a felvilágosodás óta a deizmus filozófiája elismeri Isten létét, de tagadja az egyház szükségességét, elvet minden szervezett, vallásos intézményes formát, és a vallást magánügyként kezeli. A később kialakuló szubjektív világnézetek ezt a filozófiát használják alapul. Ezek egy része már Isten létét is kétségbe vonja, nemritkán egyenesen tagadja. Istent Freud a mindannyiunkban meglévő felettes énnel, Jung az archetípussal azonosítja. Nietzsche és Schopenhauer pedig Isten helyére az embert állítja. Hangsúlyozzák: az ember csak akkor lehet igazán szabad, csak akkor valósíthatja meg önmagát, ha saját maga által kialakított értékek szerint rendezi be az életét, és nem hagyja, hogy kívülről bármiféle értékrend elfogadására kényszerítsék.

Söveges Dávid tömör jellemzést ad századunkról: „Ez a kor szélsőségesen individualista. Az egyén elszigetelődik, idegen a többi egyén között. A másik ember csak eszköz a számára. Az egyén felszabadul minden eddigi, hagyományos kötöttség alól (emancipáció). A természet is csak nyersanyagul szolgál önmaga megvalósításához, amellyel tetszés szerint bánhat. A tudás pedig hatalom a természet kizsákmányolására (...) A polgár önmagában hordja igazolását, nem igényel semmiféle vallást vagy metafizikai alapot. Az evangéliumhoz, a keresztény világhoz nincs köze. Nincs nála hely Isten számára.”¹⁷

A kereszténységet azonosították a polgári létezéssel, a keresztény életvitel lassanként feloldódott a polgáriban: a vallás magánügy, állították, kulturális hagyomány; a bevált polgári szokások mindenben eligazítást nyújtanak. Ugyanakkor ennek a kornak jelentős szellemi-lelki értékei is vannak, mint például Lisieux-i Szent Teréz, Charles de Foucauld, Prohászka Ottokár, Sík Sándor, akik fölébe nőttek koruknak. Prohászka Ottokár a magyar katolikus megújulás vezéralakja, sok mindenben előremutató eszményeit saját kora jórészt meg sem értette. Pedig a „diadalmas világnézetet” hirdető Prohászka vezetésével már ekkor próbálnak a magyar katolikus egyház progresszív erői a régi, szervezeti, jogi egyház helyébe az élő, krisztusi, kegyelmi egyházat, dogmákon nyugvó egyházat szervezni. Prohászka 1900-ban észreveszi, hogy „Fordul a szél”. Guardini pedig 1921-ben már így fogalmaz: „Az egyház felébred a lelkekben”. Erről a témáról szóló könyvek sora jelenik meg, végül ezt a folyamatot majd a II. vatikáni zsinat zárja le, a *Lumen Gentium* című konstitúcióval, az Isten népéről szóló egyháztannal, amely kimondja: az egyház elsősorban nem szervezet, hanem belső élet, kegyelem, a krisztusi példa követése, megvalósítása. A francia forradalom után tudományban, irodalomban, művészetekben nehezen lehetett hívőnek lenni, mert ezek a területek elszakadtak a hittől.

¹⁶ BADALIK Bertalan: I. m. 158p

¹⁷ SÖVEGES Dávid: I. m.

A vallás, és vele együtt a Mária-tisztelet is fokozatosan kiszorult az emberi tudatból, és az irodalomból is. Mária, aki teljes odaadással, alázattal teljesíti az Istentől reá bízott küldetést, már nem példakép a 20. század autonóm és a maga útját járó embere számára: „Az a mai ember akar szabadulni a máriás kor hatása alól, akiben az Isten-szándékolta képmás eltorzult, aki csak a saját vagy embertársai eszében, ítéletében bízik meg, akinek Isten kinyilatkoztatása nem kell, mert ő, aki a természet törvényei közül néhányat ellesett, azt gondolja, hogy fölötte nincs hatalom; aki semmiféle erkölcsi kötöttséget nem tűr, mert úgy gondolja, hogy erkölcsi törvényeinek is saját maga a forrása. Az ilyen ember nem akarja tisztelni a Szűzanyát sem, akiben tökéletes embert kellene látnia: aki Isten szavára alázatos lélekkel hajlik meg, aki büszkeségében nem zárkózik el Isten adományainak elfogadása elől, ellenkezőleg, hálás hódolattal köszöni meg, hogy nagy dolgot művelt vele Ő, a Hatalmas és Szent.”¹⁸

„Magyarországon 1945 után, különösen pedig a „fordulat évének” nevezett 1948-as évet követően a kommunista diktatúra rányomta bélyegét a szellemi és lelki életre is. A kereszténység, a vallásosság megtűrtté, tilossá és üldözöttté vált a társadalom, a közélet különböző rétegeiben.”¹⁹

„Kiirtandónak ítélte a programszerűen ateista és materialista hatalom a vallásos gondolkodást az irodalomból, az emberek gondolkodásából. Európa nyugati felén sem volt sokkal jobb a helyzet, mert a második világháborúból felocsúdo országokban biztos gazdasági alapokon létrejövő, virágzó jóléti társadalomban a vallásnak, egyáltalán Istennek nemigen jutott már hely. Éppen ezért érzik sokan, hogy a keresztény magyarság egyik legnagyobb feladata a Boldogasszony-kultusz feltámasztása, hogy segítségével visszataláljunk Szent Fiához, Krisztushoz.”²⁰

Remélem, hogy írásomban sikerült közelebb hozni Máriát a földi valósághoz, és jól tudtam prezentálni azt, hogy milyen előkelő helyet is foglal el az irodalomtörténetben, hisz minden egyes korszakban más és más szerepet töltött be az emberek életében. Minden korszaknak megvolt a maga Mária-szemlélete és tisztelete. Külön kiemelten a költők és az írók műveiben. Az ő írásaikban született meg a Fájdalmas Anya, az Irgalmas Szűz és az oltalmazó Mária egyaránt. Megjelenítették sokféle formában, nevezték sokféleképpen és hasonlították sok mindenhez. Fontos, hogy ő ne csak egy név legyen számunkra, hanem jusson eszünkbe az a kulturális, művészeti és irodalmi háttér, ami az ő nevével fémjelzett.

¹⁸ SÖVEGES Dávid: I. m.

¹⁹ BADALIK Bertalan: I. m., 9p.

²⁰ ZELNIK József: A magyar kultúra selyemövezetei. Miért épít az ember templomot? Ökótáj, Budapest, 1998, 209p.

A Demjén-család az USA-ban (5.)

MICHIGANBEN IS BESZÉLNI MAGYAR...

Először is köszönöm a visszajelzéseket, örülök, hogy rohanó világunkban még van valakinek ideje az én blogomat olvasni és nekem is jó, hogy érdekel másokat. Az idő rohan, lassan eltelik a november fele is. Az igazság az, hogy én élvezem az ittlétet, vagyis megpróbálom a pozitívumot látni mindenben. De ma azért elég nehéz volt, mert az eredeti tervek szerint holnap, 15-én jött volna Gyuszi bácsi és Polly néni ki hozzánk....

Tanulom az angolt, sőt egyetemista lettem. Biz'a. Big Rapids-ben van a Ferrys University és odajárok hetente egyszer. Egy hölgy ad nekem angolórát az angol nyelvi tanszéken. Az anyukája Hollandiából vándorolt ki az USA-ba és azért tanít engem teljesen ingyen, mert azt mondta, hogy tudja, milyen nehéz európaiként az USA-ban. Most kedden ülök a szobájában, amikor benyt egy férfi és két nő, és a férfi a következőt mondta: jó napot kívánok, nagyon örülök, John Jablonski professzor vagyok. Mondanom sem kell, majd' hanyatt estem. Kiderült, hogy Magyarországon dolgozott a követségen, és a két nő is élt ott, az egyik Debrecenben, a másik Egerben, és valamennyire ők is tudnak magyarul. Én a meglepetéstől alig tudtam szólni, de kifejeztem a nagy örömet, amit éreztem. Az is olyan jó volt, hogy lelkesedtek Magyarorszáért és kérték, hogy találkozzunk, mert elfelejtik a nyelvet.

Egy másik angolórát a héten Orsika osztálytársának az apukája ad nekem, aki angol-tanár, de most „gyes”-en van otthon. Tulajdonképpen mondhatnám, hogy az osztálytársam, mivel ő is, én is sokáig bent maradtunk az órán a gyerekünkkel. Ő azért, mert a gyereke zárkózott, én meg azért, mert magyar és zárkózott (volt). Nagyon szimpatikus a férfi, Earl-nek hívják. Vasárnap nálunk ebédeltek, meghívtuk őket, helyesebben viszhívtuk őket. Művelt, intelligens család és szép délutánt töltöttünk együtt.

Holnap indulás Buffalóba, vár ránk a Niagara-vízesés...

(2007. nov. 14.)

KANADA – NIAGARA FALLS

Ahogy Kanadába értünk, az első figyelemre méltó változás az volt, hogy a távolságot itt végre kilométerben számolják. Viszont az autópályán 100 km/h a megengedett legnagyobb sebesség, ami a nagy távolságokat nézve, igencsak furcsa. Így egészen lassan haladtunk. Ráadásul szakadt az eső is. Megmondom őszintén, elég feszült voltam, hogy mi van, ha ebben az óriási országban lerobbanunk az autóval. Hosszú kilométereken keresztül semmi nem volt, csak lapos mezők, ez biztos nem a legszebb része Kanadának. Aztán elértünk Hamiltonhoz, ami egy 500 ezres nagyváros. Itt már

Kinga és a lányok a Niagara vízesésnél

többsávos autópályák voltak és az is látszott, hogy jó az életszínvonal, mivel nagyon jó és új autók húztak el mellettünk. A vezetési stílus is hasonlított már a miénkhez, úgy vágtak be elénk össze-vissza. Kiszáratva megláthattuk a Michigan-, a Huron-, az Erie-tó után az Ontario-tó hullámait is.

Aztán elértünk a határhoz, várakozás és már oda is értünk Veresékhez, a vendéglátóink házához. Szinte lekoppintották a kertvárosi részt a clevelandi barátaink házat övező területről. Szép házba csengettünk be. Ronnie, Zsuzsanna és 24 éves lányuk, Marian fogadott minket. Nagyon hálás vagyok, hogy megismerhettük őket. Nekik is három lányuk van, köztük is két év a korkülönbség, csak ők már nagyobbak. Három kiskutyájuk a házban lakik, a gyerekeink nagy örömére. Ronnie is magyar, de ő Dél-Afrikában született. A család minden tagja jól beszél magyarul, rendszeresen járnak haza, a gyerekeik is voltak többször, hosszabb ideig is hazánkban. Elláttak minden jóval és teljesen ismeretlenül befogadtak minket. Nagy ajándék volt ez számunkra, főleg az, hogy egy „nagy családba” csöppentünk be és ebben az élményben már régen volt részünk.

Reggel indulás a Niagara-vízeséshez, vagy ahogy itt nevezik, a Niagara Fallshoz. A kanadai oldalt akartuk megnézni, mivel onnan látni az egészet. Ehhez újra át kellett menni Kanadába. Nem sokat kellett mennünk, mert gyakorlatilag a határnál van a vízesés. A világ legnagyobb és világszerte minden bizonnyal legismertebb természeti csodája

a Niagara folyó három vízése. A „niagara” indián szó, „mennydörgő” a jelentése, amivel a valóban hatalmas robajjal leömlő víztömegre utaltak a régiek. A folyó tulajdonképpen a négy, egymással összefüggő nagy tó „túlfolyója”, hiszen az Ontario-tó vízszintje száz méterrel alacsonyabban van, mint az Erie-tóé. A Niagara a világ legrövidebb folyói közé tartozik (mindössze 58 km hosszú), de egyúttal az egyik legvadabb is: zuhatagainál a vize eléri a 48 km/órás sebességet. A vízésés valószínűleg 700 évvel ezelőtt érte el jelenlegi arculatát, mikor is a Goat-sziget két külön zuhatagra választotta. A fákkal borított kis szigettől keletre, az Egyesült Államok oldalán a vízésés 58 méter magas és 323 méter széles, a kanadai oldalon a magassága 56 méter, a szélessége 670 méter. Alatta a folyó olyan mély, amilyen magas a vízésés.

Ahogy közeledtünk a folyó mellett vezető úton, pompás látványban volt részünk. Az út ugyanis gyönyörű, szépen kiépített park mellett vezetett. Amikor odaértünk, káprázatos látvány tárult eléink. A vízésés még nem látszott, csak a hatalmas „vízpermethegy”, ami a lezúduló víz miatt képződik, és égbeszökően magasodik a talajszint fölé több emelet magasba. A lelkesedésemet az törte le először, hogy kiderült, 12 dollárba kerül a parkolás. Viszont az idő, bár hideg volt, de nem esett az eső, teljesen tiszta volt. Látványosan jobban kiépített a kanadai oldal. Hatalmas szállodák, kaszinók és a Minolta Tower Center 99 méter magas tornya bizonyítja, hogy a kanadaiak kiaknázzák az idegenforgalmi lehetőségeket. Ezzel szemben az amerikai oldalon egy árva épület van, semmi más. Persze ez a kiépítettség nem túl vonzó számomra, elképzeltem, mennyivel romantikusabb lehetett itt 100 évvel ezelőtt. Meg nem igazán értem, miért kell a kaszinózáshoz kilátás a Niagarára, de ugye pénz beszél... És bizony itt évente több mint 12 millióan kíváncsiak a természeti csodára. Nekünk szerencsénk volt. Novemberben nem tülekednek a turisták, jól el lehetett férni a folyó menti korlátoknál, ahonnan a vízésés látványa eléink tárult. Nyáron tízezrek tülekednek, hogy lássák a pompás vízéséseket, amelyek látványát nem is vállalkozom leírni, mert nem lehet. Csak azt tudom mondani, hogy a folyó felső szakasza felől közelítettük meg, úgyhogy először csak azt láttuk, ahogy „eltűnik” a folyó, majd ahogy haladtunk, úgy tárult eléink egyre nagyobb kép a vízfüggönyökből. Olyan nemes látvány volt a lezúduló víz, a fölötte lévő vízpermetfüggöny és az abban repkedő sirályok képe, hogy én mondtam is, akár egész nap nézni tudnám.

Amikor már nagyon fáztunk, bementünk a közeli boltba, ahol bármit meg tudsz vásárolni a vízéséssel kapcsolatban, itt több filmet adnak el, mint bárhol a világon. Persze mi csóró magyar turisták vagyunk, így megelégedtünk a látvánnyal. Nem úgy, mint az igen nagy számban lévő ferdeszemű turisták, akiknél olyan videokamerák és fényképezőgépek voltak, hogy némelyik alig bírta el a hatalmas objektívet.

Miután megelégedtünk, megnéztük a vízésésektől nem messze lévő botanikus-kertet (Niagara Parks Botanical Gardens), ahol megismerkedtünk az itt honos fekete színű mókusokkal. És gyönyörű volt a közeli szurdok is a mélyben örvénylő folyóval, ahol a Falls Incline Railway (Sikló a vízéséshez) szállítja a látogatókat a mélység fölött kifeszített drótkötélen lévő kabinban.

Lassan sötétedett, ezért vendéglátóink felé vettük az útirányt. Ehhez át kell menni

a folyó fölötti Szivárvány-hídon (Rainbow Bridge), amely a nyugati irányból érkező 420-as út folytatásaként átvezet a Niagara-folyó jobb partján, az Egyesült Államokban fekvő, ugyancsak Niagara Fallsnak nevezett testvérvárosba.

Már sötét volt, mikor megérkeztünk, Zsuzsa finom vacsorával várt minket. A friss levegőn töltött nap után jólesett az alvás.

(2007. nov. 20.)

HAPPY THANKSGIVING! CHICAGO A „WINDY CITY”

Alighogy megérkeztünk, már készülődünk is chicagói utunkra. Kinga kollégája a barátaival szervezte az utunkat. Több amerikai család is várt ránk. Beszereztek nekünk kuponokat a belvárosból, amivel olcsóbban lehet múzeumokba menni és ingyen szállást biztosítottak nekünk. Először úgy volt, hogy már szerda este elmegyünk, de én nem szívesen vállaltam be, hogy egy amerikai nagyvárosba az esti órákban érkezzünk, mivel 3 és 4 óra között van az út.

Úgyhogy csütörtök reggel indultunk el. Kissé feszült lettem attól, hogy elkezdett esni a hó. De aztán az autópályán nem volt vészes. Sávokban változott az idő. Napsütés, szél, hóesés, aztán egy sávban jégeső(!) is elkapott minket, úgyhogy nem nagyon haladtunk. De Chicago elővárosában már nem esett a hó és gyorsan odataláltunk.

Átlagos amerikai ház, a háziasszony, Wendy fogadott minket. Aztán megismertük a férjét, Haroldot és Lizát, a lányukat. Rövid ideig beszélgettünk, nyilván főleg Kinga, aztán jött a gyönyörű egybesült pulyka és a hálaadaskori eredeti amerikai estebéd. Érdekes ez az ünnep.

A hálaadás vagy angolul thanksgiving észak-amerikai ünnep. A hagyományok szerint az őszi betakarítások után adnak hálát a termésért Istennek. Az Amerikai Egyesült Államokban, ahol az egyik legfontosabb ünnepnek számít, november hónap negyedik csütörtökén, Kanadában pedig, ahol az aratás általában korábban befejeződik, október hónap második hétfőjén ünneplik. A mai Egyesült Államok területén az első hálaadást a hagyományok szerint 1621-ben ünnepelték a Mayflower fedélzetén az előző évben Plymouthba érkező, az Újvilágba az európai vallásüldözések elől menekült telepesek, akiknek mintegy fele a hideg, az éhezés és az idegen, mostoha környezet áldozata lett az első télen. A telepeseket a vampoanog indián törzs segítette ezekben a nehéz időkben, megtanítva nekik többek közt a helyi halászatot és vadászatot, a kukoricatermesztést, a juharszirup kinyerésének titkát. A történet szerint az őszi bőséges termés után az életben maradt 51 telepes vezetője, William Bradford nagy ünnepséget rendezett, ahová az indiánokat is meghívták. A hálaadás hagyományok szerinti történetének egyes részletei csupán az 1890-es és 1900-as évek elején alakultak ki, mikor az amerikaiakat megosztó polgárháború sebeinek begyógyítása és a nagyszámú bevándorló asszimilációjának megkönnyítése érdekében az amerikaiak igyekeztek megteremteni egységes nemzeti identitásukat.

Az Egyesült Államokban a hálaadás az egyik legfontosabb nemzeti ünnep. Sok amerikai a hivatalosan is munkaszüneti napnak nyilvánított csütörtököt követő pénte-

ket is kiveszi szabadnapként. Ezen a négynapos hétvégén a közeli családtagok gyakran messziről hazautazva összegyűlnek, hogy együtt ünnepelhessenek, melynek elmaradhatatlan tartozéka a hálaadásnap vacsora. Ennek hagyományosan legfontosabb eleme, a pulyka olyannyira egybeforr az ünneppel, hogy a hálaadást néha „pulykanapnak” (Turkey Day, T-Day) is nevezik. Az ünnepi asztalon tradicionálisan szerepelnek még olyan fogások, mint a pulykához felszolgált töltelék, áfonyaszós, krumplipüré, zöldbab illetve a süttőtortorta.

Miután jót falatoztunk, már indultunk is Wendy leánytestvéréékhez, akik meglehetősen jómódúak, mint utóbb kiderült, temetkezési vállalkozó a férje. Lám, vannak globális foglalkozások, amelyek mindenhol jó egzisztenciát biztosítanak. Ahogy haladtunk át Chicago külvárosán, a szebbiken, csak tekergettem a fejem, olyan palotákat láttam. Amikor megérkeztünk, már más családok is ott voltak. Elegáns emberek, olyan amerikai filmbeli hálaadás-jelenet részesei lettünk, mivel minden olyan volt, mint amit a filmekben látunk.

Szokásos bemutatkozás után megmutatták a házat. Bunkóságnak éreztem, hogy fényképeket csináljak, úgyhogy csak elmondok néhány jellemzőt: 4 kandalló, 5 plazma-tv, az alagsorban mozsizoba projektorral, beépített hangfalakkal, a fürdőszobákban (3 volt) márvány, nagy amerikai konyha, hatalmas nappali, elegáns bútorokkal. De a csúcs az a nappalihoz kapcsolódó, üvegfalú kis „télikert”-szerű építmény, amiben levegő-befűvósos melegvízű medence volt, belülről ultraibolya megvilágítással. Nem értettem, minek oda a vízhatlan hifitorony, aztán rájöttem, amikor a medence falából gombnyomásra kiemelkedett egy plazma-tv és a beépített, vízhatlan hangfalak megszólaltak...

A vendéglátók kedvesek voltak, mi voltunk a kelet-európai unikum. Estig beszélgettünk, majd mentünk ahhoz a családhoz, aki a szállást biztosította. Egymás mellett két házuk van, az egyiket el akarják adni és üres. Mi ebbe költöztünk be. Nagyon szép, minőségi ház, persze sokkal szerényebb, nekünk tökéletes volt, sőt.

Aztán másnap reggel indultunk a szeles városba. Jim elvitt minket az autójával, ez nagy könnyebbség volt, sőt egy kis autós városnézést is csinált nekünk.

A szelek városa, vagy Szeles város (Windy City), vagy Chi-town (szleng) az Amerikai Egyesült Államok harmadik legnépesebb városa, a Nagy-tavak egyikének, a Michigan-tó-

Kis lány, nagy város: Chicago

nak a partján fekszik, Illinois államban. Kül- és elővárosaival együtt népessége majdnem 10 millió, területe pedig a környező két államba, Indianába és Wisconsinba is átnyúlik.

A környéket benépesítő Potawatomi indiánok a város mai területén fekvő mocsaras területeket saját nyelvükön „Checagou”-nak (fokhagyma, vad hagyma) nevezték, az ide érkező európai telepesek ezt a szót használták az itt futó folyóra is, de kezdetben még „Chetagu”-nak vagy „Shikago”-nak írták, a jelenlegi írásmód csak a város alapításakor rögzült.

A város belső magját körülveszi egy fémszerkezeten, az úttest szintje fölé emelt pályán közlekedő vasút, neve elevated (EL). A belváros háztömbjeit gyűrűbe fogja, körülhurkolja ez a magasvasút. Innen kapta a nevét: „Loop”, azaz „hurok”. Jim a Loop határánál tett minket ki. Miután elment, parázs hangulat alakult ki, mivel Kinga a gyerekekre bízta, hogy azt a táskát hozzák, amiben a kuponok és a térképek vannak. Na ezt otthon hagyták, úgyhogy Kinga kissé ideges lett. Javaslatomra elmentünk a kulturális centrumba, mivel a szükséges tájékoztatások ott is beszerezhetők. Az odafelé vezető úton megtapasztaltuk, hogy tényleg a szeles városban vagyunk, mivel szokatlanul hideg volt és a metsző szél miatt ezt még hidegebbnek éreztük. Nem volt mit tenni, beültünk egy kalácsra és kakaóra egy sarki kis boltba. Aztán mentünk a kultúrcentrumba, ahol beszereztünk kupont, térképet, meg amit csak lehetett. Nagyon szép, elegáns épület volt. Aztán irány a Michigan Avenu.

Hát igen, ez egy másik Amerika, mint amivel eddig találkoztunk. Az utcán elegánsan öltözött emberek, tiszta utcák, nyüzsgés. A Michigan Avenu-nak azt a szakaszát, amely a Chicago River északi partjától a tópartig terjed, s valamivel több, mint másfél kilométer hosszúságú, a chicagóiak – nem éppen szerény módon – „csodálatos mérföldnek” nevezik. Van azért ebben némi igazság: a „Magnificent Mile” valóban gyűjteménye annak, ami a jómód jelképe az Egyesült Államokban: méregdrága üzletek, luxus lakóépületek, felhőkarcoló irodaházak sora. Itt vannak a legdrágább szállodák, a képkereskedések, ahol akár Picasso-alkotások is vásárolhatók. Mindenhová forgóajtókon keresztül lehet bejutni, ez is a szeles időjárás miatt van. Mindenesetre a lovas rendőrök, a hömpölygő tömeg, az üzletek, a sárga taxik: mintha egy amerikai filmbe csöppentem volna.

(2007. nov. 26.)

CHRISTMAST TIME

A sulis után egyből mentem Earl-höz angolórára. Mikor beléptem az előtérbe, kilavírt kis karácsonyfa fogadott, nagyon tetszett, hogy csak textilmadárkák voltak ráfűggesztve és az égők. Beljebb még nagyobb és a belső szobában a nagy karácsonyfa. Igen, ezt már mindenki mondta, hogy a hálaadás után berobban az amerikai életbe a karácsony. A boltokban, a köztereken, az éter hullámain, a családi házak kilavígtásában megjelent a karácsony. Tegnap este néztem a tv-ben az ABC-n, ahogy a Rockefeller Centerben a polgármester bekapcsolta a karácsonyi kilavígtást New Yorkban.

Itt nem csak december 24-én állítják fel a fát, hanem már november végén és nem a Jézuska, vagy az angyalok hozzák az ajándékot, hanem Santa Claus, amiből követ-

kezően nem is ünneplik december 6-án a Mikulást, aki akkor nem is hoz ajándékot a gyerekeknek úgy, mint nálunk. Ezt persze tudtuk eddig is, de mindez egy kicsit furcsa. Earl-lel nagyon jól elbeszélgettünk ezekről a szokásokról. Ők baptisták és komolyan veszik a hitüket, arról beszélt, hogy Jézus születéséről itt is egyre kevesebbet beszélnek karácsonykor. Sajnos nálunk is.

(2007. nov. 29.)

TUCATNYI HALOTT AZ AMERIKAI JÉGVIHARBAN

Órák alatt harminc centi hó zúdult Wisconsinra, Michiganben hetvenötezen maradtak áram nélkül. Texasban több mint ötven autó csúszott egymásnak egy autópályán. Legalább tizenegyen veszítették életüket az Egyesült Államok középsyugati államaiban tomboló karácsonyi hóvihárban. A CNN jelentése szerint három középsyugati államban, az ország északi határánál fekvő Minnesotában, Wisconsinban és Michiganben is riasztást adott ki a meteorológiai szolgálat, mivel a nagy tavak térsége felé tart a vihar. Wisconsinban már most helyenként harminccentnyi hó esett. A vasárnap esti (magyar idő szerint hétfő hajnali) radarképek szerint az állam nagy részén havazott, a hóesés Michigan és Indiana felé tart, jelentette a CNN.

A vihar pénteken Coloradóból indult, szombatra az egész középsyugaton hatalmas felfordulást okozott. Texastól az északi határig lefagytak az utak, az egymásba rohanó autók több sztrádát is elzártak. A balesetekben eddig tizenegyen veszítették életüket. Egy szemtanú, Bill Borghoff meteorológus leírása szerint „nem kis felfordulás” van az országban. A vihar áramkimaradásokat is okoz, Michiganben a helyi szolgáltató adatai szerint 74 500-an maradtak áram nélkül. Itt még nem követelt halálos áldozatokat a vihar. Minnesotában, Wyomingban és Wisconsinban hárman-hárman veszítették életüket, Kansasban és Texasban egy-egy ember halt meg. A texasi haláleset egy több mint ötvenautós tömegkarambolban történt.

A balesetben a CNN értesülései szerint negyven autó és húsz teherautó csúszott össze. Tizenhat sérültet szállítottak kórházba. A hidegben több család is arra kényszerült, hogy a karácsonyi ajándékokból szerezzenek maguknak meleg ruhákat, írja a CNN.

(2007. dec. 23.)

KARÁCSONY VIGÍLIÁJA

Tulajdonképpen nehéz róla írni, mert nem nagyon történt semmi. Ránk telepedett a szomorúság. Telefonok haza, csend, mélabú. Előjöttek mindannyiunkban a tavalyi karácsony emlékei. A fenyő- és bejgliillat, a magyar nyelvű misék, a nagycsalád vacsorája. Az, hogy Polly néniék Gyuszival átjöttek este és hozták a halat, amit együtt sütöttünk ki a vacsorához. Aztán a karácsonyi ebéd anyukáméknál és Polly néniéknél stb.

Most pedig csak csend, sűrű csend. Nekem nem volt kedvem meg se szólalni, Kinga meg beszélgetett volna. A gyerekeknek sem volt könnyű, hogy nincsenek mamiék, nincs karácsonyfa...

Orsi délután kérlelhetetlenül sírni kezdett, hogy ő haza akar menni Magyarországra és karácsonyfa kell neki. Először elmagyaráztam neki, hogy a világ legnagyobb karácsonyfája lesz most a miénk New Yorkban, a Rockefeller Centernél, aztán mikor láttam, hogy ez sovány vigasz, el akartam menni Tomhoz, aki megígérte, hogy az erdejéből kivághatunk egyet. Csak közbejött a hóvihár. Meg egyébként ez is egy érdekes jellemző, amit amerikai magyarok is megerősítettek nekem, hogy a felszínen nagyon kedves amerikaiak felajánlanak és megígérnek mindent, aztán ha rákérdesz az ígéretre, vagy utánamész, akkor néznek rád, hogy mit akarsz.

Orsi délután stratégiát váltott. Van egy szárazvirág-csokor a nappaliban, amit kinevezett karácsonyfának. Rárakta az otthonról hozott magyar trikólór kokárdát – mégiscsak tudjuk, hova tartozunk – és feldíszítette az általuk készített papír- és egyéb díszekkel. Ettől láthatóan megnyugodott, azután a díszítésbe a két nagy is beszállt és az ablakokra, a csillárra is kerültek papírcsillagok, függők.

Az ajándékozás a szokásos volt: a Miatyánk elimádkozása után a halottainkat gondoltuk végig, majd a Mennyből az angyal eléneklését az ajándékok felbontása követte. Tavaly nagy volt a boldogság, mert a karácsony előtti napon kaptuk a levelet, hogy Kinga elnyerte a Fulbright pályázatot. Ma sokszor arra gondolok, bárcsak otthon maradtunk volna, akkor talán még ma is élnének.

A Metropolitan Múzeum

Persze ez egy nagy-nagy butaság, mert az élet nem így működik és pont ők voltak, akik leginkább támogatták, hogy jöjjünk, mert tudták, milyen nagy lehetőség ez, még akkor is, ha szenvedtek tőle, hogy elváltunk.

Megbeszéltük, hogy most nem ajándékozzuk egymást Kingával, helyesebben az ajándék a New York-i út lesz. Mióta itt vagyunk, megpróbálunk minél többet spórolni az ösztöndíjból, hogy tudjunk utazni. A gyerekeknek nagy meglepetés volt, hogy közösen kaptak egy egyszerű kis fényképezőgépet, azóta számolatlanul készülnek a fényképek és most már – sajnos – én is rajta vagyok néhány képen. Nagyon örültek az egyforma pulóvernek is. Elmúlt, túléltük. Most már a New York-i utazás izgalmai kötöttek le minket, hiszen másnap indulás. De ez már egy másik történet...

(2007. dec. 24.)

New York, a legeurópaibb amerikai város

NEW YORK, NEW YORK

Karácsony reggele. Egy kicsit másképp. Nincs fenyőillat, nincs készülődés a szokásos családlátogatásra stb. Van viszont igyekezet, hogy le ne késsük a járatunkat. Elindulunk, a gépünk 1.25-kor indul. Irány New York, Clevelandben kell átszállni. Nagyon praktikus az amerikai szisztéma, ugyanis van a repterek mellett ún. hosszú idejű parkoló, ahol az utas leteheti az autóját, ha elutazik, s mikor visszaérkezik, az a reptéren várja és nem is kerül horribilis összegbe. Innen ún. shuttle visz a reptérre. A szokásos vizsgálat, aztán már szállunk is be a gépbe, ami egy pici kis utasszállító.

Csak egy óra Cleveland, de fogalmunk nincs miért, később indult a gép, ezért Clevelandben végig kellett rohannunk a reptéren és így sikerült elérni a csatlakozást. Nem nagyon érdekli az amerikai légitársaságokat, hogy elérsz-e egy csatlakozást. Mi elértük, de újabb bonyodalmak voltak, mert Kinga helyét kiadták egy másik utasnak, azaz egy helyet két embernek adtak el. Kerestek egy helyet Kingának, de az indiai származású légikisasszony nem nagyon értette, hogy a Peterne és a Peter miért nem ugyanaz. Mindegy.

Megérkeztünk a La Guardia reptérre, amit már ismertünk, hisz nem kevés viszonzatagságon mentünk át.

A buszmegállót sikerült megtalálni, csak azt nem, hogy hol lehet jegyet venni. Aztán kiderült, hogy csak a buszon lehet. Csak éppen nem papírpénzért. De a vezető olyan kedves volt, hogy mindenféle fizetség nélkül felszállhattunk és szólt is, hogy hol kell átszállnunk. M60, majd M15 a buszjáratok száma. Az átszállás Harlemben volt. Mit mondjak, nem éreztem magam túl nagy biztonságban. Egymás után jöttek kétes alakok, feketék voltak, de hát erre főként ők laknak. Több illuminált állapotban lévő is.

De megérkeztünk szerencsésen. Magyar református gyülekezet feliratot pillantottunk meg, szívet melengető és furcsa érzés volt egyszerre. Aztán megtaláltuk a magyar plébániát. Hess Dénes atya nyitott ajtót, sokan ismeritek a testvérét, Hess Istvánt, aki Miskolcon van és jezsuita. Nos a tesó ferences és nagyon kedvesen fogadott minket. Szobánkra ki volt írva: Isten hozta a Rivasz-Tóth családot. Majd meg is invitált minket egy igazi magyar halászlére, amit igen nagy örömmel fogadtunk el, hisz karácsonykor mindig azt szoktunk enni, de itt is csak úgy tudtak csinálni, hogy a kínaiaktól szereztek hozzá halat. Fáradtan tértünk nyugovóra.

Istenem, New York. Soha nem gondoltam volna, hogy valaha is eljutok ide. És lám, itt vagyunk. Nem tudom, hogy fáradtságom, vagy izgatottságom volt nagyobb.

(2007. dec. 25.)

(Folytatjuk)

FÉNYIGYULA JEZSUITA GIMNÁZIUM ÉS KOLLÉGIUM

**Személyes törődés – keresztény nevelés
– sikeres tanulás**

NYOLCOSZTÁLYOS GIMNÁZIUMI KÉPZÉS
NÉGYOSZTÁLYOS GIMNÁZIUM:

1. EMELT SZINTŰ MATEMATIKA
2. ÁLTALÁNOS TANTERVŰ

Oktatott nyelvek: angol, német, francia, latin és orosz

A Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium és Kollégium 1994-ben nyitotta meg kapuit és első felvételiző évfolyamát 2002-ben bocsátotta ki. Nyolc- és négyosztályos középiskolánk a jezsuita nevelés hagyományaira és a külföldi jezsuita partneriskolák tapasztalataira épít. Ennek szellemében a diákok felvételre történő előkészítésén túl célul tűzte ki az igényes, széles körű általános műveltség megszerzését, elkötelezett hitbeli nevelést, a közösségi-szociális érzékenységre és aktív közéletiségre való felkészítést.

Nevelési ideálunk az egyén teljes képzését szolgálja. Hangsúlyozza minden egyes diák személyes kísérését és az egyéni kezdeményezés fontosságát. Ez a világos értékekre irányítja a figyelmet, bátorítja a helyes önismeretet, és hozzásegít a világ reális és pozitív elfogadásához. Fejleszti azt a készséget, hogy szabadon és kritikusan tudjunk ítéletet mondani, valamint keresztény felelősséggel döntést hozni életünkről.

Ebben a küldetésben támogatjuk mi is a KÉSZ és a Miskolci Keresztény Szemle által képviselt értékeket!

3529 Miskolc, Fényi tér 2–12, 46/560-458, fenyi@jezsuita.hu

WWW.JEZSU.HU

SPIRITU+CORDE+PRACTICE

1909–2009

ADEPTUS®

MÉRNÖKI, ÉPÍTŐIPARI ÉS KERESKEDELMI Zrt.

Azt, hogy Ön kezében tarthatja ezt a folyóiratot és elolvashatja a benne leírtakat, sokban köszönhetjük az

ADEPTUS

Méternöki, Építőipari és Kereskedelmi Zrt.-nek

(elnök-igazgatója: Komáromi Gyula), mely vállalat nagylelkű támogatásával megteremtette a kiadás feltételeit. Köszönetünk jeléül illesztettük kiadványunkba ezt az oldalt, amely rövid bemutatása az ADEPTUS ZRt.-nek, és annak a szemléletnek, amely irányítja a vállalat vezetőit.

Komáromi Gyula életútját, vallott felfogását családja határozta meg, melybe beleszületett: református lelkipásztor édesapa és tanítónő édesanya gyermekeként. Az 50-es évekbeli Balmazújvároson egy ilyen családnak csak egy célja lehetett: erős erkölcsi nevelésben részesíteni és minél hamarabb biztos kenyeret adni a gyerekek kezébe. Az építőipari technikumot Debrecenben végezte, majd Budapesten szerzett építőmérnöki diplomát.

Állami nagyvállalatnál kezdődött azoknak az embereknek a szakmai élete, akik később 1992-ben megalapították saját vállalatukat, az ADEPTUS-t. A vállalat sikerének záloga a baráti léggör, a jó szellemű csapatmunka.

A 70-es, 80-as évekhez képest a magyar építőipar ma európai szinten teljesít. Az ADEPTUS munkáját minősíti, hogy fennállása óta három alkalommal részesült Építőipari Nívódíjban. A nagy szakmai elismerést jelentő nívódíjat először 2001-ben a tolcsvai bor- és szőlőfeldolgozó üzem (Tokaj-Oremus Kft.) építéséért, majd 2006-ban az aggteleki Baradla-barlang Vörös-tó– Jósvalfó közötti szakaszának felújításáért, ill. a Vörös-tói látogatóépület kivitelezéséért (konzorcium egyik tagjaként) kapta meg a vállalat.

A harmadik nívódíjat 2007-ben vehette át a cég az erdőbényei borászati üzem kivitelezéséért.

Fentiekén túlmenően hosszasan sorolhatnánk az elmúlt 15 év alatt felépített létesítményeket, melyek között kórházak, missziós központok, templomok, iskolák, szociális létesítmények szerepelnek.

Az ADEPTUS megalakulása első pillanatától kezdve folytat karitatív tevékenységet is, anyagi lehetőségei függvényében. Gyermekekétkeztetést, rákellenes alapítványt, inkubátorházat, ökumenikus szeretetszolgálatot éppúgy támogatnak, mint B.-A.-Z. megye művészeti és kulturális eseményeit, valamint számos sportegyesületet. Ezen túlmenően segítséget nyújtanak munkatársaiknak is (a 99 fős létszámból 33-an felsőfokú végzettséggel rendelkeznek), akár egészségügyi probléma, akár lakásfelújítási gondok megoldása terén.

Az ADEPTUS

MéRNÖKI, ÉPÍTŐIPARI ÉS KERESKEDELMI Zrt.

közepes nagyságú vállalkozás, ma már évi több mint 6 milliárd forintos forgalommal. Vezetői jól tudják, mit jelent az emberek számára a segítség, és örömeikre szolgál, ha a vállalatnak anyagi lehetősége nyílik egy-egy jó ügy támogatására.

ADEPTUS®

MÉRNÖKI, ÉPÍTŐIPARI ÉS KERESKEDELMI Zrt.

3525 Miskolc, Szepessy u. 3–5.

Telefon: (46) 501-391, 412-706 • Telefax: (46) 501-397, 501-398

E-mail: adeptus.mi@mail.datanet.hu

CÉGÜNK TEVÉKENYSÉGI KÖRE: építőipari fővállalkozás

• magasépítés • mélyépítés • acélszerkezet-gyártás, -szerelés

E számunk szerzői

Batta Bogáta középiskolai tanár

Dr. Boda László ny. egyetemi tanár, teológus, író

Dr. Demjén Péter jogász, bíró

Fr. Hován Ágoston ferences szerzetespap

Járai Zsigmond közgazdász, az MNB volt elnöke, a CIG Közép-európai Biztosító felügyelőbizottságának elnöke

Jókai Anna Kossuth-díjas író

Kocsis Fülöp hajdúdorogi g. k. megyéspüspök, miskolci apostoli kormányzó

Dr. Mezei István tanár, az MTA Regionális Kutatások Központja északmagyarországi osztályának tudományos munkatársa

Dr. Orbán Sándor ny. gyermekgyógyász és gyermektüdőgyógyász főorvos

Prohászka Ottokár (1858–1927) székesfehérvári püspök

Soós Sándorné irodalomtörténész, a szentendrei ferences gimnázium tanára

Dr. Székely János esztergom-budapesti segédpüspök, a PPKE Újszövetség Tanszékének egyetemi docense

Tökés László erdélyi református püspök, Európa parlamenti képviselő

Zsugyel János PhD főiskolai docens, Heller Farkas Főiskola, Budapest

Tartalomjegyzék

- JANUS PANNONIUS VERSEI** (3)
- MEZEI ISTVÁN:** A IV. Miskolci Nemzeti Estély (5)
- TŐKÉS LÁSZLÓ:** A nemzeti kisebbségek a Kárpát-medencében
európai kitekintéssel (7)
- JÓKAI ANNA:** Hősök és árulók (15)
- JÁRAI ZSIGMOND:** Lépéskényszerben (23)
- SZÉKELY JÁNOS:** A Biblia és az élő egyház (33)
- KOCSIS FÜLÖP:** Görög katolikus jelen és jövő (43)
- ORBÁN SÁNDOR:** A legidősebb laikus „akadémista”
az Úrhoz távozott (49)
- PROHÁSZKA OTTOKÁR:** Fölényes öntudatunk (53)
- Megemlékezés a szerzetesek elhurcolásának 58. évfordulóján (56)
- FR. HOVÁN ÁGOSTON OFM:** Ha engem üldöznek,
titeket is üldözni fognak (57)
- SOÓS SÁNDORNÉ:** Az ökológia védőszentje, Assisi Szent Ferenc (59)
- ZSUGYEL JÁNOS:** Egy világpolgár útja a szocializmustól
a kapitalizmusig
- ERNST FRIEDRICH SCHUMACHER** (65)
- BODA LÁSZLÓ:** Nyelvünk eredetének pere (70)
- BATTA BOGÁTA:** Mária volt... és van (2.) (72)
- DEMJÉN PÉTER:** A Demjén-család az USA-ban (5.) (82)
- E számunk szerzői (96)